

ARGIA

1985 Uztaila 7 - XLVIII urtea - 1.067. zenbakia - 110 pezeta / 6 libera

**TORTURA
DEMOKRAZIA ESPAINOLAREN
NEURRIA**

Gure ahalegina Bizkaia rentzat da.

Gaur, betiko moduan, gure herriaren bilakaerei laguntzeko gagoz.

Gaur, aurrera joteko sasoian, itxaropena oztopoen gainetik jarrita,
zerbitzu eta laguntzarako gure gogorik onena,
berriro eta gehiagotuz sortzen da.

Gaur, eta egunero, Bizkaiko izena ohore eta,
batez ere, konpromisu moduan daraman
Aurrezki Kutxaren lana, indarra eta ilusioak, ez dute huts egingo.

Berari erantzuten jarraituko diogu.

TXURRUKARI Oroikarria. Areetan
Itsasoaren oldarra gelditzen.
gizonaren neurrigabeko
ahalegina.

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

Bizkaiko Foru Diputazioak sortu eta bultzatutako Erakundea.

1.067. zenbakia

POLITIKA

- 4.— Aste giroa.
- 10.— Ttamtaka. *Esteban Galar.*
- 11.— Tortura, demokrazia espainolaren neurria. *I. Zubiondo.*
- 15.— Mundua ez da borobila. *Fanxin.*
- 16.— Brasil: «marcados para morrer». *P. Sastre.*
- 18.— Paulo Freire ARGIArako mintzo. *Arantxa Ugartetxea.*

ERREPORTAIK

- 20.— Bilboko Auzo Elkarte Alde Zaharraz berba. *E. Jiménez.*
- 23.— Puerto Rico, irla paradisiako bat drogak jota. *Maite Erro.*
- 25.— Kokak ere baditu bere arriskuak. *J.M.*
- 26.— Torfinasaren kutsadura Argan. *J.M.G.*
- 27.— Luma zorrotzuz: A Corunhatik etorri ondoren. *Txillardegí.*
- 28.— Piragua baten barruan balantzaka. *Amaia Elozegi.*

KULTURA

- 31.— Kultur ataria.
- 32.— Fernando Amezketarra txapelketaren balantzea. *Zaldubi.*
- 34.— Jotakie: «Jendeak ordubete ona pasa dezala gurekin. *M.A.*
- 36.— Bardoze: herri bat argazkitan. *Itxaro Borda.*
- 37.— Bidart soziologoarekin solasean. *Itxaro Borda.*
- 38.— Txutxumutxuka. *Sabin.*

BESTE...

- 40.— Jo... adarra.
- 41.— Bertsoak: Itxaropenarenak. *Jesus M. Etxezarreta.*
- 42.— Azkena: Birmoldaketa heldu da antzerkira. *Mikel Antza.*

Neurri haunditako apostua dauka Estatu Espainolak euskaldunokin, eta tortura sistematikoki erabiltzen da. Bere estilo zaharra ahanzi ez duten indar polizialen ohiurak ala kontraintsurjentziak neurri normalizat jotzen dituen metodoak? Edozein modutara ere marko politiko hau onartzen ez dutenentzako terrora eta demokrazia honen alde apostu egin dutenentzako nola edo hala konpondu beharrezko lotsagarrikeria. 11. orrialdean.

Brasildik behin baino gehiagotan kolaborazioak bidali dizkigun Arantxa Ugartetxeak oraingo honetan Paulo Freire pedagogo ezagunarekin elkarriketa interesgarri bat lortu du aldi-karirako: 17. orrialdean aurrera irakurri ahalko duzu; orrialde beretan, eta Amazonas-ek bainatzen duen Estatu itzel hartatik ere (beste hau Pablo Sastre-ren eskutik), brasildar lurjabe handiek nekazari txikiak zer-nolako lapurketa eta hilketak egiten dizkieten kontatzen zaigu.

Bilboko "bihotzean" ari den auzo elkar-tearekin egin dugu berba aste honetan, bertoko parte zaharrak dituen prolemak goitik behera arakatuz. Bilboko auzune guztiak konfliktiboak eta arazoz beteak badira ere, Bilbo Zaharrak, hainbat arrazoi dela eta, nabarmen arazi egiten du here burua aspaldian, droga, poliziak, uholdeak, gas leherketak, atxiloketak, e.a. ageri izaten dira auzuneari buruzko albisteetan. Bertako errealitatea zertan den sakonago eta era sinesgarriagoz ezagutzearen, begira ezaazu 20. orrialdean.

Urte askotan lan egin ondoren orain ari dira arrakasta lortzen "Jotakie" talde azpeitiarrekoek. "Gipuzkoa Star" izeneko lehiaketa hartan kanta bat gaztelaraz grabatu bazuten ere, orain herriz euskaraz kantatzen dute. Haiekin izandako solasaldia 34. orrialdean kausi dezakezu. Horrezaz gain, Fernando Amezketarra bertso txapelketaren nondik norakoen balantzea ere topatuko duzu 32. orrialdean, bertsozalea bazara. Argazki ongi honriturik gainera.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia Kooperatiba.

ARGIA egiten dugu:

Donostian: Mikel Antza, Ostaiska Irastortza, Jon, Josu Landa, Pablo Sastre, Iñaki Uribe, Xalbardin, Pello Zubiria, Joxemi Zumalabe.

Bilbon: «Anaitasuna» taldea.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Allande Sokarros, Itxaro Borda.

Iruñean: Jon Alonso.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Martxel Aizpurua, Joseba Alvarez,

Enrike Amonarriz, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, Iñaki Camino, Enbido, Xabier Erro, Xarlot Etxezaharreta, Joxean Gezalaga «Zaldubi», «Gure Irratia»koak, Mikel Hiribarren, Tito Irazusta, «Irulegi Irratia»koak, Kaki, Asun Larrañaga, Josetxo Lizartza, Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfontso Martinez, F.J. Mendiguren, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Txus San Migel, Andoni Sarriegi «Murmendi», Joseba Sarrionandia, Mikel Ubillos.

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut.
Argazkilariak: Kristina, Txema Ormazabal.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza, **Administrazioa:** Jon Barandiaran. D.L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA, Virgen del Carmen, z/g, Ramonaenea-behea, DO-NOSTIA-20012.

Telefonoa: 28 33 99.

Inprimategia: «Graficas Semi».

Ale bakarra: 110 pezeta/6 libera

Hego Euskal Herrirako 4.000 pezeta
Iparr. Euskal Herrirako 275 libera
Estatu Espainolerako 4.000 pezeta
Beste atzeritarako 5.500 pezeta
Airez 8.300 pezeta

UZTAILA 6

Uztailak 10an ilbehera

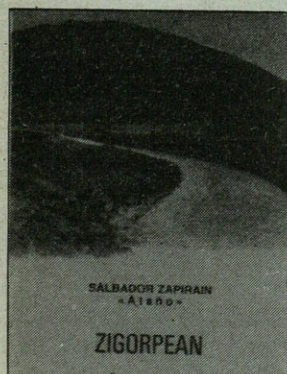
mareak: (Uztailak 7koak)
gora: 08.52 eta 21.07
behera: 02.32 eta 14.41

eguzkia: (Uztailak 7an)
irten: 06.51
sartu: 21.48

(ordulariaren ordutan)

liburuak

Iñaki CAMINO

Egilea: Salvador Zapiain
«Ataño».

Titulua: Zigorpean.

Argitaletxea: Auspua liburutegia 181. zkia.

Ezaugarriak: 190 orrialde.
600 pta.

Abailan dabil Ataño azken honetan. idatzi eta idatzi. Denetatik aterea da Auspua sailean: bertso zaharrak Juan Krutz Zapiainekin batera. «Txori» eta «Txantxangorri kantaria» nobelak, jendar-tean arrakasta polita izan du-tenak eta duela urte erdi «Espetxeko negarrak» izenez. autobiografia antzeko bat. Oraingoan, azken honen bi-garren zatia dirudiena. «Zi-gorpean» alegia.

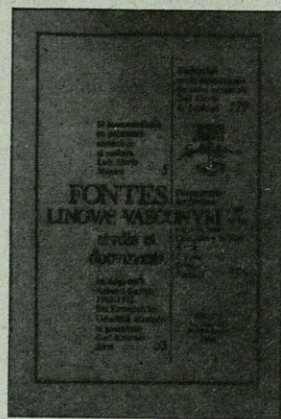
«Espetxeko negarrak» ze-rizanean, gerra garaian bera

nola atxilotu eta Donostiako Ondarretako kartzelara eram-an zuten kontatzen zigan. Kartzela giroa eta gauero handik afusilatzen zera-maz-kitenen berri erdiragarria ematen zigan harako hartan Ataño.

Orain, bigarren zati deitu genezakeen honetan, kontae-ra ez da goxoago gertatzen. Ondarretatik, Iruñeko San Kristobal kartzelara eram-an dituzte Ataño eta bere anai-a besteren artean. Han ere noski, zakurrak hankutsik: ur zikinezko putzu batean ha-malau lenteja egunean, etza-teko toki kristaurik ez, zorriak kintalka, hotzak, garbitasu-nik hain gutxi...

Hauek dira gutxi gora be-hera kontaearen ardatzak. Bada guztien artean nabar-men gailentzen den gai bat: kartzela hartatik ehundaka presok burututako ihesa. Ataño ihesaren prestakuntza, ihesa bera zertzelada ta guzti eta ihesak ekarritako ondorio negargarriak kontatzen dizkigu. Ez digu kartzela-tik kanpo gertatu zenaren be-rr ematen, ezin eman ere.

Gertaeren aldamenean noizbehinka Ataño beraren ideak eta balorazioak ageri badira ere, kontaera hotz hotzean egina da. Atañoen liburuan bestetan ere egina dagoen bezala. Poliki poliki, lau urtetako bizimodu maku-rra josten du bere luma euskaraz hain iaioak.

Titulua: Fontes linguae vas-conum studia et docu-menta 43. 1984.

Argitaletxea: Principe de Viana.

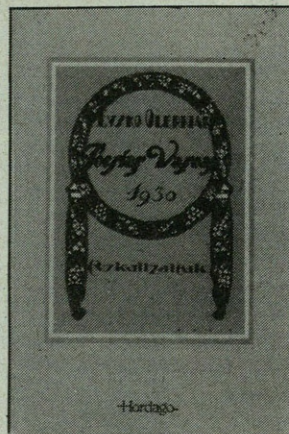
Ezaugarriak: XVI. urtea. Ur-tarrila-Ekaina. 184 orrialde.

Lau lan dira 84. urteko zenbakiak biltzen dituenak. Egileak, Luis Maria Mujika, Jose Estornes Lasa, Jose Ma-ria de Latxaga eta J. Javier Granja Pascual.

Luis Mari Mujikaren lana, euskarak latinetik jaso dituen hitzetan duen kontsonantis-moaz da. Bertan, hitz hasie-rako kontsonanteak, tar-te-koak (bakarka nahiz taldeka doazenak), bigarren mailako kontsonante emaitzak, anap-tisiak, metatesiak, kontso-nante protonikoen eta poston-ikoen erorketa eta beste ha-lako fenomenoak aztertzen dira. Lan hau, Mujikak tesian egindakoaren itzulpena da. Hurrena, Estornes Lasa-rena dugu. Mendigatza bi-dankoztarrak Azkueri bidali zizkion gutunak berrargitara-tuz. Erronkariko euskararen korpua hobetu asmoz. Gu-tun hauek berak Alfontso Iri-goienek berak argitaratu zi-tuen 57. urteko «Euskera» al-dizkarian, baina hutsak zu-zendu gabe. Gazteletara egindako itzulpena ere berria da. Erronkariko euskararen bibliografia ere badakar egi-leak.

Hirugarrenik Latxagaren lana dugu, euskal aditzaren morfolofiaz ikerketa izene-koa. Euskal aditzaren denbo-ra nola ageri den ikertuz dok-toradutza egin beharrean de-la eta, honetarako eskema bat aurkezten du Latxagak. Eus-kal aditzaren adierazleaz au-topsia egin behar dela ta, bi-bliografia zabal baten azter-keta ere egitekoa du. Fontes honetan ageri dena sarrera besterik ez da, berez lana de-na ez dator.

Azkenik J. Javier Granja Pascualen lana heldu da. Ar-turo Canpion eta Sabino Aranek hizkuntza eta litera-tura kontutan zeuzkaten tira-birak. Gai hau garaiko testu eta bakoitzaren iritzi ezberdi-nen eransketaren bidez mol-datzen da, bata besteari ate-ratzen zizkion hutsak agerian utziz.

Egilea: Euskaltzaleak.
Titulua: Eusko olerkiak, poe-sias vascas 1930.

Argitaletxea: Hordago.

Ezaugarriak: 150 orrialde.

Ez du batere idea txarra izan Hordagok gerra aitziz-nean Euskaltzaleak bazku-nak antolatzen zituen olerki sarietako liburu zaharrak be-rrargitaratzen. Hordagok bi liburu kaleratu ditu, 1930. ur-teari dagokiona eta hurrengo urtekoa. Gaurko aski dugu 1930.ekoarekin.

Aitzolen hitzaurrea dakar. Hitzaurreen barrera, euskal olerkigintzarako garaia-aren egokitasunaz nahiz kanpoko literaturari izan behar zaion aintzaz mintzatzen da. Ge-roago, idazleen gainean hitz egiten du, beren doaiak aita-tuz.

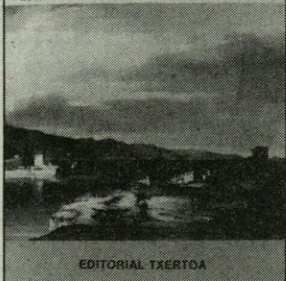
Urte hartako irabazleare-kin hasten da. Lauaxetarekin, olerkia «Maiteale kutuna» iza-ki. Bigarren Orixe izan zen. «Jainkoagan bat» hiru olerki-ko bildumarekin. «Barne muinetan» liburuan argitara-tuko zuena. «Itzai zekena» izenekoa ere harekin. Bestē guztiak hurrenez hurren hauek dituzue: Lizardi hiru olerkirekin, Tapia'tar Ma-nuel, Imanol Enbeita, joan berria dugun Paben Loidi, Jakakortajarena'tar Txomin. Aniketa Zugasti duela urte batzu joan zena, Arozena'tar Andoni, Jautarkol eta La-baien'tar Andoni. Olerki as-ko goitiarrak dira. Orixe edo-ta Zugastirenak, badira baita arraun girokoak. Loidi, edōta abertzaletasunezkoak: Jau-tarkol, Enbeita.

Edizioa faksimilean egina da, garai hartan zuen itxura bera gordez.

LOS VASCONES Y SUS VECINOS

JULIO CARO BAROJA

ESTUDIOS VASCOS - TOMO XIII

EDITORIAL TXERTOIA

Egilea: Julio Caro Baroja.

Titulua: Los vascones y sus vecinos.

Argitaletxea: Txertoa. Askatasun haizea 68. Estudios vascos. Tomo XIII.

Ezaugarriak: 650 pta. 174 orrialde.

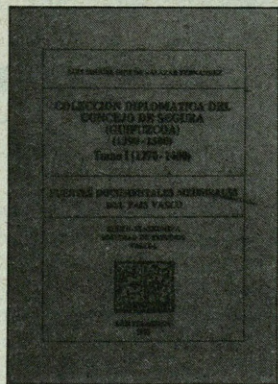
Aurrera doa Caro Barojak Txertoa sailean euskal gaiak eskaini dien ikerkuntza lan eskerga. Zenbaki honetan baskoien gaineko lana egin du Caro Barojak, gai honi buruz hainbat beritasun eskaini asmoz, eta bigarrenik akitaniarren gainean egindakoa.

Baskoiei dagokienean, hasteko, «baskoi» izena, beren nukleo urbano eta gentilizioak, azpikaldeko zeltekiko harremanak, mugimenduak eta antroponimia. Baskoien luraren ezaugarri fisikoak esplikatzeko, lurraldea, «Ager» izeneko nahiz «saltus» izeneko eta Pirineoak eta beren populaketa. Hirugarren atala populaketa baskoia dugu: beren ezaugarriak, Ptolomeorten herri izen zerrenden berri, herri eta ibaiak eta ziurki ezagututako herriak (zerrenda haietako herriak eta gaur egungoak berberak direla ziurtatuz).

Antxinako komunikazio bideak datoz laugarren atalean: Pirineotako igarobideak, Hego-Ekialde eta Ipar-Mendebaldeardatzetako zirkulazio nagusia, Antoninoren itinerarioa, Ravenako anonimo batean ageri diren izenen zerrendak eta

azkenik ondorio antzean, bide hauen indar galtzea eta Gallego nahiz Bidasoa ibaien garrantzia. Baskoien bizimodua dator hurrenik: K.O.I. mendetik 5. era bitarte, beren matxinada nahiz harremanak eta laburpen antzeko idea nagusiak. Azken bi ataletan hauek ditugu gaiak: antxinatik Erdi Arorako igarotzea, V. mendetik VIII.a arteko krisi larriak, Baskonia, Toponimia, etxeari nahiz etxeko tresnei dagozkien izenak eta hauek latinarekin duten harreman etorkizkoa, zenbait erakunderen errekaioak, besteen iraupena, hegoaldeko mozarabismoa eta mugak.

Bigarren lanean, akitaniarrak dauzkagu: beren izena, beren ezaugarriak, itsasalde nahiz ibai, bederatzi herriak eta «Novem Populana», herrien zenbaketa, izenak eta hizkuntz-iturriak, gurtzen zizutzen jainkoak eta hizkuntzaren aldetik akitanierak eta euskarak elkarren artean egin ditzaketen alderaketa batzu.

Egilea: Luis Miguel Díez de Salazar Fernández.

Titulua: Colección diplomática del concejo de Segura (Guipuzcoa) (1290-1500). Tomo I. (1290-1400). Fuentes documentales medievales del País Vasco 6.a.

Argitaletxea: Eusko Ikaskuntza.

Ezaugarriak: 230 orrialde.

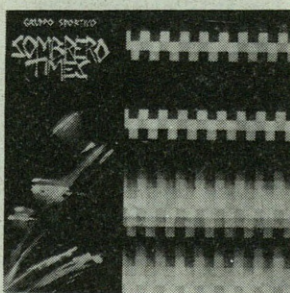
Zuzenbidezko irakasle den Díez de Salazar Fernándezek

Segurako kontzejuko agiri bilduma atera du bi tomatan. Kanean oraingoz aurrena besterik ez, 195 orrialdetan barrena. Segurako paper zaharrak ditugu transkribatuak. Garrantzi handiko agiri-bilduma dugu Segurakoa egile honen ustetan, herriari berari dagozkion agiri «sakonak» aurkitzeaz landa. Gipuzkoako informazio ugari baitator herriarenarekin batera. Badira XIV eta XV. mendeko pergaminoak, gehiena papera baldin bada ere. Hortaz gain, udalez kanpoko informazio agitz dakar (toki, pertsona nahiz erakundeenak). Gipuzkoako anaidiari dagozkionak, 1390.eko batzar nagusiari buruzkoak, Gipuzkoa osoan ezagutzen den korregidore zaharrenaren izendaketaren agiria eta probintziko zerrenda, erakundeen kronologia eta antzeko gauzak zehazteko premiazkoak diren hainbat eta hainbat agirirekin.

diskak

Kaki

Egilea: Gruppo Sportivo.

Titulua: Sombrero Times.

Disketxea: Nuevos medios

Holandako talde beterano bat dugu HANS VANDENBURG (Vanderfruits) GRUPPO SPORTIVO hau. Badira dozena erdi bat urte pasa lanean ari direla baina, noski, Holanda urrun geratzen da eta nahiz eta jende honek ingelesez kantatu zaila egin zafe nazioarteko mailara igotzea. Izan ere alde handia dago talde ingelesez eta gainontzeko herrialdeetakoan artean ezagutza maila dexente

bat lortzerakoan, nahiz eta azken hauek Cee delakoan izan.

Ba Vanderfruits-ek ez du ile izpirik belarri atzean (egia esan burusoila da erabat). Bere taldearen musika zuzen eta tinko bideratu du beti, reggae aireak batzutan, popo erritmo freskoak bestetan, bai eta bolada tropikalagoak ere zenbaitetan ederki erabiliz.

Pop zuzena. Pitzadurarik gabea, eta heldutasun bezain gusto paregabez gobernatua bestalde, Holanda, arte hauetan inoiz oso aurreratua egon ez delarik, are preziatuagoa.

Sortze, talde honen azken LPak hemen gero eta eskurago eta egokiago argitaratu ematen dira eta azken hau bereziki Nuevos Medios etxeak hartu du beragan, presentazio fin batez argitaratu emanez.

Taldearen bilakaerari dagokionez aipatzekoak dira Haize atala osatzen duten bi errubio bixki-antzekoak. Taldearen pop musika indartu, alaitu eta aberastu egiten bait dute, dantza aire berriz, musika beltzaren inguruko ikutu eta egokitapenez.

Euskal Herrian pare bat aldiz izan dira, ez arrakasta handiz, juerga pare bat bota eta ondo pasaz bai ordea. Jende jatorra da, xume eta dibertitua. Eta gainera musika ona egiten du. Zer gehiago espero daiteke gaur egun Holandar batzuegandik.

Titulua: Euskal Herriko XIII. trikitixa txapelketa 1985.

Disketxea: IZ.

Fernando Unsainek kudeatzen duen disketxe honek bere usadioari jarraipena eman dio, aurtengo trikitixa txapelketako talderik onenak zuzenean egindako grabazioak eskainiz. Bi diskotan beti bezala, eta Anjel Katarainek oso txukun grabatuak.

Lehen diskan (diska eta kasetetan aurkeztzen dira) Mujika anai-arrebak eta Imuntzo-Epelarrek hartzen dute parte 1. aldean, eta 2. ean berriz Pagadi anaiak eta Etxeberria-Uitek. Bigarren diska edo kasetean berriz Barrenola anaiak eta irabazle atera ziren Miren eta Iturbe lehen aldean eta bigarren aldean berriz Azkonabieta eta Imanol eta Jauregi anaiak.

Aipatu ditugun izen gehienak berriak direla konturatu-ko da irakurlea eta, eta hain zuzen hori da trikitixak azken urteotan ezagutzen duen lorealdiaren neurria. Haur eta gazte pila batek ekin dio tresna honen ikasteari, garai batean baino metodo hobekin bestalde. Eta argitaratzen diren lanen kalitate teknikoak ere ez dauka kolorerik orain dela urte batzuek egindakoen ondoan.

Bruce Springsteen-ek bere fans kolekzionistak baditu, gure artean trikitixa kolekzionistak ere ez da falta. Eta hori komunikabideetatik gure musikari Europakoan artean berezitasuna ematen dion trikitixa espazio marjinalan bakarrik erabiltzen den arren. Berdin da, trikitilariak aurrera segitzen dute eta musikazalea bazara kontu egin diska bikoitz honekin: biharko trikitilari ospetsuak hor daude.

kirolak

Lasarteko I zaletuen txirrindulari ibilbidea

Datorren igandean, uztailaren 7an, Lasarten I Lasarteko Txirrindulari Ibilbidea egingo da. Lehen eta bigarren mailako zaletuek hartuko du-

te parte zirkuito oso egokia omen duen lasterketa honetan. Goizeko bederatzitan emango zaio hasiera Zubietako hipodromotik 128 Kmtako ibilbidea burutuz.

lehiaketak

Kanpezuko zinema lehiaketa

Arabako Diputazioaren Kultur Batzordearen zinema sailak zinema lehiaketa bat antolatu du Kanpezun, zeina rallye eran egingo bait den datorren igandean, uztailaren 7an Kanpezun. Araban bizi diren zinegile guztiek har dezakete parte "8" eta "Super 8"ko formatoak erabiliz. Filmeek gehienez hamar minutuko iraupena izango dute, eta gutxienez sei minututakoa. Parte hartzaile guztiei emango zaizkie rolloak, eta gainera hiru dokumental onenak sarituko dira.

"Elvira Zipitria" eta "Mari Carmen Alzueta" sariak

haurrekin egindako heziketa esperientziak saritzeko eratu ditu Eusko Jaurlaritzak bi sariok. Euskal Herriko OHOk edozein zentrotan ari diren hamalau urterainoko haurrekin egindako esperientziak balio dute.

kirolak

"Euskal Indarra" jaia Saran

Datorren igandean, uztailak 7an, Sarako pilotalekuan, arratsaldeko lauretan hasiz, «Euskal Indarra» jaia ospatuko da. Sokatiran, harrijasotzen eta aizkoran arituko dira jai horretan parte hartuko dutenak. Sokatira, Donibane Lohitzune, Lekeitio, Urraine, Laudio eta Zudairek neurtuko dituzte beren indarrak. Harri jasotzen Esteban Zaralegi arituko da eta aizkoran Gabriel Zaralegi. Jai hau Sarako Ikastolak antolatu du.

Bardeak-Lemoiz, "Euskal Herria bizikletaz"

Datorren igandean, uztailaren

7an, amaituko da, joan den hilabeteko 29an Tuteratik abiatu zen bizikleta martxa ekologista. Nuklear aurkako komiteak ekologisten asmoa Euskal Herriko eskualde desberdinetan kutsadurarekin dauden arazoak salatzea izan da, aspaldiko helburuak alde batera utzi gabe. Horregatik hasi zen Bardea inguruan ibililadia eta Lemoiz inguruan da amaituko igandean. Bi konbokatoria izango dira, bata goizeko hamarretan Getxon Sopela, Barrika eta Plentzian barrena bizikletaz joateko. Hamabitan izango da bigarren deialdia Plentzian bertan guztiok batera Armintza eta Lemoizeruntz abiatzeko.

erakusketak

Jean Senezaten argazkiak

Datorren astelehenetik, uztailaren 8tik, aurrera, 2aionako Euskal Kultur Zentroan Jean Senezaten argazkien erakusketa ikusteko aukera izango da. Erakusketa hilarekin amaituko da.

lehiaketak

Ikasketa-bukarako IX. sariak

GAKPak goi mailako ikasketetan ari diren gipuzkoar hoberenak saritzeko lehiaketa duzu hau. Ia ikasketa moeta guztietan ari direnen artean egingo da sariketa (luzeegi joko liguke zerrenda hemen ematea). Sariak 175.000 pezeta 125.000 peze-

takoak izango dira. Sariak ikasketak 1985 urtean bukatu-rik, Gipuzkoan jaio edota titulazioa jaso aurretikako sei urtetan probintzian bizi izana egiaztatu behar da. Ikastetxe bakoitzak proposatzen duen hirukotearen artean egingo du banaketa GAKPk. Proposamena aurtengo abenduaren 31a baino lehen egin behar dute ikastetxeek. Argibide gehiagorako GAKParen Harreman Publikoetako Sailera jo.

jaiak

ARABAN

Villadosan, uztailak 7an.
Turison, uztailak 7an.

GIPUZKOAN

Pasai Antxon, uztailak 7an.
Lasarten.
Zumaian.

NAIFARROAN

Nabaskotzen, uztailak 10ean.

Donezteben, uztailak 6an.
Iruñean, uztailaren 7tik 14ra.

Lesakan ere bai.

kantaldiak

URKO

Urkok bere disko txikia atera du uda parteari begira, eta badu kantaldirik hor zehar. Aste honetan Baxenafarroan ibiliko da. Bidarrain zehazkiago, uztailaren 12an, ostirala, gaueko hamarretan herriko frontoian.

ITOIZ

Itoiz taldekoak ere ez dauke geldirik. Datorren larunbatean, uztailaren 6an, Mungian izango dira. Bizkaia aldean, herriko frontoian gaueko hamarretan.

LA POLLA eta KORTATU

Bi talde oso interesgarri eta bortitz, sekulako martxa sartzen dutenak eszenatokian. Bai musika eta bai hitzekin. Biak batera, bata bestearen atzetik esan nahi da, arituko dira Tolosako zezen plazan, zaletuen ttuak toreatzen, uztailaren 6an, larunbata, gaueko hamarretatik aurrera.

CICATRIZ

"Soñua"koen diskoari esker, gehienbat, ezagutzera eman den beste talde bat dugu hau. Zumaiarrek, eta ingurukoek, beren emanaldia ikusteko aukera izango dute datorren larunbatean, uztailak 6an.

JAZZA

Jazz denboraldia hurbiltzen ari da Euskal Herrira uda guztitan bezala. Eta Azpeitian, bi jazz emanaldi eratu dituzte, Euskal Herriko bi taldeekin. Lehena, datorren ostiralean izango da, uztailak 12, gaueko bederatzitatik aurrera herriko kioskoan.

jaiak

San Ferminak

Euskal Herriko jai nagusienetakoak ditugu San Ferminak. Munduan zehar behintzat Iruñekoak nahiko inmortalizatuak daude. Aurten ere ez da animaziorik ez enzierro ez juergarik faltako Erresumako hiriburuan. Han ikusiko dugu elkar agian, edota festa hauek ospatzen diren beste edozein herritan; nahiz eta fama gutxiago izan ez bait dira makalagoak beste herritako festa hauek.

Armendaritzeko herriko bestak

Uztailaren 6an hasi eta 9a arte ospatzen dira Armendaritzeko herriko bestak. Hau duzue egitaraua:

Uztailaren 6an, gaueko hamarretan dantzaldia "Atabal" taldearekin, eta ostatueta trikitixak gau osoan.

Uztailaren 7an, arratsaldeko bostetan, Altsasuko dantzarien ikusgarria. Gau partean, hamarrak inguruan, dantzaldia "Minxoriak" taldearekin.

Uztailaren 8an, herritarren eguna ospatuko da. Egun guztian zehar mus xapelgoa. Lau t'erditan, haurrentzako antzerkia "Kimalaxo" rekin, zeinak "Behin, haizezakutik..." ikusgarria eskeiniko bait duen. Gauean, ohi den bezala dantzaldia, oraingoan "Izan" taldearekin.

— **uztailaren 9an**, besten azken eguna, hamabitan aperitifia izango da Xoko Onian. Lauretan nesken pilota partida Marie Jo Salla eta Bernadette Gaussan Larralde ahipzen aurka. Bost t'erditan partida nagusia Durruty eta Urrutia Diribarne eta Mutuberriaren aurka. Zortziretan zikiro besta, ondotik dantzaldia izanen delarik "Izan" taldearekin.

"Harri ta Herri 85"

Uztaila guztian zehar, lehenetik 29ra **Zarautzen** Nazioarteko I Eskultura Simposiuma egingo da, "Harri ta Herri 85" izenburupean. Bertara, Euskal Herriko artistak ez ezik Bulgaria, Rumania eta Hungriako bana ere izan dira hautatuak. Instituziotako jende eta artistez osatutako epai mahai batek epaituko ditu artiston lanak. Hauek dira banan-bana artistak: Ivan Rusev, Leonard Rachita, Janos Stryk, Koldo Jauregi, Begoña Uriarte, Gerardo Arribas, Gillermo Andonegi, Mikel Campo eta Maria Aramburu. **uztailaren 8an**, astelehena, arratsaldeko zortziretan, Antoniano zineman Gillermo Andonegi eta Gerardo Arribas eskultoreen hitzaldia eta diapositiben bidezko azalpena.

"Antzerkia Euskal Herrian" Maulen

Uztailaren 10etik 13ra,

Maulen antzerki ihardunaldi batzu egingen dira "Theatre des Chimeres"i esker, Mauleko herriak, "Uhaitza" kultur etxeak eta "Euskal Herriko Kultur Etxea"k ere prestakuntza eta finantziaketan lagundu dutelarik.

Uztailaren 10ean, Dabadieren "Madame Marguerite" antzeztuko du Bordeleko "Theatre des 3 Coups"ek gaueko bederatzitaz Etxahun salan. Ondoren, gaueko hamar t'erditan Pascal gaigne eta Amaia Zubiriaren errezi-tala.

Uztailaren 11n, Harold Pinter-en "Le monte-plats" antzeztuko du Baionako "Theatre des Chimeres"ek gaueko bederatzitaz sala be-

rean, hamar t'erditan berriz Hazparneko Koldo Amestoy kondalariak "Hil arte bizi" bere azken kreazonea antzeztuko du.

Uztailaren 12an, lehen aipaturiko Baionako "Theatre des Chimeres"ek, Y. Heurteren "Ris donc Paillasse" antzeztuko du haurrentzat baz-

kalondoan, hirurak inguru, Maule-Baita salan.

Finitzeko, **uztailaren 13an**, Bilbo eta Larrabetzuko "Karraka" eta "Kukubiltxo" taldeak karriketan ibiliko dira animazioa sortzen arratsaldeko bostetatik sei t'erdia arte eta gaueko bederatzit'erdietatik hamaikak arte.

antzerkia

"Intxixu" Lazkaon

Berriki estreinatu du Oiartzungo "Intxixu" antzerki taldeak beren azken obra. Taldea eraberritu delarik, Mario Benedettiren antzerki lan bat aukeratu dute berreszenaratze honetarako, jadanik bizpahiru lekutan eskeini dutelarik torturarekin zerikusia duen antzezlan hau. "Pedro eta kapitaina" da obraren izena, eta esan bezala **Lazkaon** antzeztuko da **uztailaren 10ean** asteazkena, Areria zineman gaueko hamarretan.

azoka

Gaur egungo eskulangintzaren IV. Azoka

Uztailaren 9tik 14ra bisita ahal izango da **Donostiako** udal-letxe behetan "Gaur egungo eskulangintzaren IV. Azoka". Azokan, erakustokietan agertzen diren lanak erosteko aukera izango da honoko ordutegi honetan, goizeko hamaiketatik ordu bitara eta arratsaldeko lau t'erditatik gaueko bederatzia t'erditara. Bestalde, uztailaren lehenetik hiru erakusketa monografiko antolatu dira, Donostian GAKPen erakusketa aretoan txotxongiloak, eta Posta Aurrezki Kutxan antzerkiko eskulangileena. Zarautzko Lankide Aurrezkian maskara eta antifazak. Arko taldeak antolatu dituen erakusketa guzti hauek uztailaren 14a arte egongo dira zabalik. Interesgarria izan daiteke eskulangi-leak lanean ikustez gain bertan egindako lanen bat erostea.

Arte liburu azoka Gasteizen

Uztailaren 7a bitarte egongo da Gasteizko Etorbidean III. Arte Liburu Azoka zabalik. Liburu saltzaile talde ba-

tek antolatu duen erakusketa honetan hamahiru liburudenda, hamabost banat-ailek eta Bilboko zenbait argitaletxe hartzen du parte. Liburu salmentaren inguruan hitzaldi eta antzerki emanaldiak antolatu dira.

IV. Dantza Ihardunaldiak Oiartzunen

Datorren, larunbatean, **uztailaren 6an**, Oiartzungo IV. Dantza Ihardunaldien barruan, "D'Avelina Arguelles" dantza kontenporaneoko konpainiaren emanaldia izango da Madalensoro pilotalekuan, gaueko hamarretan. Sarreak lortzeko Oiartzungo "Amazkar"en edota Donostiako "Bilintx"en. Ihardunaldi hauen barruan hiru dantza-ikastaro eskeiniko dira. Euskal dantzak, uztailaren 8tik 12ra; 15etik 19ra bikote dantzak eta egun beretan ere "Klaket" ikastaroa. Antolatzaile "Dantza" eta "Iturri-Berri" dira eta informazio gehiagorako 355733 telefonora hotsegin.

aste honetako filmea

Martin GOIKOETXEA

Saporerik amerikanoena

Filmea: Musica y lagrimas (The Glenn Miller story). *Zuzendaria:* Anthony Mann. *Gidoia:* Valentine Davies eta Oscar Brodney. *Musika:* Glenn Miller. *Aktoreak:* James Stewart, Junnie Allison, Henry Morgan, Frances Langford, Louis Armstrong, Gene Krupa...

Hogeita hamar urte filme hau estreinatu zenetik eta berriztuta bezala aurkezten zaigu gaur egun. Egia esan berriketak soinuaren aldetik datozkigu. «Dolby» izeneko sisteman grabaturik dator oraingo honetan Glenn Miller-en musika. Ez da sistema txarra filme musikalak entzuteko. Alde horretatik behintzat irabazi egiten dute.

Gainontzekoan aukera ematen digu James Stewart bezalako aktore bat beste fazeta batean ikusten: musiko-timido-apasionatu-erromantikoaren paperean hain zuzen ere.

Aktore handi bat dela ezin uka (nahiz eta tronboia jotzea bere fuertea ez dela ederki asko antzeman).

Egitura aldetik amerikanoen hutsetik hasi eta goraino ailegatu topikoaren jarraitzaile da filmea. Ez errazazegi ez zailegi gertatzen zaio hori Glenn Miller-i. Ez da gehiegi ikusten behintzat zeintzuk diren bere larrialdi uneak.

Onerak ere ez.

Gehiago dago pentsatua musika asko sartzeko moduan. Garai ezberdinetako doinuak eta bereziki Glenn Miller-en orkestra kosagratuko duen «soinu» berezi horrena.

Ez dakigu errekurtsio filmiko bat kango den edota benetan hala gertatu zen baina nahiko farregarri gertatzen da dena dela bere bizi guzian bilatu duen «soinu» hori gau batetan aurkitzea tronpeta bat falta zuelako eta bere ordezkari klarinetea sartu zuelako arregloak ere klarinetearentzat eginaz solista modura.

Gero ejertizito amerikarraren musika bihurtuko du bere orkestarena Glenn Miller-ek. Bigarren Gerrate Handiaren bukaerarako mundu guztiak ezagutzen zuen jazz-zuri hori. Orkestra formal eta handiek egindako jazz itsaskor hori.

Glenn Miller orduan hilko da. Justu Paris nazien eskutatik liberatu eta Gabonetan kontzertu bat eman behar duenean Parisen. Unerik sentimentalena

izango dira. Andreak erregala bat espero du irratitik zuzenean eta Glenn hiltzen zaio. Irratiak ordea, Glenn bizi balitz bezala, erregala hori egingo dio.

Ez gara gehiago sartuko filmean. Larunbat arratsal-

deko filme horietako bat da. Musika mota hau gustatzen ez bazaizue gainera jai daukazue.

mendi ibilaldiak

Uztailaren 14rako

Club Vasco de Camping (Donostia): Panticosa-Laku Urdinak-Piedrafita-Sallent. Tf. 428479

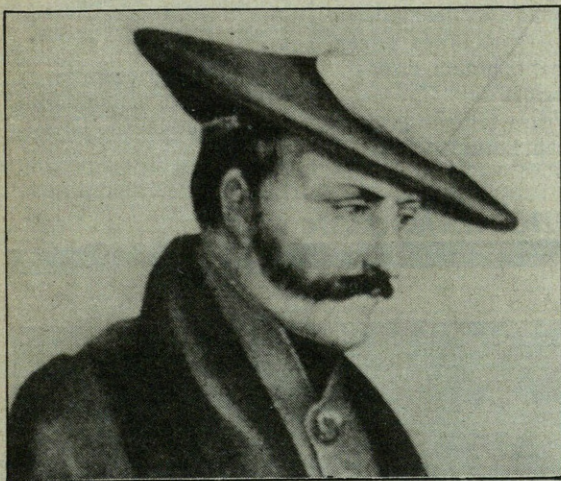
Gasteiz: Castro Urdiales-Peña Santullán. Tf. 250354.

Tabira (Durango): Gipuzkoako birako ibilaldi bat.

Meategi eskualdeko mendizale taldeak (Bizkaia): Goiko Mendi-k antolatuta, Picos de Europa. Tesorero-ragoko dira.

naitasuna (Azkoitia): Adarra.

UZTAILA
6
UZTAILA
12

Tomas Zumalakarregi Xabier Arzalluzek gogoratu du

ZUMALAKARREGI hil zela 150 urte bete eta ez da ia inor ere ohartu. Gerra karlistetan agertu zuen trebetasunak mito bihurtu zuen Zegamar honen heriotzea ahaztu samarturik pasa da, seguruenik ia denentzako Jainkoaren eta Foruen alde bizia eman zuen haren erreibindikazioa edo oroitze hutsa ere bai konpromezu inkomodo bat izango zelako.

Gerrillak eta ejertzito erregularra konbinatu zituen Zumalakarregik eta liberalak erotu beharrean erabili zituen. Madrili erasotzea zen bere asmoa, baina Carlos erregegiak Bilbori erasotzea agindu zion. Madrili erasotzeko lehendabizi handik pasa beharra zegoelako. Hain zuzen horretan, beste zenbait gauzatan bezala, Eustakio Mendizabal «Txikia»rekin dituen kointzidentziak azpimarratzen dira laster kaleratzen den «Larrun» aldizkari berrian.

Inor ez dela inoiz ordezkatu ezina esan ohi den arren, Tomas Zumalakarregiren heriotzeak karlistei ekarri zien desmoralizatzeko eta atzerakadak basterik frogatzen du. Hemendik hiru urtetara ospatuko da Zumalakarregiren jaiotzaren 200. urteurrena, eta euskaldunok geure historian sakontzeko horrek ematen digun parada ongi oroiterazi digu Xabier Arzalluzek. Askok daki azkoitiarrak, eta inportanteena dena, askotan asmatzen du.

Herri Batasuna marjinalatzeko operazioak jarraitzen du

LEHENDIK Madrilo Parlamenturako hautatuak izateagatik egokitzen zitzaizkien sosak kenduak bazizkieten, inbiolabilitate parlamentarioa ere kendu nahi izan zitzaielarik, gero Gasteizko Parlamentuan ere eskubide horiek

galdu zituzten. Orain berriz Gipuzkoako Juntek eman dieten azken aukera, astearteko bilerara nahi ta ez agertzeko obligazioa ezarri. Horrela diru iturri inportante bat gabe geratzen da koalizio hori, eta bere kargu hautetsiak indefentsioan geratzen dira beste hautatuen aldamenean.

Horrez gain «Ley de Regimen Local» berriaren ondorioz heldu diren aldaketekin udal askotan gobernu era asko mudatu daiteke, eta alderdi guztien ahotan dabilena da HB gobernu batzordeetatik baztertuko denaren ideia. Udalez gaineko beste erakundeetara azaldu nahi ez duelako presio egin nahi litzateke HBren gain, erakunde horretan erabat inoperante izatera kondenatzean erakunde guztietara itzultzea berriro aztertu eta negoziatu dezaten.

Athletic-aren jarraitzaileen artean etakideen bila

EUSKALDUNONTZAT partidu batera ere buruhaus-terik gabe joatea ezinezkoa dela garbi dago. Beren ekipoa berotzera joan ziren bizkaitarrek, partidua modu txarrean galtzen ikusi eta irten aurretik poliziaren egurra jaso ondoren, etxera ezin lasai itzuli.

Cabrerako gain horretan Guardia Civilaren kontrol batekin egin zuten topo atletizaleek eta baita hiruzpalau orduz kola egin ere txintxo txintxo. Protestarik ere izan zen, baina alferrik, «Comant o España»ko partaideek bizkaitarren itzulera Madrildik ateratzeko aprobetxatuko ote zuten susmoa zuten aidanean eta horregatik arakatzen omen zituzten kotxeak ia ordu erdiz. Hori adierazi du behintzat Madrilo komunitate Autonomoan gobernuak duen ordezkariak.

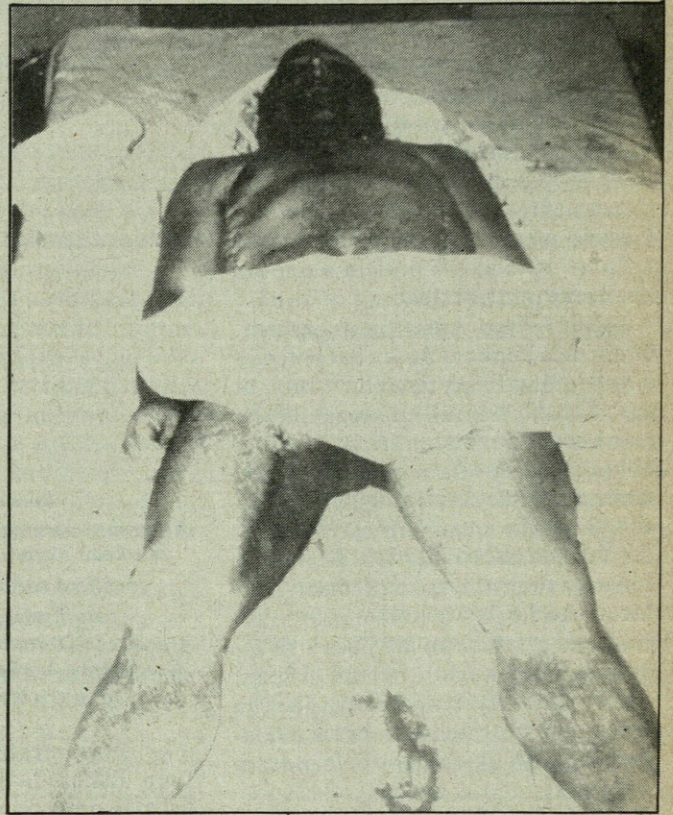
Hoge kilometrotaraino luzatu omen zen kola azkenean. Ez zuten esperantza makala kontrollekoek. Madrilen «Comando España»koek monitzeko duten erreztasun eta abilezia berek mitifikatu dute komunikabideetan eta gero han zai, despistatu eta guardien eskuetara iritsi arte hoge kilometro mantxo-mantxo eta pazientzia joango ziren itxaropenean nonbait.

Madrilen bonbak alde askotatik ugaritu dira

EL DESCANSO ostatuko lehergailuaren ondoren, eta ETak azken erasocldian hiriburu erdiko parking batean lehertu zuenaz geroztik, berriro bonbak azaldu dira Madrilen, jatorri ilun samarrekoak gainera azken hauek. Hasiera batean hegazkin indiar bat lehertu eta itsasoan galtzera eraman zuen bonbaren jatorri bera egozten bazitzaion, Indiako erakunde shij-en bat, palestinoen eta txiiten pista ere jarraitzen da. Bi lehergailuak jarri zituztenek aursardia bederen erakutsi zuten, poliziari sinestekotan pertsona berak, arabe itxurakoak, izan bait ziren bietan parte hartu zutenak. «El Descanso»koa eta azken hau ikusita, deklaratu gabeko gerra ezkutu baten aurrean ote gauden susmoa sortzen da.

Ekainean eredu errepresiboa auzitan

TORTURAK EMATEN DIO NEURRIA DEMOKRAZIA ESPAINOLARI

Joseba Arregiren oroimena ezin da ahaztu. Torturen erabilera ahaztu ez delako.

Neurri haunditako apostua dauka Estatu Espainolak euskaldunok, eta tortura sistematikoki erabiltzen da. Bere estilo zaharra ahanzi ez duten indar polizialen ohiturak ala kontraintsurjentziak neurri normaltzat jotzen dituen metodoak? Edozein modutara ere marko politiko hau onartzen ez dutenentzako terrorea eta demokrazia honen alde apostu egin dutenentzako nola edo hala konpondu beharrezko lotsagarrikeria.

Madrilgo ejekutiboak kezkatzeko haina izan du Manuel Ballesterosi egin zaion epaiketarekin, eta ondoren partidu politikoei egindako espioitza dela-eta sortu den giroarekin. Juezak terroristek kokilduak zeuzkatela esateraino iritsi da bai prentsa espainiarra eta baita polizia eta politikoak ere publikoki. Polizien gehiegikeriak salatzen zituzten abokatuak ETaren lan-kidetzat jotzera iritsi dira.

Juezek beren inpartzialtasuna aldarrikatu dutelarik, ekainak hori frogatzeko nahiko lan ekarri die. Lehendik torturen inguruan datozen sumarioak ekainean pilatu direla dirudi, eta gainera denuntzia berriak ere izan dira. Guzti horri «habeas corpus» legeak

hartu duen aktualitate berria erantsi behar zaio, eta Madrid aldean torturaren aurka antolatu berria den elkar-tea.

Polizia eta guardia zibilaren prozesioa auzitegietatik

Polizia eta guardia zibilaren artean azken hilabeteotan dagoen giroa Rosinos komisarioak ongi azaltzen zuen guztien ahotan ibili den bere eskutitzean. Torturei buruzko sumario eta kondenengatik «Zona Especial Norte» delakoan terroristen kontra borroka egin behar duten plantilak murriztuak daudela, inhabilitazioengatik. Lan horretan ari diren polizien izenak ere mundu guztiaren ahotan jartzen

direla salatzen zuen Rosinosek. Ez da ahaztu behar «Comisaria General de Información» delakoaren buru egiten duen Martinez Torres bera paperetan azaldu dela torturatzailatzat, garai batean MCEkoak izateagatik detenitakoei salatutik.

Espainiako FOP edo FSE delakoen metodoen demokratikotasuna alde guztietatik auzitan jarria zegoenean, eta animoz makal, ETaren azken ofentsibak eraman zituen politiko asko poliziaren efektibotasuna publikoki zalantzan jartzera. Ez zen girorik egokiena prozesoen martxaren berri egunero egunkarietan azal zedin. Eta hala ere juezek aurrera jarraitu dute.

Manuel Fraga Iribarne euskaldunon etxean bertan, Iruñean eta Gasteizen, bota du bera agintean balego ETak sei hilabete iraungo liokeela. Fragak aspaldi dauka mundu guztia bere purrustadekin eta desafioekin ohitua. Baina kaleko berriketarako gaia horrek ematen bazuen, bere partiduak ezkutuagotik proposatu duen neurriak epe laburrera garrantzia izan

dezake: torturen salaketek sortzen dituzten prozesuak Audiencia Nacionalak eraman ditzala.

Madrilen oraindik Castan-en kasua ostikoka

Lan asko egin da ekain honetan Hego Euskal Herriko auzitegietan. 12an eta Donostian, 9 guardia civil pasa ziren juezaren eta torturak egin zitzaizkiela denuntziatu zuten lau Oiertzuarren aurretik, egun berean Gasteizen kalean hiritar bat oso gogor kolpatu zutelako 6 policia nacional epaitzen ziren bitartean.

14ean Bilbon ikusia bitxiagoa zen. Orain dela denbora puska bat poliziak autonomotzat joaz detenitu zituen bi gazteri tratatu txarrak emateagatik fiskalak ireki zuen sumarioa, mutilek beldurrez ezer salatu ez bazuten ere, komisaldegitik ekarri zuten piura ikusita. Biharamonean, Bilboko Audiencia Territorialeko juez lehendakariak bizituko zuen polemika prentsari deklaratzeko Lege Antiterroristaren jarraipena eztabaidan jarri beharra zegoela. Egun hartan bertan, 15ean, Fragak jartzen zion kontrapuntua Iruñean magistratu horri, berak 6 hilabetetan ETA likidatuko zuela aldarrikatuz.

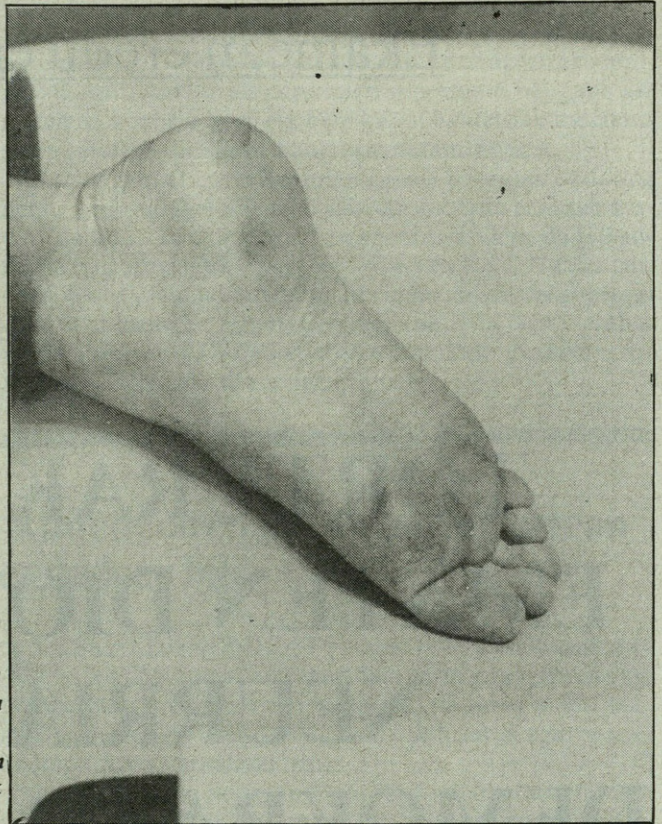
Ekainaren 20an Juan Carlos Garmendiak bera torturatu zutenetako lau guardia civil ezagutu zituen juezaren aurrean, beste bat falta zela argituz. Eta biharamonean bera tratatu txarrez erabili zuten Cuerpo Superior de Policiako bost agente ezagutu zituen Iruñean.

Baina tortura ez zen Euskal Herrian bakarrik haiztzen. Jose Manuel Castan polizia hilaren emazteari eta arrebari prozesoa egiten zitzaizen Madrilen, beste bi poliziak, Amador Miralpeix eta Jose Manuel Ortizek, hil zutela «El Pais» egunkarian idazteagatik.

Ataungo operazioa gerrakoa zen

Polizia eta guardia civilak azken atentatuen ondoren detentzio bolada bati ekin ziolarik, Iruñeako Auzitegiak ere eman zuen zer esanik gai honetan. «Korrika»ren bukaeran detentutako euskaltzaleak ikusteko «habeas corpus» legea aplikatzea agindu zuen, mediku batek ikusi ahal izan zituellarik. Areago, detentzio epea bukatutakoan aske utzi zituen. Juezek eskubide estatuen arauak bete araz-

*Borroka
kontraitsurjentearen
markoan torturaren
erabilera normala
zaio Estatuari.
Arazoa ez da torturaren
desagerpena, markarik
ez, uztea baino.*

teko duten erabakia erakutsi nahi zuen. Eskubide estatu honen mugak fiskalak erakutsi zizkion: askapen horren kontra errekurtsioa sartuz, kartzelara zihoazen AEKko lau gazteak.

Hemen Madrilgo gobernuak darman borroka «antiterroristak», ordea, bere bidea jarraitzen du eta Ataungo gertakizunak enkargatu dira torturen eta herritarren eskubideen inguruan diren eztabaidak argitzen. Hemeretzi ataundar detenitzen zituen Guardia Civilak ekainaren 21ean eta ondorengo egunetan. Ordu gutxiren buruan Erromatik Barrionuevo ministrariak bakoitzaren gaiztakeriak argitzen zituen, batzuek «Axio» eta «Zorrotza» komandoen partaide eginez, eta besteak informazio biltzaile eta laguntzaile.

Euskal Herrian azken urteotan herri gutxitan ikusi den bezalako batasun eta koerentziaz erantzun du Ataungoak. Segmentu xuxena egin zaio egunez egun detenituen egoerari, eta esan daiteke ejekutiboak emandako bertsioa oso ahuldua geratu dela. Detenitu eta gartzeleratutako defentsa samurrago bihurtzen du horrek, baina berriro gauza berak suertatuko ez direnik ez du garantizatzen horrek. Zailantzarik bazegoen, Madrilgo Audiencia Nacionalak argitu ditu denak.

Beste desagertze kasu kezkarri bat: Aldana

«Habeas corpus»aren mesedea eskatzen zutenean, eskakizun hori oinarritzeko arrazoinik agertzen zuten Ataungo detenituen senideek. Detenitzeko momentuetan ikusitako bortxakeria eta mehatxuak, Mari Karmen Aierberen kasuan bere familiartekoez guardia civilak egindako montajeaz egiten zuten salakuntza benetan grabea eta abar. Funtzionari batzuei egozten bazaie akusatu baten kontrako froga gezurrezkoak sortzea («carcel del pueblo» bat mandio batekin antolatzea, argazkiak egin ahal izateko), irregularitaterik egiten ari zela susma zezakeen juezak.

Audiencia Nacionalak ordea zirrikiturik ez du utzi: «habeas corpus»ik ez dago. Horra ondorengo hilabetetean auzitegi arruntetako juezen eta Audiencia Nacionalak osatzen duen auzitegi politikoko juezek erabaki beharko duten beste puntu bat. Ea borroka antiterroristak Konstituzioak onartzen dituen eskubide indibidualak mugatzen dituen eta zein neurritan.

Ataungo gertakizunen biharamonean jazotzen zen Bilbon are gertakizun kezkarriagoa: ezezagun bat-

zuek batzuek Luis Aldana Zelaia bahu zuten. Anaia bat Herrera de la Manchán duen sindikalista hori lehen ere detenitua izan zen, eta ekain honen 22an ezezagun batzuek indarrez kotxe batean sartu, aurpegia estalirik etxe batean sartu eta 68 orduz interogatu zuten, berak aitortu zuenez, aurreko detentzio aldian egin zizkioten galdera berdintsuekin.

Ez da hau gertatzen den lehenengo aldia. Detenitu bati «zapora arraro bat» duen esnea eman zaion lehen aldia ere ez. Drogatua egonaren sintoma guztiekin agertu zen Luis Aldana. Juezak ikusi beharko kasu hori nola mogitzen duen, baina enpresa batzordeak «legez kontrako detentzio» deitzen zion gertaera horri.

Preso politikoen artean lehendabiziko suizidioa

kaina bere azken egunetara hurbiltzen eta torturen inguruko xehetasun gehiago joan dira argituz. Aldana desagertzen zen egun berean Zestoan detenitutako Roman Sagarzazuk torturak salatzen zituen prentsaurreko batean. 25ean Gasteizen askatutako detenituek salakuntza bera egingo dute, eta egun beretan jarraitzen dute Tomas Linaza aitari eta Jesus Mari Zabarteren detenituei emandako tratuegatik irekitako prozesuek, zenbait polizia eta guardia civilen ezagutze probekin. Hilaren bukaerarekin pasatzen dira Ataungo detenituak jueza-aren aurretik, horietatik hiruk deklaraziorik egitea ukatuko dutelarik, aspal-di honetan detenitu politikoen artean ikusi ez zen jarrera bat.

Egun horietan bertan, preso politikoen euskaldunek espetxe espezialetan jasaten duten tratuak lehen suizidioa erakarri zuten: Jose Ramon Goikoetxea, ETA-PMko preso Loiuar bat, zintzilik agertu zen Alcalako espetxean. Gartzela hartako preso politikoei salatu dutenez, suizidio hori espetxe espainoletako egoera jasangaitzarekin lotzen da zuzenean. Gizakia deusezteko antolatutako gartzela sistema hori bere fruitu trajikoak ematen hasi da.

Nahiko elementu eta sobran ere bai Estatu maila osoan torturaren eta detenitu politikoei ematen zaien tratuari buruz debate zabal bati ekin dakion. Eta ez detenitu politikoei ematen zaien tratuari buruz bakarrik. Duela bi aste, telebista espainoleko saio batean preso arrunt batzuek salatzen zuten

beren kontra, berehala errudunak errex aurkitzeagatik, poliziak metodikoki erabiltzen dituela tortura eta tratu txarrak.

Tortura gerra kontrainsturjentearen orokortasunean

Baina poliziari efikazia eskatzen zaio alde guztietatik, Estatu Espainola terrorismo internazionalaren eszenario bihurtu dela eta hirietan seguritate falta erabatekoa dela argudiatuz.

Eta efikazia horrek tortura eskatzen du nahi eta nahi ez. Batetik, informazioa biltzeko metodorik seguruenak delako, eta oinarri herriko bat duen mogimendu bateko militanteak biguntzeko ia bakarra. Infiltrazioaren eta populazioaren kontrol neurrien ondoan, detenituei informazioa ateratzeko bide bakarra indarra erabiltzea da poliziak.

Horrekin batera, borroka armatua egiten duen nukleoaren inguruko jendea terrora ezartzen zaio, eta horrek esplikatzeko du hainbat alditan benetan informazio gutxi eskaini dezakeen jendea detentzea. Bestalde, eta Ataungo kasuan bezala Iruñekoan ikusi den lege, gertatutako atentatuak norbait gaineratu ahal izateak badirudi morala ematen diela indar polizialei. Ataungo «carcel del pueblo»aren kasuan bezala Iruñeko detenituei egin erazi nahi izan zitzaizkien idatzi eta krokisenean (atentatu bat izan zen kalea marraztu eraziz),

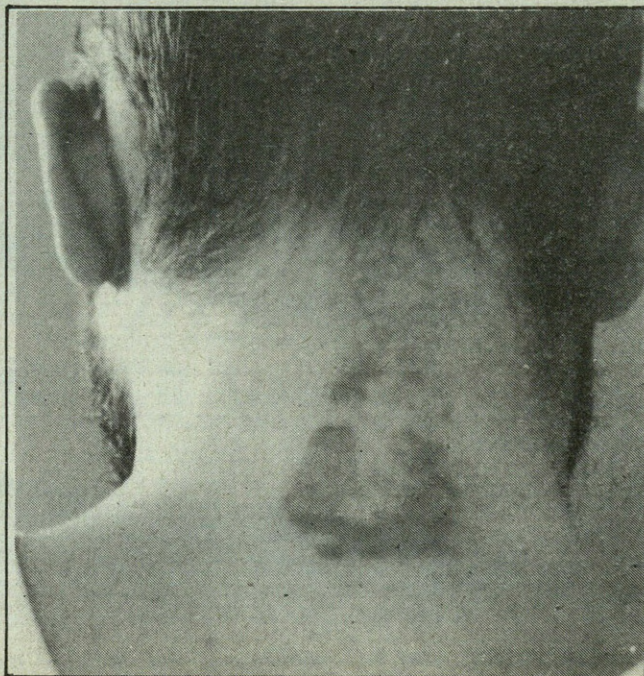
errudun errexak bilatzeko maniobra garbigia zen.

Neurri guzti horiek azken urteotan Euskal Herrian gero eta sofistikatuago erabili den gerra zikinarekin lotu behar da. Madrilek ETArekin erretagoardia kontsideratzen duen Iparraldean egindako atentatuekin batera, politikoen asesinaketa eman da, eta baita populua terrorizatzeko egindako atentatuak ere, Alonsotegiko hartan bezala duela gutxi epaitu dituzten «Piti» eta Iturbidek egindakoetan.

Juezen jarrera, isiltasun osoaren aurreko azken saioa

Orain kartzela espainiarrak beren lehen fruitua, suizidioa, eman dute-nean, gureak Europan entsaiatu diren beste modelo errepresiboen antza haundiagoa hartzen du. Irlandakoa-ekin batez ere. Egia da hemengo populazioak hangoarenak ez bezalako ezaugarriak dituela: ezin da konparatu hango katoliko eta protestanteen arteko zatiketa sekularrarekin. Baina kontrainsturzientzia erabiltzen diren sistemak askotan errepikatzen dira.

Gure artean hainbeste alditan eta mila xehetasunez argitu diren torturak Arjeliako gerratik honuntza hainbat aldiz entsaiatu dira. Bainera, zintzilikatzea, boltsaz asfixiatzea, elektrodoak... Eta Irlandakoak euskaldunoi argitasunik ematen badigu zeragatik da: Europaren barruan ematen dire-lako, nork eta kontinenteko demokraziarik zaharrenak eta populaziorik to-

Torturen salaketak gezurrezkoak direla argudiatzeko, zenbait abokaturi + ETArekin abokatu — deitza iritsi dira.

leranteenaren Estatuak erabilia.

Ikusgarria da nola eraman den demokrazia lege guztien barruan tortura gerra zikinarean erabilpenarekin eta asesinaketa politikoarekin lotua. Subertsioaren kontrako gerra total moduan ikertzen da antiterrorismoa, eta etsaia isolatzeko lan horretan gorputz sozial osoa koesionatzen da. Pentsak, esate baterako, poliziaren bertsioaz beste ezer ez du sekula aipatuko, ezta poliziak esana edozein modutara ere sinestezina denean ere.

Alde horretatik dago Euskal Herriko zenbait zirkulotan azken hilabeteotan juezek tortura salaketei eman dieten garrantzia erabateko isilaldi baten aurreko azken hitzak ez ote diren.

Torturak Audiencia Nacionalera edo Lege Antiterrorista ondo lotzea

Seinale garbia da «habeas corpus»arekin gertatu dena. Auzitegi arruntetako juezak, batzuk bederen, prest daude berek teoriarik behintzat

agintzen duten inguruan torturarik ez ametitzeko, eta poliziari beren lanean bideak markatzeko. Audiencia Nacionalen aldiz ez da beharrezko ikusten inkomunikaturik dauden bitartean presoak inork ere ikusi ditzan.

Coalicion Popular-eko eskuindarrek eskainia dute torturen salaketa katea bukatu dadin formula: Audiencia Nacionalak ikus ditzala horiek ere. Horrela, poliziaren eta guardia zibilaren gehiegikeriak (gehiagikeriak ematen direla mundu guztiak onartzen bait du) borroka antiterroristaren planen erdian kokatzen den auzitegi politikoak tramitatu eta epaituko lituzke. Afera beraz torturak isildu nahi izate-tik salaketak isildu nahi izatera pasatzen da.

Badirudi neurri hori praktikan jarriko dutela eta efikaza izango dela gainera. Lege Antiterroristarekin gertatu denaren paretsukoa suertatuko delako. Lege Antiterroristak kontrakoak baditu, baita juezen artean ere, baina gehienbat jarrera etikoen mailan geratzen dira, eta inondik ere efikaziarik ez dute erakusten, legea alda-

tu edo kentzearen aldeko mogimendu indartsu bat sortzerainoko efikazia alegia.

Desagertzeak, torturak, espetxeetako suizidioak, garantziarik gabeko epaiketak... Estatu Espainoleko populazioak ez dirudi horren aurrean erreazionatzeko ez indarririk eta ez burubiderik duenik. Orain artean ondorioz ekarri ez duen arren torturaren eskandaloa sortu lezake, eta laster amarratuko dute. Komunikabideak ere ongi kontrolatuak dudenez, subertsioaren kontrako hurrengo faseari ekin beharko zaio Madrildik. Euskal Herrian indar armatu batek politika guztia baldintzatzea amaitu ezin daitekeelako. Egoera biguntzeko perspektiba gutxi da, beraz. Ataungoa, Tolosakoa bezala, beste entsaio bat izan da.

Arazoa da borroka antiterrorista bromatan ez dabilen bezala Euskal Herriko arazoak ere ez direla gaur goizean ideologo batek asmatutako bromak.

Iñaki ZUBIONDO

Tortura Estatu Espainol osoan erabiltzen den arren, bere kontrako mogimenduak Euskal Herrian bakarrik du indarra.

Oujda-ko pakto finkatu hura ere deusezean geldituko da?

Libiak baten bat oraindik harritu dezake

Libiarrek eta marokiarrek beren batasuna erabakitakoan Parlamentuaren Asanbladaren antolatzea pasatu den larunbaterako programaturik zuten. Arrazoirik azaldu gabe, ez zen Asanbladarik antolatu. Bapateko interpretazio batetan, esaten da beharbada Hassan Ilri ez zitzaioela bat ere gustatuko egun batzuk lehenago Gadafik Jomeinirekin sinatutako akordio estratejikoak, zeina Libiaren aurka Iraken berehalako erreakzioa erakarri bait du. Juxtu momentu honetan ez zuen Marokok horrelakorik behar, bertan biltzeko bait ziren arabiar Estatuetakoa buruzagiak arazo palestindarrari buruz solas egiteko.

Gauza garbirik ez dago: alde bategatik ez da bat ere seguru Libia eta Maroko intzidente honekin txarrera etorriko direnik, eta bestetik Iranek eta Libiak sinatutakoak norainoko garrantzia izango duen, ikuskizun dago.

Kolombia: M-19-k kontratatzen du

Aspaldi honetan Armadak ez zuen bat ere errespetatzen duela hamaika hilabete gerrilarekin sinatutako treguarako akordioa, eta maiz suertatzen ziren liskarrak eta enfrentamenduak. Orain gerrilariak hartu dute iniziatiba

Oinarrian zerbait falta bide zuen joan den urtean gerrilariak sinatutako treguak.

eta Genova-ko herria asaltatu eta beren kontrolpean eduki dute denboratxo batez. Ehunen bat lagun omen ziren eta jefe eta soldaduen artean hamar bat militar hil dituzte bertan. Ekintza ez da ustegabea, orain dela

pare bat aste gerrilariak treguari jarraitu egingo ez ziotela anuntziatu bait zuten, denbora berean hondaraldi honetan aurpegia emanez zebiltzen buruzagi ezagunak bistatik desagertzen zirelarik.

Txiita talde bati mundu dena begira

Besterik ez bada bahitzaile txiitek mundua hamasei egunez berei so edukitzea erdietsi dute. Erakuspen txiki bat da komunikabideek noraino dauden amerikarrek kontrolatuta. Izan ere, beste edonongoak izan balira barruan zihoazenak, berdin ikusi-entzuno genituen telebista-irratiegun-karietan?

Nolanahi ere txiitek kolpe handi bat eman dute, eta behar zuten lekuan eman dute. Ekainaren 14ean hasi eta goi mailako hainbat negoziaketa eta gero, denak libre gelditu dira, salbu eta Israelek preso dituen libandarrak, zeinetarik hogeita-hamarren bat bakarrik atera diren, baina esperantza badago gainerako 735ak aurki itzango diren.

Gure artean behinik-behin «zorionezko»tzat kalifikatu den irtenbide honetan Siriako Assad-ek oso parte

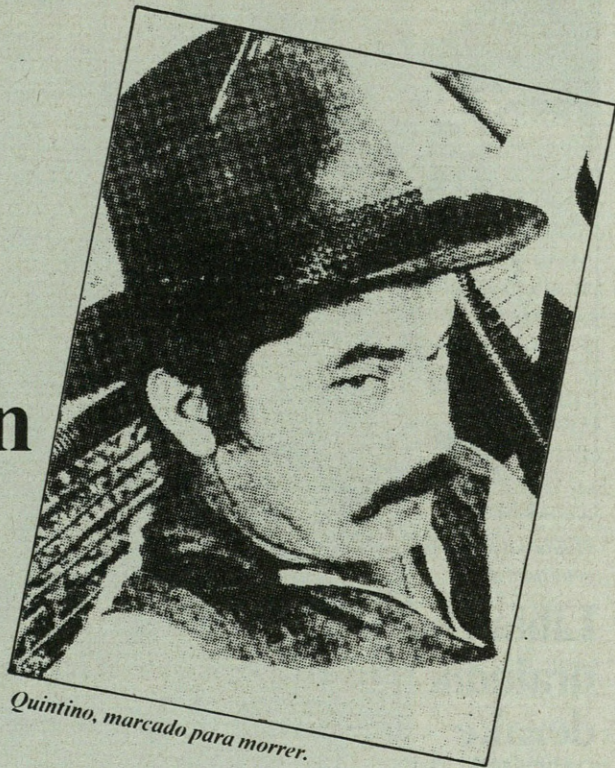

Nabih Berri buruzagi txiita pozik agertu da, «dena bakean» konpondu delako.

aktiboa izan du, jakina denez txiiten gainean aski eragina duelarik. Horrek segituan eraman gaitzake arazo mingarriago batetarantz, txiitak eta palestindarrak enfrentatzen dituen arazorantz, kontradikzio benetan garratza, eta zoritxarrez —derragun bide batez— konponbidean ez dagoena.

«Hiltzeko markatuak»

Brasilgo nekazarien aldegin beharra

Brasilgo hego-ekialdeko zinema saletan «Cabra marcado para morrer» (hiltzeko markatua) filma proiektatzen duten bitartean (filme ona, omen, brasildar zinemaren hoberenetarikoa), ipar-mendebaldeko Amazonas-eko oihanetan filme horrek erakusten duen historia errepikatzen ari da.

«Cabra marcado para morrer»-ek Pedro Teixeira-ren historia kontatzen du. Teixeira nekazarien buruzagia izan zen ipar-ekialdeko Brasilen, eta 1962an lurjabe handiek ordainduriko polizia militarrek akabatu zuten: bi urte geroagoko kolpearen ondorioz militarrek nekazarien elkargoak guztiz ezabatu zituzten.

Teixeira sinbolo bat da, aldiz berari buruzko filmaren ikusle askok ez dakitena, ez dakusatena, gaurregun oraindik ere Brasil barnekaldean gertatzen ari dena da.

Lurraren borrokak

Brasil, industria ikaragarri desaroilatzen ari bada ere, hein handi batetan nekazari herria segitzen du izaten. Berrogei-ta-hamar milioi baino gehiago lagun mendian bizi da, eta kakaoa, laranjak, kafea, azukrea, soja eta ganaduak dominatzen dute alderdi bateko nahiz besteko ekonomia. Landa-moetak klimen arabera bereizten badira, lur-jabetzaren errejimena igualtsua da lurralde denetan. Jabego zabalak dominatzen du, eta esplotazio sistema ez da askorik aldatu

1888an esklabismoa abolitu zenetik. Legez libre izan arren, langileak, miseriazko soldata baten truke, bizitza guztirako landaketari lotuak egonen dira.

Lurrik hoberenak beraz lurjabe handiek kontrolatzen dituzte. Eman dezagun nekazari txiki batek lur puxka onen bat eskuratzen duela, oraindik landugabeko parterren batetan. Seguru egon daiteke laster edo berandu lurjabe handi bat heldu eta lur puxka hori kenduko diola: Brasilek daraman desaroilo erritmoak hala agintzen omen du.

Jendea botatzen dute: subsistentiazko landa-moetak deusezten dituzte. Kontra egiten duenari, berriz, zigorrak gogorrena suertatuko zaio. Garai eartj *Ko capitais do matoei* (beltzen ehiza egiten zutenei) *jaguncosek* (lurjabe handiek ordaindutako mertzenarioek) hartu diete lekua: polizia hor dago, bestela; edota armada, kasurik grabeenetan.

Brasil guztian zehar ikus daitezke sua emandako etxeak, animalia gisa beren familien aurrean hildako pertsonak. Bai Amazonas-en ere, geroz eta gehiago empresa brasildar eta mul-

tinazionalak hustiratzen dutena. Maranhao-n eta, batez ere, Pará-n (Amazonas aldeko estatuak, biak) azken urteotan odolezko enfrontamendurik aski ezagutu dute. Pará-n 1972tik 1974ra gerrilariak aritu ziren (Brasilgo Alderdi Komunistako jendearen parte hartzearekin), baina armadaren paratxutistek mogimendua ezereztu zuten, bonbazkatze intentsiboak erabili zituztela.

Nekazarien komunitateak katoliko zenbaiten inguruan antolatu dira. *Jaguncoak* langileen erresistentziarekin topatu dira. Hala ere, *jagunco* bat errepresio lanean ari zelarik hilik edo zauriturik gertatu denean, nekazarien gainean «justizia»ren pisua latz erori da. Ez da alderantzizkorik gertatzen.

Cipadar-eko lapurrak

Azken denboretan armadak Pará-n burutu dituen operazioen gogortasunak 1972-74ean gerrilaren aurka burutu zituenena gogoratzen du. Oraingo auzia: Maranhao eta Pará artean kokatzen diren 387.000 hektarea. Meatzal konpainia batzuek bertan bizi diren nekazarien hamar mita fami-

Paulo Freire, ARGIArako mintzo

ARGIArako gogoz eta hunkimenez egindako elkarrizketa hone-tan, Paulo Freire-k egindako galdera batzuri erantzuten digu. Bere etxean gaude eta kafe bat hartzen dugun denboraldi luzetxoan. Euskadiri buruz hitzegiteko aukera izan dugu brasildar seme jator eta hospetsu honekin.

ARGIA.— Euskarak ez du, beharbada jakingo duzunez, erdararekiko parekotasunarik ere lortu. Zer egin liteke, zure us-tez, eskubide hori lor dezan?

Paulo Freire.— Irudi du ez dela hori arazo linguistiko hutsa, baizik eta politi-koa, botere arazoa dela, nik ezin dut hiz-kuntzaz hitz egin boterea alde batera utziz. Hizkuntza ez da tresna bat bakarrik, gai-nera hizkuntza abstrakzio bat da, izanare-kin bat egiten duena hizkera da, hau dela eta hizkuntza botereari lotuta dago nola-bait, eta botereak erabakitzen du azken batean zein den hizkuntza egokia, ona, ederra... Hau oso garbi ikusten da koloni-zazio guztietan, kolonizatzaileek erabakit-zen dute zein hizkuntza den egoki menpe dituzten herrientzako. Zapalduen hiz-kuntza ez dela gai, esaten dute, teknologia eta artea eta abar adierazteko, eta hori esaten dute boterea beren eskuetan dau-katelako.

Hizkuntza, gizarte barruan dauden giza talde guztien adierazpidea da, herriaren nortasuna agertzen digu, horregatik, men-peratzaileak herriaren adierazle hori de-bekatzin edo mugatzen duenean, badaki herri horren nortasunaren muina ikuitzen ari dela. Nik ez dut zuen egoera ongi eza-gutzen, baina hezitzaile bezala zera esango nuke: zuen lehenengo xedeak, hauxe izan

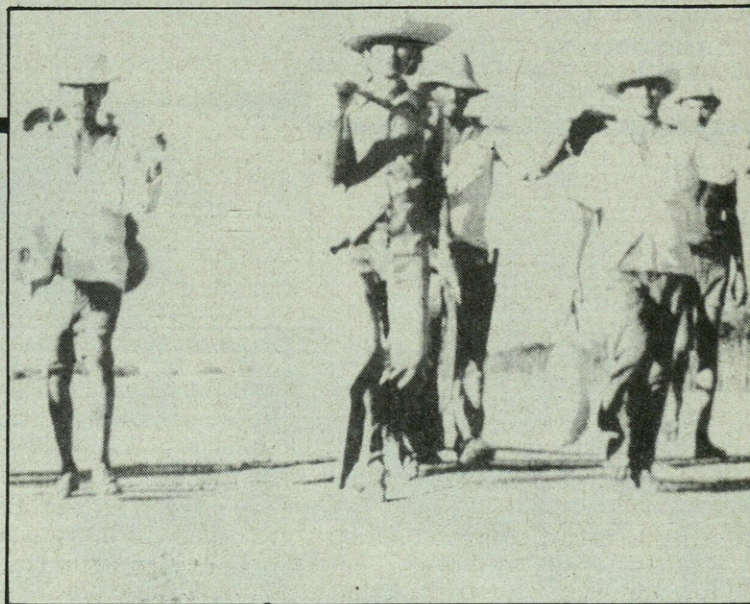
Paulo Freirerentzat ez da nahikoa nork bere etxe barruan askatasuna lor dezan.

beharko lukeela: «herriari dagokion hiz-kuntzan hitz egiteko eskubidea lortzea».

A.— Heziketan, zeintzuk izan beharko lukete oinarriak bere nortasunaren bila dabilen herri batentzako?

P.F.— Lehenengo adierazi nahi dizut, ez

dagokiola heziketari herriaren nortasuna lortzearen lana, nahiz eta heziketaren la-guntza eta ardura beharrezkoak izan gi-zarte barruan. Heziketa ez da gizartea era-giten duena. Aberkideei dagokie, ekintza politikoeekin batera, ekintza hauen osaga-

Lehortea eta lurjabe handien artean harrapatuak.

(16. orrialdetik dator)

liak bota nahi dituzte, halaber bertako indioak, *tembêak* alegia, gobernu fe-deralak utzitako erreserba bati tan bizi direnak. Lurrazpi hartan urrea omen dago: hura «garbitu» egin behar da.

Jende hori handsk uxatzeko lehen-biziko saioi Cipadar soziedadek egin zuen, orain dela hamarren bat urte. Duela bi mEndetako (beraz Brasil Portugalen kolonia zeneko) titulo bat-zu erosi zituen, eta hala ere horiek 60.000 hektarea bakarrik eskuratzen ziotenez, beste hamaika truko eta tri-bunalen konplizidadeaz baliatu ziren, harik eta denaren jabetza legala esku-ratu artean.

Hasi ziren nakazariak handik kan-pora bidaltzen. Halabaina, horretan ari zirelarik Cipadar-ek lurra jo zuen,

orduan egozketa zenbait urtez atzera-tu zen. Baina azkenerako, propietate tituloak Denasa banku soziedadek

eskuratu ditu, bera delarik azken hi-labeteetako biolentzi-aldiaren ardu-radun printzipala.

rrri den heziketa mota lortzea. Adibidez... zuk ezingo zenuke une honetan, nahiz eta Brasilen bizi, jakin zein den guk behar dugun heziketa mota...

A.— Heziketa, eta bizitza duinago baten aldeko borrokak, bat al dira?

P.F.— Nik esango nuke, bizitza duinago baten aldeko borroken barruan gordeta daudela antolabide pedagogikoak.

Heziketa ez da ikastetxeetan egiten den gauza bat bakarrik. Ikastetxeetan irakas-kintza sistematikoa egiten da, eta... gehienetan zapaltzaileen erizpideen ezartze bat izaten da. Ikuspegi zabal batetik, esan dezakegu, heziketak ikastetxeak gainditzen dituela, herriak bizi dituen iraultza eta eskabide guztien bidez egiten den zerbait dela (gutxiengoan, beltzen, emakumeen eta abarren eskabideen bidez). Askapen ekintza bakoitzean dago gordeta heziketa mota bat, nahiz eta hezitzaileak askotan ez ikusi edo ez ikusiarena egin.

Talde iraultzaile guztietako buru direnek, eskabide bakoitzak duen pedagogiaz ohartu beharko lukete, ekintza politikoak duen eduki pedagogikoa onartuz, era honetara talde bakoitzaren ekintzak bideratu eta indartuz.

A.— Herri zapaldu baten nortasuna, zapaltzailearen erizpidez eta ikuspegiez kutsatuta dagoenean, nola askatu daiteke; batez ere zapaltzailearen ezaugarriak zapalduaren haragitan txertatuta daudenean bere nortasunarekin bat egiten dutelarik?

P.F.— Noski pedagogi askatzailearen lan bat duzu hori.

Une honetan Aristides Pereira-k (*Cabo Verde*-ko zuzendariak) hitzaldi batetan esan zuena datorkit burura: «Kolonizatzaileak (*portugesak*) bidali ditugu gure lurretatik, orain geure buruetan ditugun kolonizatzaileak bidali beharko ditugu».

Hau da zuk galdetzen didazuna, Nork

bere barruan duen zapaltzailea kanporatzea ez da pedagogiaren lana bereziki bakarrik, buruaren deskolonizazioa ez da heziketaren bidez bakarrik egiten. Pedagogi askatzaile baten indarra ekintza politikoekin batera egiten den heziketaren indarra da.

Zuk egiten didazun galdera hau, garrantzi handienetakoa da niretzat, zeren askotan gertatzen da, zapaltzaileak fisikoki kanporatzen ditugula, baina gure barruan eta gure herrietako erakundeetan kolonizazioak bizirik jarraitzen duela. Erdizka egindako askatasuna da. Hau ongi egiteak lan izugarria eskatzen du.

Askatasuna lortuz gero, pedagogiaren eginkizuna ez da nolanahikoa izaten, zapaltzaileak utzitako arrasto guztiak ezabatzearen, hor dago pedagogiaren lanik handiena, lan zoragarria da beraz, zaila horregatik, irakaskintza eta irakaslegoa ongi prestatu behar dira.

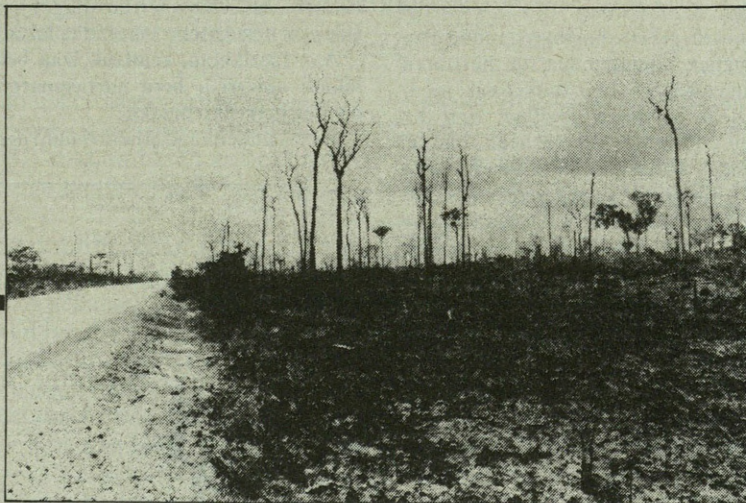
Esate baterako... nik esango nuke Espainian gertatzen denari begira adibidez, hor ikusten dugu 40 urtez zapalduta egon den herri bat. Orain demokrazia bidean egin beharko lukeena zera da, nik ez dut esaten egiten duenik edo ez duenik egiten, ez dut ongi ezagutzen eta ez dut gezurrik esan nahi, baina egin beharko lukeena: hezkuntzari dagokion bidea berreraiki.

hezkuntza zaharraren erizpideak hil bide berriak eraikitzen diren une berean, oraindik bizirik dauden faxismoa eta jauntxokeria kanporatuz eta zeharo ezabatuz.

Bai, denok badugu jauntxokeria horien aztarnarik. Ikusi Brasilen zer gertatzen den orain, herria beti ixilik egon da, agindupean, mehatxatuta, beldurrez, orain dela hamar bat urtetik honuntza badirudi hori aldatzen ari dela, beharbada militarren iraultzaren ondorioz; jendetza kalean azaltzen da, bere eskabideak agertzen ditu, abestu eta negar egiten du, «*o povo na rua a luta continua*» adierazten du. Hori da, bada, egin beharrekoa, nork bere barrendik jauntxokeria uxatzekotan; era berean, zuek ere hori egin beharrean egongo zinaretete, jakina, ezin dut besterik esan, zehaztu, nolako bideak, nolako urratsak eman behar ote dituzuen, urruti nago ni eta ez dut zuen giro eta egoerarik ezagutzen.

A.— Euskadin hainbat alderdi politiko dago, oso jokaera desberdinak, hau kaltegarria izan al daiteke burujabetasuna lortzeko daramagun bilakabide honetan?

P.F.— Zer esango dizut...? Arazo eztabaidagarria izaten da hori, orain zu Euskadin egongo bazina eta Brasileko alderdi politikoen ugaritasunari buruz galdegingo

Konpainiek jendea uxatu ondoren oihana erretzen dute.

Quintino

Ustega beko jarkiera azaldu dute nekazariak. Laborari soil bat, Armando Oliveira da Silva, «Quintino» goitizenez, nabarmendu da. Haren familia, Amazonas-en lekututako beste hainbat familiaren legez, lehorteak jotako ipar-ekialdekoa da. 1982an, haren aita *jangucoek* hil zuten, Pará-ko beste alderdi batetan.

Quintino-k bazekien nagusiengandik ezin zezi ketela deusik ere espero. Lagun batzurekin elkartu egin da. Enboscada bat prestatu dute. *Janguco* batzu hil dituzte. Errepresaliek ez dute Quintino ikaratu. Aldiz, hiltzeko gizon bat zen, «*cabra marcado para morrer*» bat. Bi urtetan barrena, alferrik bilatu

dute. Bere familiako eta lagun guztien etxeak erre dituzte. Bilaketa honetan, ofizialki, hamalau nekazari hil dituzte militarrek.

Quintino ez zen agertzen. Ez zen agertzen eta gainetik kolpatu egiten zuen. *Janguco* ugarik eta lurjabe batzuek ere larrutik pagatu dute. Pasa den abenduan, Pará-ko polizia militarrek Quintinoren taldea inguratu du. Urtarrilaren 4ean bera aurkitu eta hil egin dute. Hil baino lehen, ehun bat lagun bere bidetik jarraitzeko prest zegoela

esan omen zuen. Halarik ere, jadanik otsailean gutxienez berrehun bat familiak beren etxeetatik uxatuak izan-nak ziren.

Ekintza guzti hauek, Brasil «demokratizatze» prozesu batetan sartuta dagoen garai honetan, hain zuzen ere demokrazia horren norainokoaz zer-pentsatzerik ematen digu.

Pablo SASTRE

balizute, zer esango zenuke? Hemen Brasil-en lehen hiru alderdi zeuden, orain sei edo zazpi daude, hemendik sei hilabetera hamabost egongo dira; bueno hori niretzat ikusgarria da, brasildarrek izango dute aukera eta irtenbide gehiago. Nik ez dakit, bi alderdi bakarrik egotea hobe izango litzatekeen. Esan behar dena zera da, agertzen dena ez dela egitazkoa izaten, begira Estatu Batuetan zer gertatzen den, itxuraz bi alderdi daude, baina alderdi bakar bat da, alditan aurpegi batekin agertzen dena eta alditan beste batekin. Zuen egoeran ez dakit zer esan...

A.— Bai... ni ere alderdi politikoen alde nago, baina, alderdi batek bestearen jokae-ra kaltegarritzat jotzen duenean, eta ez osagarritzat, bide horretatik nola iritsi daiteke berjabetasunera?

P.F.— Gertatzen dena da, desberdintasun hori, eskubide berdina dutenen artean ematen dela... Hau Brasil-en ere gertatzen da. Niri iruditzen zait hau gertatzen dela gure artean ez dagoelako iraultza bati dagokion oinarririk beharrezkoenatarikoa: onarpena. Onarpena, ez ezaugarri liberal bat bezala, baizik eta gizaki bakoitzak ekintzetan zehar sortzen eta jasaten duena. Honek bakarrik esan nahi du, aldamenekoarekin desberdintasun guztiekin egoten ikastea etsaiaren aurka borrokatzeko.

Ni zurekin nago, gure gizartean dagoen onarpen falta hau kaltegarria da, baina gauza bat esango dizut, onarpen hau ekintzetan eratzen da, ez mintegietan eta ez lege baten bidez ere, baizik eta talde eta alderdi bakoitzak jasaten dituen muturrekoetan, azken batean elkarren ondoan

onartuz eta ez elkarri kontra eginez.

Hau lortu behar da, zati desberdinak orokorra osatuz, mosaiku gisa, ez elkarren aurkako zatiez eginga noski baizik eta zati osagarriez, bestela ezinezkoa da. Irakaskintza zaila da benetan, baina ez dago beste biderik, beraz, bi aukera ditugu: edo ikasten dugu, edo, ez dugu irabazten.

A.— Zu, hainbeste herritan zehar ibilitakoa eta pedagogi askatzaile baten alde hainbat lan eginga, zein esango zenuke dela zapalkuntzarik arruntena, eta zein askatasunik duingarriena?

P.F.— Zapalkuntzak maila desberdinak ditu. Bat, gizarte maila bakoitzak duen boterean oinarritzen da, gizarte maila bat besteen zapaltzaile bihurtuz. Era berean herri batek beste bat zapaltzen duenean, eta bapatean zapal dutako herri horren goiko mailakoak herri zapaltzailearekin bat egiten dute... Honek denak etekinekin zerikusi handia du, boterearekin zuzenki.

Askatasunean oso maila desberdinak daude. Nik, nahiz eta kanpotik mugatua, burujabetasun pertsonala lortu dezaket, hau gertatu daitekeen gauza bat da, eta onartzen dut, gizaki bat idazten edo loreak zaintzen edo beste norbait maitatzen libre sentitu daiteke... Baina hau ez da nahikoa, eta ez da nahikoa inguruan gosea dagoenean batez ere, askatasun politikoa ere lortu beharra dago, berak bakarrik dakar gizartearen aldaketa. Senar-emazte batzuek lortu dezakete beren askatasun giroa, bizimodu sorkarri, askatu batekin, eta hau ikusgarria da maila esistentzial batetan, baina ez da nahikoa. Fraile batek ere lortu lezake hau, eta maila hau onartu liteke

besteen askatasuna mugatzen ez duen birtutean, beraz egon daiteke monastegi barruan askatasun mistiko bat bizi izanik. Ezin dezakeena da esatea: pobreak ere, egitea dauka. Hori inolaz ere ez.

Erantzuna borobilduz esango nuke nire helburua hauxe dela: ekintza politikoen bidez herriaren askatasuna lortzen den aldi berean lortu neure askatasuna ere. Nik ez dut etxe barruan askatu, nire herria askatzen doan arabera askatzea nahi nuke. Berriz esango dizut, askatasun maila desberdinak daude, eta denak ez dira garrantzi berekoak.

A.— Elkarrizketa bukatu baino lehen, euskaldunei zerbait esatea nahi nuke, Brasil eskerra honetatik.

P.F.— Hitz hauekin doa nire bihotza, nire ulerkuntza eta nire adiskidetasuna, iparraldeko brasildar baten adiskidetasuna, morroi den herri baten seme intelektual baten hunkimena, bere aberkideen gosearen bidez kanpoko zorak ordaintzen dituen herri baten seme batena.

Gehiago esango nuke, lagunkidetasun hau gaztarotik datorkit, zeren gurasoei entzunda, euskaldunen arazoa aspaldidanik ezaguna zait. Ginebran egon naizen urteetan ere euskaldun batzuk ere ezagutu ditut, eta azkenik nire alaba espainiar seme batekin ezkondu dago, eta nahiz suizatarra den euskaldunen aldeko zaletasuna garbi azaltzen du.

Hemendik ba, besarkatzen zaituztet eta egunen batetan dagokizuen burujabetasuna lortuko duzuelakoan, agur.

Arantxa UGARTETXEA

«Herritarrek elkar onartzen ez badute, etsaiaren aurrean ahul gelditzen dira».

Bilboko «bihotzean»

ari den auzo elkartea

Hormak beherantz, poliziak gorantz

Bilboko hauzune guztiak *konfliktiboak* eta arazoz beteak badira ere, Bilbo Zaherrak, hainbat arrazoi dela eta, nabarmen arazi egiten du bere burua aspaldian, droga, poliziak, uholdeak, gas leherketak, atxiloketak, e.a. ageri izaten dira auzuneari buruzko albisteetan. Bertako errealitatea zertan den sakonago eta era sinesgarriagoz ezagutzearren «Bihotzean» auzo elkarteko lau kiderengana jo dugu. Argi gera bedi, heuren honelaxe esatea eskatu bait zuten, ez zutena elkartearen eritzi «ofiziala» eman, heuren baino. Dena dela, eritzi erabat kualifikatua delakoan gaude.

ARGIA.— Hasteko, hitz egin dEzagun elkartearen historioaz, noiz sortu zen eta zeintzu dira beraren ezaugarri nagusiak?

ELKARTEKIDEEK.— Elkartea orain direla zortzi urte sortu zen. Kasu atipikoa dugu Bilbon, zeren eta bertoko —auzuneko— biztanlegoa adinez oso zaharra bada ere —60 urtetakoa, batzaz beste— elkartedikeen oso gazteak gara, 35 urte ingurukoak edo. Normala ere bada berau, nagusiek, halako zereginetarako behintzat, ilusioa edo eta gaitasuna galduta bait daukate.

Elkartea ospetsuago bihurtu zaigu aspaldian, alkateari harrikada bat eman ziotela eta, edo ez zuelako «la angula de oro» saria jaso izan nahi.

Sari hori, uholdeak izan ondoren, «Radio Bilbao» delakoak «Alde Zaharrari» ematea erabaki zuen. baina, hori bai, hauzue elkarteari berari eta, aldi berean eta batera, «Merkatarien elkarteari». Jakina, gure elkarteak uko egin zion saria erdibana egiteari, heuren negoziotara baino beste ezertara ibili ez diren merkatariekin.

Gai oso garrantzitsua gure elkartearen historian zehar zera da, kontribuzio zerga bat kentzea lortu dugula, berau delarik Euskal Herri osoan Udal batek izan duen lehen derrota eta, beraz, antezedente bat denontzat.

A.— Zein edo zeintzu dira auzuneak dituen arazoak, uholdeen aurretik eta ondoren?

E.— Nagusiki, uholdeen aurretik

zein ondotik, auzuneko arazoak berberetsuak dira beti; batez ere *ekipamendu* arazoa dugu, sarritan errepikatu ohi dugun legez. XVIII. mendean, Alde Zaharra 15.000 biztanle izatera iritsi zen; gaur egun, oster, ez da 5.000 izatera iristen. Zergatik? Hemengo etxetako herenetik gora hutsik dago. Bi arrazoiengatik. Lehena, orain arte jabeek, etxeek *ruina* ematea intEresatuta zirelako; ez zuten, beraz, zeinalu ere egiten; etxeok, ustel zeitezen, atek eta lehioak zabalik uzten zituzten, ondorioz, «derribagarria» «Conjunto histórico artístico» delakoa deklaratu izan zelarik, ezin zutela eskua nahi zuten bezala suntu jabeek. Egin beharreko konponketa *inmueblearen* balioaren %50tik gorakoa ez bazen ezingo zuten bota *inmueble* hori.

Deshabilitatze edo hustutzearen bigarren arrazoa zera da, merkatariek etxebizitzak denden gordailu bihurtu daitezen interesaturik ibili ohi direla.

(Geurekin dugun beste elkartekide batek, arkitektoa berau, hitz egiten du oraingoan, zera gehituz:).

Bilboko Alde Zaharra jotzen duen gaitza, beste hirigune zahar guztiak jotzen dituen gaitz berbera dugu, hots, ekipamendu eza, bertan behera utzita

**«Merkataritzaren
interesa eta ardura
kontsumoa
zuzpertzeta da,
besterik ez. Gainerako
arazoak konpontzeko
bideak ipintzea,
bertako biztanleon
eginkizunc dugu»**

datzatela. Deshabitatze prozesu horri «tertiarizazioa» eranstean badiozu —hirugarren sektore edo saileko la?— tokiak jartzeko joera, alegia— behin-goan konturatuko zara ez dutena hirigune zaharrak aro berriotako premiei egokitzen jakin.

A.— Baina, zer zeri egokitzen jakin?

E.— Bada, betetzen dituzten baldintza objetiboak egokitzen jakin. Begira, hirigune zaharretako etxebizitzak, egungo pisotxoan aldean —poxpolu kaxak baino ez direnak— zabala-goak dira, erosoagoak, lehengai hobeez eginak, hobeto isolatuak eta abar.

Hirigintza moeta ere hobea da. Txurdinaga aldeko erraldoen kasua duzu hor, esate baterako: frogatuta dago hirigintza eredu horrek ez duela gauza haundiegirik balio. Horietaz gain, isolamendua, ingurunea, balio arkitektonikoa... faktore garrantzitsuak dira. Jendeak, sinesgaitza bada ere, zentrogunetik kanpogunera alde egin zuen, aldaketa hori onerako izango zelakoan edo.

Puntu honetara helduta, beste arazo batekin egiten dugu topo, zera da, etxejabe askok espekulatu egin izan duela; itxaroten egon izan dira, etxeok noiz ruina eman, dorre @ eraikitze.

(Elkarteko emakume batek hartzen du hitza, grinatsu esateko:).

Lotsagarria da. Etxebizitzarena dugularik egungo arazo garrantzitsuenetarikoa bat, hainbat etxe hutsik dago bertan, etxe onak eta erdigunean, eta Udal arduradunek ez dute ezertxo ere egiten etxeok birkonpontzearen, gerroagorako uzteak, konponezina egin dezakeenean hau.

A.— Baina hemen, eta neure zalantza azaldu nahi dut, ez ote da logikoa goa merkatariek heuren hirigune hau «rehabilitatua» izan dadin ahaleginak egitea?

E.— Merkatariek beheko solairuak besterik ez dute ikusten. Jendea hona erosketetan etorri ohi da. Ez du goikaldeetan zer gertatzen den ikusten.

A.— Posible ote da, beraz, *bajuak* aurrera egitea goikaldeek iraun ezik?

E.— Arlo honetan merkatariekiko eztabaida zaharrean gabilta; merkataritzaren interesa eta ardura kontsumoa zuzpertzeta da, besterik ez. Gainerako arazoak konpontzeko bideak ipintzea, bertako biztanleon eginkizuna dugu, merkatariek ez bait dira bertan bizi, kanpoan baino.

Hara hemen beste arazo bat, Merkatariek bigarren eta hirugarren solairuak ere gordailutzat erabiltzen dituzte, degradatu araziz, ez bait dituzte behar den moduan zaintzen.

Merkatarien inbasioa negatiboa izan da, goian esandakoan ezezik beheko solairuei hagokienean ere, ezin aldatu egin bait dituzte hainbat etxeren kanpoaldeak, zutabeak kenduz, harrizko fatxadak apurtuz, e.a. Hots, «ondasun historikoa» apurtuz edo eta zaputuz.

A.— Zein motatakoa da hemengo merkataritza?

E.— Hemengo merkataritza kolore bakarrekoa da. Oihalgintzak eta zapatagintzak hartzen dituzte beheko solairuak, bestelako dendak eta, desagertuz doazelarik (farmakotegiak, janaridendak, haroztegiak, e.a.) eta neurri eskandalugarrian, desagertu egin ere. Laburki esateko, desagertu egin dira zerbitzuak.

A.— Ostalaritzak ere badu bere garrantzia hemen, ezta?

E.— Hori drogarekin lotuta dabil. Droga dela eta tabernariak kexatu dira; batez ere tabernariak. Baina hemen dabilen beste droga badabil taberna asko dagoelako da, badutelako non saldu eta nork erosi bertan. Lokalen erabilkerak berak ez du ekarri arazoa baina bai areagotu egin behintzat, halako lokalek erakartzen bait dute drogaren mobida.

(Goizean, Alde Zaharrean paseiatzen nabilela, hormak heroinaren aurkako txartelez josiak agertzen dira. Ez dute sinadurarik eta Udal arduradunak jotzen dira erantzulezat heuren).

A.— Deshabitatze prozesura itzulita, zein alter natiba plazaratzen duzue?

E.— Bat, frenoa tertziarioazioari: bi, frenoa merkataritzari, ezin izan dezan

beheko solairuak baino erabil; hiru, administralgoaren aldetik, politika zehatz bat, etxebizitzak *rehabilitatuak* izan daitezen, kreditu politika herritarra; lau, auzunea ekipatu egin behar da, beharrezkoak dituen zerbitzuak izango dituen jakin dezan. Krisialdi honetan sartuta gauzkatelarik, zuhurkiago jokatzeari dateke rehabilitazio bidean sartzeari etxe erriak eraikitzea baino, merkeagoa bait da, azken hau. Hirigunea denona denez, *Udalak jarri beharko bideak*, auzokideok, nahita ere. Ez bait dugu behar aina didurik Alde Zaharra salbatua izan dadin.

Berkonpodutakoan, Udalak salgai jarri behar ditu etxebizitzak, salarazi egin behar ditu. Orain direla hiru urte, Eusko Jaurlaritzak kreditu merkeetarako erizpideak eman zituelarik, Bilboko Udal arduradunek ez dute ezertxo ere egin auzokideok bide horretaz balia gaitzen.

A.— Nolabait, zenbait gauza birkonpontzen ari dira, hala nola, dela ez dakigu zenbat urtetatik honantz «Arriaga» antzokia, Arenaleko parkegunea, Etxebarrieta anaien plaza, Erriberako merkata... zerbait egiten ari direna dirudi.

E.— Egiten ari diren inbertsioak, nolabait adieraztearren, klandestinoak edo, behintzat, jendearen ezkutu egiten direnak dira. Zaila zaigu, benetan, egiten ari direnetaz ezer jakitea, lanak hain aurreratuta doazen une honetan ere.

A.— Ez da, konkurtso edo informazio publikorik izan ala?

E.— Bada, ez, ez da sekula ere behar genukeen oitura osasungarri hori izan, hiritargoari bere asmoak aurretik eza-gutaraztearen ohitura, alegia.

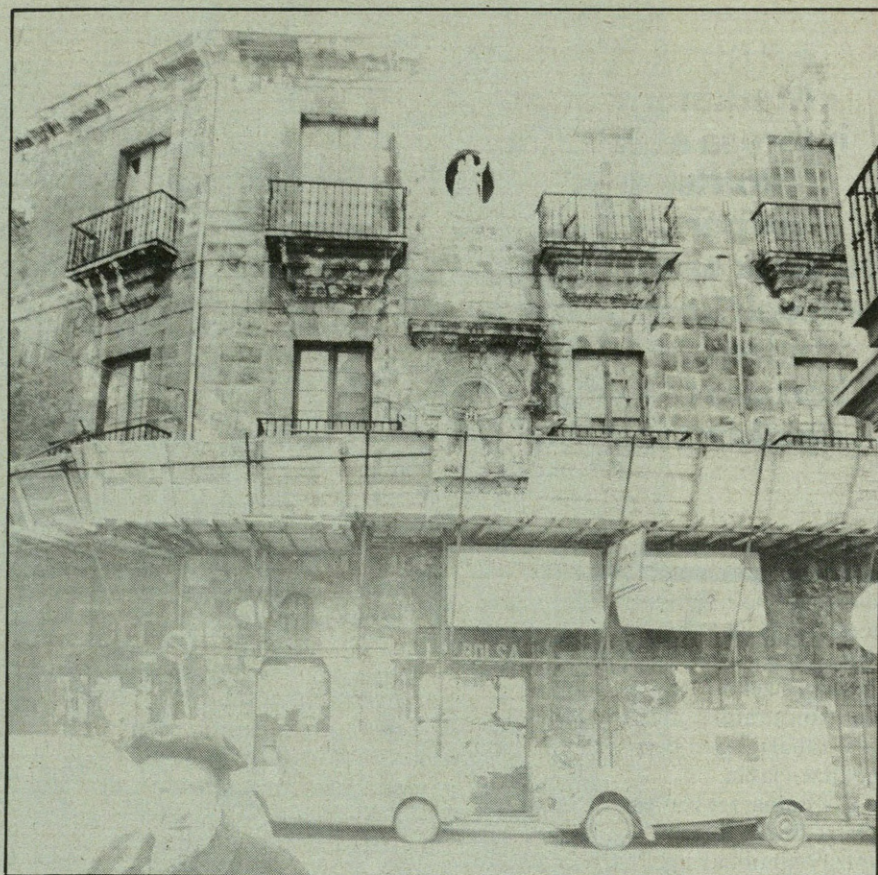
A.— Legala ote egitasmorik publikoki erakustea.

E.— Ikuspuntu logikoaz ilegala da, halabaine, «legez» legala da. Nahiz eta geure dirua izan tarteko, Udalak ez diosku ezer.

A.— Ekipamendu eza aipatzen baduzue ere, badira une publikoak Alde Zaharrean, zenbait plaza e.a.

E.— Bide Zaharra infraekipatuta dago. Udal mailakoak diren zerbitzu batzu baditu, udal liburutegia edo «Arriaga», adibidez, baina prezeski auzunerako izan barik.

Hemen frontoia izan genuen; eritetxea ere (Egungo eskola politeknikoa dagoen etxean); gaur egun, oster, ez da kirol instalakuntza txikitxo bat bera ere, ezta anbulategirik ere.

Mailona aldea izan beharko dugu Alde Zaharraren birika naturala, baina beste auzune batzurekin amankomunean erabiltzeko, ez bait dugu ezer egiteko lur eremurik.

A.— Amaitzeko, zer diostazue poliziari buruz?

E.— Poliziak beti saiatu izan dira istiluak sortzen, giroa apurtzen, oraingoz ez bait dugu kalean elkartzea iritzeko ohitura osasungarria hemen. Auzokideok biltokiren bat behar dugu, elkar gaitzen, denontzat zabalik egongo den tokiren bat, bertan jazar gaitzen, hitz egin dezagun.

Elkar ez gaitzen, elkarrekin hitz egin ez dezagun, horretantxe saiatzen dira txakurrak. Lokal publiko ezak tabernak betetzea eragiten du, honek dakarren *saldo negatiboarekin*.

Drogaren arazoa, hitz egiteko, zaila da. Istilu eta arazo larriak dira auzunean. Dena den, hemen poliziak baldin badabiltza ez da drogagatik, lan orduetan ibiltzen bait dira. Arazo honek zer ikusirik dauka ZEN plangintzarekin, hots, hiritarren kontrolgintzarekin. Auzunean interesa dute, oso interes handia ukan ere, jendea, mogimenduak, etxe hutsak, erakundeak, e.a. kontrolpean izateko, denok daki-

gun horretarako, hemen poliziak funtsezkoen duen zeregin horretarako...

(Adibidetzat, zera esan, HBren lokalatan dagoen tabernan eta, sei aldiz sartu direla azken hileotan, kaleetan karinetak eskatzen susmagarriei... hormak beherantz, poliziak gorantz?)

E. JIMENEZ

«Alde Zaha reko arazo nagusia ekipamendua da. XVIII. mendean, Alde Zaharra 15.000 biztanle izatera iritsi zen' gaur egun, oster, ez da 5.000 izatera iristen»

Ganbelu aprobak Australian

TXORI txiki batek esana zigun Australia aldean erabat amerikanizaturik zeudela. Ez ziguna esan ze puntutaraino... Camel bat please, eta arre karrera egitera.

Ez uste gainera gauza bitxi bat denik. Alice Springs-eko 15. ganbelu karrera da. XV. edizioa alegia.

Ba du beraz tradizioa ganbelu karrerak Australian.

Ez dakiguna da, eta argazkian ezin da gauza handirik antzeman, abestruz eta zaldiaren arteko nahaste bat ematen duen animalia horrek nola egiten duen korrika.

Beraien gainean doazenak ere ez dakigu nola ailegatuko diren helmugara. Seguruena Tour de Francen ari diren ziklistek baino behar handiagoa izango dute karrera amaitu ondoren ipurdia igurzteko.

Kuriosoena ordea zera da Melbournen ganbeiu lasterketak egitea.

Topikotan sartuko bagina pentsatzekoa litzateke Europa aldean zaldi karrerak egitea. Indian elefante karrerak. Laponian reno karrerak. Afrikan kokodrilo karrerak eta Euskal Herrian asto karrerak.

Lojika hori erabiliz Australian kanguro karrerak egitea izango litzateke normalena. Nahiko bitxia hura ere. Polita izango litzateke jinetea kanguro baten poltsa barruan joatea helmugaruntz eramanez bere animalia.

Baina ez. Ganbeluak dira karrera honen protagonistak.

Bueno, ganbeluak eta gauza horiek antolatzen dituzten dromedario horiek guziak...

ABILEZIA ETA INDARRA

Atleti: zaila jarri digute Madrilen

PEREZ izan zen protagonista. Bizkaitarrei kopa eskuetatik ohostu zien bele txilibituduna.

Norbaitek idatzia du gerra ondoan ez zuela kasualitatez irabazi Athletic-ek hainbeste kopa. Euskaldunon amorrua integratzeko modua bere ustez. Garaia eta giroa aldatu dira ordea, eta hemen inork ez du barkatzen. Zer nahi duzue bada? Selekzioen arteko partidua balitz bezala piperpotoei ikurrin masa batez kontra egin, partidu hasieran himno espainiarra entzuten utzi ez, txokolate-kolorezko bitxoek traste pila bat jaurtiki...

Azkenerako, jakina, penaltia eta horrekin ez partidurik eta ez koparik irabazi. Eta gainera egurra eta Madrildik ateratzeko kontrolak. ETako komandoaren bila. Beste hark esaten zuena: hara futbola ikustera zoazen askok nazio arazoaren zera hori ez zuten oso garbi edukiko, baina Madrilen zai zeuzkatenek bai, horik oso garbi zeukaten.

Protagonista Perez arbitroa izan zen. bai. Norbait izorratu nahi denean edozein aitzakia bait da on, baita sare kanpotik sartutako baloia gol bihurtzea ere.

Enrike OTXOTORENA

PELIX eta MIXERIX

IRRATI BAKOITZAK BERE KOXKA

Irulegi Irratia

Astegunetan

Goizeko emankizunak

7,30: Musika. 8,00: Berriak. 8,30: Gai bereziak. 8,50: Erran zaharrak. 9,00: Musika. 10,30: astegun bakoitzean gai ezberdin bati buruzko saioa (Aste hondarreko bestak/ Erramun Martikorenaren emankizuna/ Haurren kanta eta ipuin/ Abesbatzak/ Bezperako mahain inguruak). 12,15: Abisu eta ausagailuak. 11,45: Erljio emankizuna. 12,30: Euskal Herriko berriak. 13,00: egun bakoitzean gai ezberdin bati buruzko saioa (Kirola/ Emazte/ Haurren emankizuna/ Soziala/ Kultura/ Laborariena). 14,00: Amaiera. (Ostiraletan 14,30 orenetan zientzi emankizuna dago eta ondoren istorioak 16,00 orenak artio). **Arratsaldeko emankizunak**

18,00: Musika. 19,00: Berriak. 19,30: Ordubetetako emankizuna errepikatzen da egun bakoitzean. 20,00: egun bakoitzean emankizun ezberdinak (Aste hondarreko bestak; Oztibarreko berriak/ Ekologistak; Beñtsolariak/ Erdi Aroko musika herrikoia/ Mahain ingurua/ Jazza/ Rocka). 21,30: Kantu eta musika. 22,00: Amaiera.

Larunbatetan

11,45: Erljio emankizuna. 13,30: Bertsolariak. 14,00: Kirola. 14,30: Musika klasikoa. 15,00: Ttapa-ttapa. 17,00: Erramun Martikorena.

Igandetan

10,00: Euskal musika. 10,30: Meza. (Gertakari inportanteak direnean zuzeneko emankizunak eskeintzen ditu "Irulegi Irratia" k igandetan.

BA AL LITEKE ORAINDIK EZ JAKITEA?

Santi UGARTEMENDIA

Gipuzkoako Irrati Libreen Koordinadorak "Radio Nacional" okupatu.— Hau dugu irrati libreen elkarrekin egindako lehen mogida. Ekainaren 22an, GILKeko hogeitamar bat partaide "Radio Nacional" ek Donostian duen egoitzara jo zuen emisioa etetzeko asmoz. Estatu mailako zirkuitoan emititzen ari zenez, ezin izan zuten beren asmoa bete, nahiz eta bertan utzi irrakurri nahi zen komunikatuaren grabazioa. Ekintza horren bidez, irrati libreen jasaten dituzten traba eta oztopoak salatu nahi izan zituzten, eta bereziki Erratzuko "Xorroxin" irratia iretea.

"Xorroxin" eta "Lizarra" irratia hertsirik.— Aurreko KOXKAN Baztango Aranean kokatua dagoen irrati honen arazo posibleen berri ematen genuen. Hamabost egunen buruan gobernadore zibilarren mehatxua kunplutua dela esan behar da, ekainaren 21ean joan bait ziren Errazura goardia zibilak irrati librea istera. Datu argigarria kasu honetan, "Xorroxin" irratikoek ekainaren 22an, hau da, hurrengo eghunean emisioak etetzeko asmoa zutela jakitea da. Etenaldi hori hobekuntza materialak eta egitarau aldaketak zirela medio egin asmo zuten; berriro ere Baztandarren Biltzarrean martxan hasteko. Bestalde, goardia zibilak Lizarrako "Lizarra irratia" ere itxi du berriki, antza denez orain hiriburutik kanpoko irratiei heldu zaielarik txanda.

Azkenik "Tximua irratia" ere martxan.— Aspaldidanik ezagutzen genuen Lasarten "Tximua" izeneko irrati bat martxan jartzeko projektua bazela. Denbora luzean lokale, kasu honetan buhardila, egoki baten bila ibili ondoren, azkenik lortu dute, eta emititzeari ekin. Irratiaren bultzatzaileen artean AEK, Gazteen Asanblada eta Ostadar Kirol Taldea aipatu behar dira, baina irratia herritarrentzat irekirik mantendu nahi dutelarik, zenbait bilera antolatzeari ekin diote. Ea zer moduz eta ze ordutegirekin hasten diren.

IRRATI LIBREEN KANTOIA

«Zintzilik», Gipuzkoako irrati beteranoena

"Zintzilik" irratia Erreteria edo Oreretako irrati dugu. Gipuzkoako irrati libreen artean beteranoena da, prepartatze lanetan hasi eta denbora luzean ezin emititu ibili baziren ere, «duela gutxi arte ez gara emititzen hasi, batez ere lokal arazoagatik; baina joan den urteko irailean udaletxearen lokale hori hartzea erabaki genuenean, nahiz eta baldintza txarretan egon, hasi ginen emititzen. Esan daiteke, hasieratik bost bat orduko emisioak egin ditugula aste barruan. Hala ere, programazio aldaketa asko izan dugu, eta jende asko ere pasatu da». "Zintzilik"ekoek komentatzen digute sei bat direla hasieratik mantendu diren saioak.

Oreretako irratikoen eritziz beren historia eragozpenen summa haundi bat da, «teknika aldetik, eragozpen asko izan dugu, Erreterian oso gutxi entzuten zen, nahiz eta orain hobetu eta errepetidore baten beharrean egon oraintxe bertan».

Asanblada bidez funtzionatu du beti "Zintzilik" irratia, «asanbladan erabakitzen da dena, programazioa kritikatzeko, dirua nola atera, irratia kaleratzeko ekintzak nola egin, gauzak salatu, irratia zer den eztabaidatu...». Dirua ateratzeko ekintza batzu egin dituzte, eta beraiek ere dirua jartzen dute.

"Zintzilik" irratia ehunetik hogeitazko eritzi ez omen du emititzen euskaraz, «bai, zoritxarrez hala da, oso urria da, eta gainera gure printzipioteriko bat irratia euskara hutsez egitera iristea da, baina orain oso kopuru txikia da euskararena».

Irratiaren eragozpen teknikoak direla eta ez dira leku askotara iristen, eta herrian bada irratia berri ez duen jenderik. Entzuten duen jendearen artean harrera ona izan dutela diote. Autokritika egiteko orduan saioak gero eta gehiago zaintzeko beharra aipatu digute, nahiz eta beren eritziz urte pare baten buruan irrati bikain bat lortuko duten. Lokalekin arazoren bat izan dezakete udaletxearen partetik; 101 Megahertzian emititzen du asmo asko duen irrati honek: programazioa hobetzea, errepetidorea jartzea, herrian kaleratze lana egitea, irratia uhinak eskeintzea. Boikota ere beren gainean somatzen dute, eta kontrapartida gisa kaleko jende berezi baten partaidetza aipatzen digute. Irrati bezala nahiko goian daude eta besteekin ere oso ongi konpontzen direla aipatu digute.

programazioa

uztailak

6

larunbata

15,30: Aurkezpena. 15,32: Tarzan (marraski bizidunak) 29. kapitulua. 16,00: Don, Don, Kikilikon (pailazoak). 17,00: Zanzibarrek bidea (luzemetraia). 18,30: Gazte bizkorak (telesaila). 3. kapitulua. 19,30: Duke kaleko dukesa (telesaila) 1. kapitulua. 20,00: Hemen bizi (astekaria). 21,00: aur Egun. 21,15: Show txanpa. 22,15: Bronk (telesaila) 13. kapitulua. 23,00: Amaiera.

uztailak

7

igandea

12,30: Estropadak (Petronor ikurriña). 13,30: Amaiera. 15,32: Harlock Kapitaina (marraski bizidunak). 16,00: Bidaiariak (telesaila). 17,00: Ehizakatuak (marraski bizidunak). 17,20: Gizon ikustezina (telesaila). 18,00: Klasikoen txokoa. 19,30: Hazzardeko Dukeak (telesaila). 20,30: Mister T (marraski bizidunak). 21,00: Gaur egun. 21,15: Mundu bat amaitzeaz (dokumentala). 22,15: Kirolez-kirol. 23,00: Amaiera.

uztailak

8

astelehena

13,32: Hitz eta pitz. 13,45: Harlock Kapitaina (marraski bizidunak). 14,00: Hitz eta pitz. 14,15: Musikala. 14,30: Gaur egun (informatiboa). 15,00: Carsondarren legea (telenobela) 37. kapitulua. 15,50: Amaiera. 19,30: Aurkezpena. 19,15: Gaur egun (informatiboa). 19,30: Lirainduz. 20,00: uperman (marraski bizidunak). 20,30: Kirolez kirol. 2X,00: r Egun. 2X,15: Pupa Zoro. 21,45: Dallas (telesaila). 22,50: Gaur Egun (informatiboa). 23,00: Amaiera.

uztailak

9

asteartea

13,35: Hitz eta pitz. 13,45: Superman (marraski bizidunak). 14,00: Hitz eta pitz. 14,15: Musikala. 14,30: Gaur egun (informatiboa). 15,00: Carsondarren legea (telenobela) 38. kapitulua. 15,50: Amaiera. 19,10: Aurkezpena. 19,15: Gaur egun (informatiboa). 19,30: Virulyse (telepanpinak) 20. kapitulua. 20,00: Gizon Ikustezina (telesaila) 2. kapitulua. 21,00: Gaur Egun. 21,15: Mahai ingurua. 22,45: Gaur egun (informatiboa). 23,00: Amaiera.

uztailak

10

asteazkena

13,35: Hitz eta pitz. 13,45: Virulyse (telepanpinak) 20. kapitulua. 14,00: Hitz eta pitz. 14,15: Musikala. 14,30: Gaur egun (informatiboa). 15,00: Carsondarren legea (telenobela) 39. kapitulua. 19,15: Gaur egun. 19,30: Lirainduz. 20,00: Kaixo Sandibell (m. bizidunak) 16. kapitulua. 20,30: Zopa Haundi. 21,00: Gaur Egun. 21,15: Ezkontza perfektua (luzemetraia). 22,45: Gaur egun (informatiboa).

uztailak

11

osteguna

13,35: Hitz eta pitz. 13,45: Tarzan (marraski bizidunak) 29. kapitulua. 14,00: Hitz eta pitz. 14,15: Musikala. 14,30: Gaur egun (informatiboa). 15,00: Carsondarren legea (telenobela) 40. kapitulua. 19,15: Gaur egun. 19,30: Gazte bizkorak (telesaila) 4. kapitulua. 20,30: Zerotik zetara. 21,00: Gaur Egun. 21,15: Wayne eta Shuster, (telesaila) 8. kapitulua. 21,45: Beltza eta arriskutsua, (telesaila) 4. kapitulua. 22,45: Gaur egun (informatiboa). 22,55: Fede giroan.

uztailak

12

ostirala

13,35: Hitz eta pitz. 13,45: Kaixo Sandibell (marraski bizidunak), 16. kapitulua. 14,00: Hitz eta pitz. 14,15: Musikala. 14,30: Gaur egun (informatiboa). 15,00: Pallisertarrak (telenobela) 1. kapitulua. 19,15: Gaur egun. 19,30: Lirainduz. 20,00: Dokumentala. 20,30: Kirolez kirol. 21,00: Gaur Egun. 21,15: Panagulis Zei (luzemetraia). 22,45: Gaur Egun.

uztailak

13

larunbata

15,32: Tarzan (marraski bizidunak), 30. kapitulua. 16,00: Zine mutua. 17,00: Bi-hotz izotzia (luzemetraia). 18,30: Gazte bizkorak (telesaila) 4. kapitulua. 19,30: Duke kaleko Dukesa (telesaila) 2. kapitulua. 20,00: Hemen bizi (astekaria). 21,00: Gaur egun (informatiboa). 21,15: Show Txanpa. 22,15: Bronk (telesaila) 14. kapitulua. 23,00: Amaiera.

uztailak

14

igandea

11,30: San Fermin pilota Txapelketa (Iruñeatik zuzenean). 13,00: Amaiera. 15,32: Harlock Kapitaina (marraski bizidunak). 16,00: Bidaiariak (telesaila). 17,00: Ehizakatuak (marraski bizidunak). 17,20: Gizon Ikustezina (telesaila). 18,00: Klasikoen txokoa. 19,30: Hazzardeko Dukeak (telesaila). 21,00: Gaur Egun (informatiboa). 21,15: Mundu bat amaitzeaz (dokumentala). 22,15: Kirolez-kirol. 23,00: Amaiera.

uztailak

15

astelehena

13,35: Hitz eta pitz. 13,45: Harlock Kapitaina (marraski bizidunak). 14,00: Hitz eta pitz. 14,15: Musikala. 14,30: Gaur egun (informatiboa). 15,00: Pallisertarrak (telenobela) 2. kapitulua. 15,50: Amaiera. 19,10: Aurkezpena. 19,15: Gaur egun (informatiboa). 19,30: Lirainduz. 20,00: Superman (marraski bizidunak). 20,30: Kirolez kirol. 21,00: Gaur Egun. 21,15: Pupa Zoro. 21,50: Dallas (telesaila). 22,45: Gaur egun (informatiboa). 23,00: Amaiera.

uztailak

16

asteartea

13,35: Hitz eta pitz. 13,45: Superman (marraski bizidunak). 14,00: Hitz eta pitz. 14,15: Musikala. 14,30: Gaur egun (informatiboa). 15,00: Pallisertarrak (telenobela) 3. kapitulua. 15,50: Amaiera. 19,10: Aurkezpena. 19,15: Gaur egun (informatiboa). 19,30: Virulyse (telepanpinak) 21. kapitulua. 20,00: Gizon Ikustezina (telesaila) 3. kapitulua. 21,00: Gaur egun (informatiboa). 21,15: Mahai ingurua. 22,45: Gaur egun (informatiboa). 23,00: Amaiera.

uztailak

17

asteazkena

13,35: Hitz eta pitz. 13,45: Virulyse (telepanpinak) 21. kapitulua. 14,00: Hitz eta pitz. 14,15: Musikala. 14,30: Gaur egun (informatiboa). 15,00: Pallisertarrak (telenobela) 4. kapitulua. 19,15: Gaur egun. 19,30: Lirainduz. 20,00: Kaixo Sandibell (m. bizidunak) 17. kapitulua. 20,30: Zopa Haundi. 21,00: Gaur Egun. 21,15: Saia (luzemetraia). 22,50: Gaur egun (informatiboa).

uztailak

18

osteguna

13,35: Hitz eta pitz. 13,45: Tarzan (marraski bizidunak) 30. kapitulua. 14,00: Hitz eta pitz. 14,15: Musikala. 14,30: Gaur egun (informatiboa). 15,00: Pallisertarrak (telenobela) 5. kapitulua. 19,15: Gaur egun. 19,30: Gazte bizkorak (telesaila), 5. kapitulua. 20,30: Zerotik zetara. 21,00: Gaur Egun. 21,15: Wayne eta Shuster (umorezko telesaila) 9. kapitulua. 21,45: Colomba (telesaila), 1. kapitulua. 22,45: Gaur egun (informatiboa). 22,55: Fede giroan.

uztailak

19

ostirala

13,35: Hitz eta pitz. 13,45: Kaixo Sandibell (marraski bizidunak), 17. kapitulua. 14,00: Hitz eta pitz. 14,15: Musikala. 14,30: Gaur egun (informatiboa). 15,00: Pallisertarrak (telenobela) 6. kapitulua. 19,15: Gaur egun. 19,30: Lirainduz. 20,00: Dokumentala. 20,30: Kirolez kirol. 21,00: Gaur Egun. 21,15: Gizonen kirol maitatuena? (luzemetraia). 22,45: Gaur egun (informatiboa).

TXORI BATEK ESAN DIGU...

AMOREBIETA

*Telebista pribatuari beha,
Euskadin ere*

B adirudi Estatu espainolean telebista pribatuari tokatuko zaiola txanda aurki, eta Euskadin ere hasiak dira espekulazioak nor eta zein projektekin ari ote diren jakiteko grinaz. Euskadin, Madrilan edo Barcelonan bezala, egunkarien oinarrian dauden entpresak dira orain arte telebista pribatuaren egitasmoekin hasi diren bakarrak. Alde horretatik, eta geuk jakin ahal izan dugunez, «Deia» eta «El Correo Español. El Pueblo Vasco» egunkariak projektu bana bultzatuko lituzkete, azken egunkari bilbotar honen projektuan — zelan ez — Donostiako «El Diario Vasco» ere tartean egongo litzatekeelarik. Hala eta guztiz ere, eta «El Correo» ren projektearena baino errentabilitate bajuagoz, «Deia» k PNVren projektua bultzatuko luke. Azken projektu honen nondik norakoak, ziur aski izango du inbidentziarik PNVk ETBrekiko hartuko duen behin-betiko jarrera alde batetara edo bestera makurtzeko garaian. Dena dela, Madriletik telebista pribatuari buruz zein lege helduko den ere aski kolokan dago eta eta ez dirudi hastapenetatik bertatik gure lurrekoetarako esperantza haundiegirik dagoenik.

Grebaren luzera amaiezina

Greba igande eta astelehenetan egitea ideia ona izan zen langileen aldetik zuzendaritzari min egitearekin batera iraupen luzeko ekintza bat lortzeko. Nahiz eta lerro hauek idazten ditugunean langileek Amatiñorekin bilerarik ez lortu, jakin dugu ETBko zuzendaritzari presio haundiak heltzen ari zibizkiola greba honi behin betikoz amaiera ipin diezaion. Oso posible da Amatiñok bide gogorra aukeratzea greba honekin behingoz bukatzeko eta Komitevo zenbait kide gogorki zigortzea. Komenio aldetik akordio batetara eramatea ere ez da baztertzekoa baina Amatiñoren zaletasunak bestetik joko luke.

*Hirugarren kanalerako
proposamenak*

ETBren 3. kanala (autonomikoa) zertan gauzatuko den duda-muda haundiak badaude ere, hasi dira proposamenak egiten, eta horietako bat gaur egungo ETBko zuzendaritzarena berarena litzateke. Daukaguv informazioaren arabera, 3. kanala lurreta-Durangoko bertako estudioetatik emitituko litzateke hauen eritziz, 4. kanalaren frekuentzia berean baina ordu desberdinetan. Egia esan, proposamen hau ez da oso definitiboa izango, baina honen arabera argi dago orain dagoen kanal bera erdalduntzeko metodo fina eta abila gerta litekeela.

BOTOIA SAK

luzemetraiak

*Sei luzemetraia uda arrats eta
arratsaldetarako*

Bero bero jarri zaigu telebista udarekin luzemetraiei dago-kionez. Azken astetako joera erabat aldatuz sei luzemetraia eskeiniko dizkigu datorren hamabostaldian. Onena, nahiz eta laburki, banan-bana aipatzea delakoan, hor doakizu zerrenda bakoitzari buruzko xehetasun batzuekin:

Hasteko, uztailaren 6an, larunbata, 17.00tan Afrikako lurraldean kokatutako filmea, **Zanzibar-erako bidea** 1941. ean errodaturia bi zirko gizon eta bi emakumeren abenturak kontatzen dizkigu, lan nagusiena Bob Hope, Bing Crosby eta Dorothy Lamourrek egiten dute, zuzendari Victor Schertzinger izan zutelarik.

Hurrengo asteazkenean, hilak 10ean, 21.15tan **Ezkontza perfektua** ikusi ahal izango duzu. 1946an errodaturiko filmean ezkontza da gai nagusia izenburuak aditza ematen duenez; ezkondu eta hamar urtetara protagonistak beren ezkontza desastrea delaz ohartzen dira. Lewis Allen izan zen filmean zuzendari.

Ostiralean, hilak 12, gaueko 21.15tan RAIren ardura-pean eginiko **Panagulis Zei!** izeneko luzemetraia. grezian eta 1968an kokatzen da narrazioa Alexander Panagulis

poeta famatuak gidatutako gazte taldea eta demokrazia suntsitu zuen botere militarrek egiten dute aurrez aurre.

Pena da larunbateko luzemetraia buruzko berri txiki-ena ere ezin ematea, izenburua bai noski, **Bihotz izoztua**, eta arratsaldeko 17.00tan izango dela uztailaren 13an.

Uztailaren 17an, asteazkenean, gaueko 21.15tan, **Saia** izeneko luzemetraia, 1955an Jose Ferrer-ek zuzendua, bera delarik ere zuzendaria ere. Antzerki zuzendari baten eta bere emaztearen gorabeherak erakusten digu Joseph Krammek idatzitako antzerki lanean oinarritzen den filme honek.

Bukatzeko, uztailaren 19an, ostirala, gaueko 21.15tan, **Gizonen kirolak maitatuena?** izeneko luzemetraia, Howard Hawks maisuak produzitu eta zuzendua, antzezle nagusi gisa Rock Hudson eta Paula Prentiss agertzen direlarik.

TU AURRETIK

telenobela

**"Pallisertarrak", telenobela berria
uztailerako**

"Carsondarren legea" alde batera utzi, eta saga berri bat eskeintzeari ekingo dio ETBk uztailan, zehazkiago uztailaren 12tik aurrera. Bètikor- duan ikusi ahal izango da, hau da, hirurak inguruan. Telenobela berri honek hogeitasei kapitulu dauzka, eta drama honetan zehar Victoria Erreginaren garaian Ingalaterrako goi mailako gizartean ibili zen politikari dinastia baten gorabeherak koriatzen dizkigu.

Hugh David eta Ronald Wilson dira zuzendariak Anthony Trolloperen nobelan oinarrituz egin den telenobela honetan.

erretransmisioak

Estropadak eta pilota

Datorren bi igande goizetarako programatu dizkigu ETBk kirol erretransmisioak, berezitasun batekin, bi biak Euskal Herriko puntutatik zuzenean eskeiniko direla. Hori telebistako langileen grebak aurrera jarraitzen ez duen artean. Uztailaren 7rako, igandea eta San Fermin eguna, estropa-

dak eskeiniko dituzte, hain zuzen ere "Petronor" ikurrinaren lehia, eguerdiko hamabi t'erditatik aurrera.

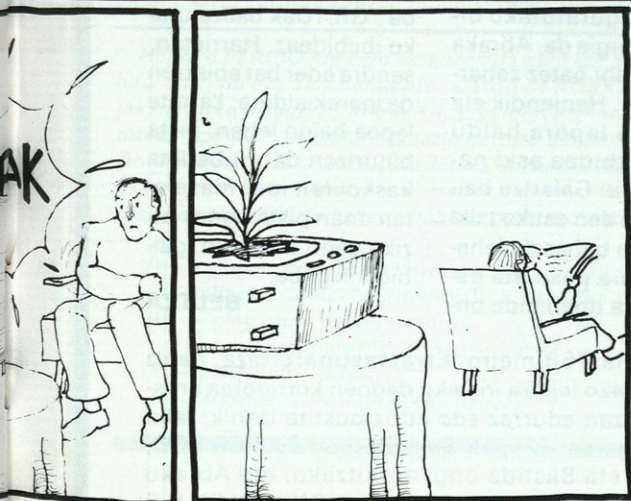
Hurrengo igandean, uztailaren 14ean, goizeko hamaika t'erditatik aurrera, Iruñeatik zuzenean "San Fermin" ize-neko pilota txapelketa.

telesai aldaketak

Agur "Gaztetandik eta "Plaza Berri"

Udara iristearekin ETB hustu egiten dela jakina da. Ziu-raski pantaila aureak hustut-zen diren hein beretsuan. De-na dela, bertako produkzio-

bi saiori agur esan beharko zaie, "Gaztetandik" eta "Plaza Berri"ri. Gainera lehenengo uda pasata ere ez berretzea litekeena da.

IKUSITAKOAK IKUSITA

Antxon URRESTARAZU

Haurrei kasu egin

Duela gutxi Eusko Jaurlaritzako kultur ministrari den Luis Mari Bandresek egunkari bati egindako deklaraziotan, telebistak haurrei eta haurren munduei kasu egin behar zela aipatzen zuen, gutxi gora behera. Deklarazio horietan interesatzen zaidana hain zuzen ere ministrariak agertutako interesa da, benetan penagarria bait da haurrek ETBn aurkitzen duten batzuekiko produktua. Hasiera batetan laugarren kanalak haurren mundua duinki tratatuko zuela zirudien; baina gerora, egunero martxa telebistan agintzen hasi den heinean, haurrentzako programazioa betegarri gisa konpondu da. Benetan nazkagarria da marrazki bizidun iparramerikar eta japoniarrek eskeintzen duten biolentzia maila, askotan biolentzian oinarritzen direlarik telesail horiek. Orain, ikusi beharko dugu kultur ministrariaren deklarazio horien atzean zer dagoen. Hitz hutsak diren, edota haurrentzako programazioaren benetazko plangintza aurrera eramango den. Benetan interesgarria litzateke horretaz arduratuko litzatekeen batzorde pedagogiko bat antolatzea. Bestela, berriro ere merkatuak soilik aginduko du haurrei eskeintzen zaien produktuan.

Udan sartu garela eta

Ohizkoa denez, uda iritsi eta ETBn lasaitasun patxadatsu bat antzemango da. Zenbait saio denboradatzat batez desagertuko da, beste batzuek itxuraldatuko dira, baina egia, zera da, programazioak interesgarritasuna galtzen duela udan partean. Espero dezagun, dena dela, udan parteko atsedenaldiak zenbait gauza zuzentzeko eta adore berriak hartzeko balio izango diela telebistako langileei. Dudarik ez, aurrera daramaten grebak nozituko duela bakantzetako garaia.

"Antena de Oro" "Zopa Haundi"rentzat

Txalo beroa merezi dute "Zopa Haundi" egiten dutenek, ez orain saria jaso dutelako, egiten duten lanagatik baino. Ez da ahaztu behar saio honen bigarren epokan berrikuntzek jokatutako papera, saioari bere giro aproposa emanik. Nik ez nuke esango, hala ere, ETBko saiorik onena denik, asko bait daude maila on beretsuan. Saria, agian euskaldunon tripazale ospeagatik emango zioten Madrile aldean. Oso euskalduna iruditiko zitzairen agian madrildarrei "La Gran Sopa" izeneko saio bat.

BESTEEN AHUNTZAK

Nola neska quiché bati familia akabatu zioten

Rigoberta Menchú **quiché** etniako gazte bat da, Guatemalako San Miguel Uspantán-go. Orain dela hiru bat urte, berak 23 zituela, periodista bati bere bizitza kontatu zion.

Sortu berriak («*mi madre tenía ya cinco hijos, creo yo*»), ezin dezake Uspantán-en zorioneko bizitzarik espero. Txiki-txikitatik, lana. Behar zutelarik, Rigobertaren gurasok familia guztia **finca**-ra eramaten zuten. «*40 lagun eta oiloak eta xakurrak joaten ginen kamioi batetan. Bi gau eta egun bat behar izaten genuen, paisajea ikusi gabe lona batek estalita. Kaka eta bomitoen usaia oso fuertea zen. Jendeak guaro (alkohola) edaten zuten, eta okerrago zen. Handik irtetea ibili ezinean aurkitzen ginen*». Finkan esplotazio izugarria pairatzen zuten. **Tortilla** eta **frijolak** jaten zituzten. Extra gisa arraultze bat emanez gero, ordaintzeko egunean soldatetik deskontatzen zuten.

Hegaxkin batek lanean ziharduten soroa lainoztatu zuelarik, Rigobertaren anaia bat pozoindurik hil zen. Beste bat, Nicolás, gazteena, bi urte besterik ez, goseak hil zen, sabel puztuta. Hil zen egunean, ama-alabak (zortzi urte, Rigobertak) bakarrik zeuden, finkako lanean. Nicolás lurperatzearen egun batez lanik egin ez zutelako, biak lanetik bota zituzten.

Amak ez zuen erakusten, baina izkutuan negar asko eniten zuten. Rigobertak egun batez esan zion: «*Ai ama, nik ez dut bizi nahé Zergatik ez ninduzuen hil jaio nintzenean?*» Amak konturik ez egiteko, esaten zion, baina Rigoberta-arentzat ez ziren kontuak...

Hamabi urterekin, zerbitzari joan zen kapitalera. Suertatu zitzaion etxean, gaizki erabiltzen zuten. **Tortilla** jaten zuela, txakurrari haragi puxkak nola ematen zizkieten minez zekusan neskak. Erdaraz ez bait zekien nagusiari «**tú**» egin ziolako, «**tú será tu madre**» ia kolpatzen dute. Bi hilabeteren buruan, aita etorri zitzaion. Gose zen, diru pixka bat nahi zuen etxera itzultzeko. Alabak ezin zion ezertxo ere eman, oraindik ez zioten ordaindu eta. Aitak «*ez da posible, ez da posible*» negar egiten zuten, alaba horrela ikusita.

Aita orduan kapitalean langileen sindikatuarekin kontaktuak hartzen ari da, nekazarien borrokan oso sartuta dago... Noizpait, soldaduek Rigobertaren anaia atxilotu dute. «*Atzazalak erauzi zizkieten, mingaina eta hankapeak ebaki zizkieten...*» Bera eta beste preso batzuk herri bateko plazan bizirik erre zituzten. Rigobertak eta gurasok —triskantza iragarri zuten militarrek— dena ikusi zuten... Ezin ezer egin, ejertzitoaren kontra...!

Rigobertaren aita ere hilko dute soldaduek, Espainiako enbaxadan itxita zegoela. Ama ere bai, torturapean, zauriz josita. Rigobertari bide gogorra gelditzen zaio...

Martin IRAZGOITI

BIDEAK NORA, OINAK HARA

Iparla Bastidatik: bide berri eta erraz bat

Iparla, Bidarra eta Baigorri artean dago. Iparretik Hegora hedatzen da, eta harekin batean muga dabil: Ekialdean, Urdoze eta Bastida, Baigorriko auzoak daude; Mendebalean, Urritzate, Erratzuko auzo menditar bakartiak. Bidarratik Baigorriara, GR 10a, menditako sendra balizatua, ongi markatua dago.

Hemen proposatzen dudana ibilbideak, Bastidatik Iparlako desmaila haundiena oso zuzenki gaingitzen du, Iparlako lepoan zehar; murailatik amiltzen diren ostikoe-tan gaingid dabil, eta nahiz Larrarte lepotik, nahiz Galartze lepotik, oso ikuspegi ederrak eskeintzen ditu: Goain, amiltegi gorriak, behe-na baso eta belardiak, baserriz beterik.

Bastidatik abiatu behar da, Iparmendebaldera, Oxobia eta Bordazar pasa, eta Mendebaldera hartu Abraku erre-karen eskuin aldetik go-ra doan pista bat. Gaztainaz inguratutako bide oso argia da, Abraka erreka zubi batez zeharkatu arte. Hemendik eta Galartza lepora heldu arte, ibilbidea aski nahastua da: Galartze baino lehen den ostiko txiki bat igaro behar da lehenik, zubia pasa eta eskuinetara doan bide on-

gi markatu bat hartuz; ezkerretara jotzen du gero, baina txabola batzuetara heldu baino lehen, utzi egin behar da, eta sendra bat berriz eskuinetara hartu. Holan, bizkar batetara helduko gara, eta gure artean aurrean Galartze lepoa ikusiko dugu, txabola eta arbolekin; hemendika aurrera, sendra aski horizontala dabil, baso bat zeharkatzen du, eta errekatxo bat atzean utzirik, Galartze azpiko txaboletan pista zabal bat aurkitzen du. Handik zuzen, Galartze lepora.

Hemendik, Iparia kaskoa eta bere eskuinean den lepoa ikusten dira. Zuzen gora Idikolepoko txabolara helduko gara; Iparraldera jotzen, bidexka deserosotan gaingid, Iparla lepoaren azpian gertatuko gara. Barrera bat pasa, eta zuzen gora korridore zorabiagarrian zehar.

Lepotik kaskora, eta handik Harrieta lepora, gailurraz gailur ibiltzen da, GR 10ak balizatutako ibilbideaz. Harrietan, sendra eder bat abiatzen da iparekialdera; Larrate lepoa baino lehen, pista bihurtzen da. Huberleta kaskoaren ipar mazelatan doan pista honek utziko gaitu Bastidan, galbiderik gabe.

BELTZA

Desmaila: 758 metro. **Erratzasuna:** Erraza, nahiz eta Iparlako lepora iristeko dagoen korridorea arriskutsua izan edurraz edo euriz bustita izanik; leku zorabiagarria. **Mapak:** Pays Basque Est 1:50.000, Urdoze eta Bastida ongi aurkitzeko, eta Abraku errekatik Galartze lepora joateko, IGN IHOLDY 5-6 1:25.000.

PLAGIO POTAGIO

SARIKETA LITEARIOA

Plagio Potagio XII: Paraje beilegiak pintatzen nituen arratsero

Larruzko maleta eskuan hartuta iritsi nintzen paraje ospel haietara, inoiz gehio ziutatera itzultzeko asmorik gabe. Pagadi heze haietan utzi nuen ziutateko herdoilak nigan sortutako etsipena, txorien kantuak arima alaitzen zidatela, begiz jo nuen etxe niminoz osatutako herrixka. Argitasun bare batekin sortzen zen basoaren erdian, eta ene memorian haur jolas zalapartatsuz jautzen zen herriko plaza. Titiriteroak herrira iritsi zirenekoan plaza txukuna kolore bizi eta jauzi alaienez bete zen; kopla zahar batzuk kantatu zituzten, batak atabala eta besteak tronpeta jotzen zuen bitartean, eta gutxinaka etxetako leihoak ireki eta jendea plazaratzen hasi zen.

Umeak hurbildu ginen aurrenik. Saltinbankien zilipurdiak estraineiko aldiz ikustearen jakinminak gidatzen zuten gure urratsak; eta barre tikiz agurtzen genituen haietariko neskatxak egiten zizkigun zeremoniak. Laxo arrosaz zeuzkan bildurik mototxak, eta gutako ausartenen artetik pasiatzen zen gorputza oin punttetan sostengatuz.

Larruzko maleta zaharraren euskarri gastatua sentitzen nuen ahurrean, etxeko atarian zegoen amonari Zearreta jauna oraindik herrian bizi zen galdetu nionean, zerengatik hori zen herriratzean nekarren helburua. Zearreta maioristarekin egin behar nuen tratua, besazpian neri-matzen oihalak erakutsiko nizkion, eta horien trukean ostatu eskatuko.

Magnolio haundiaren alboko etxean bizi zen oraindik. Eta nire proposamenari ongi eritzi zion. Bigarren pisuko gela zabal bat utzi zidan. Afaltzeko orduaren eseroan geratu nintzen leihotik beha. Lainoak laztantzen zuen basoa, eguzki printzak mendi kaskora iristen ziren, baina harana ilunaren menpe zegoen.

Kandela bat piztu nuen, eta kabelletea leiho aurrean kokatuz koloreak nahasteari ekin nion. Gutxinaka, gauaren itzalek ostoak ilundu zituzten, enborrak beztu, eta txorien kantua hontzen ulua bilakatu zen.

Ene pintzelari berriz, horitasun samina zerion, eta lientzoan eguzkiak blaitutako parajea sortu zen. Arratsero aritzen nintzen paraje beilegiak pintatzen, basoko itzalak ene leihotik sartu eta arima lotzen zidaten artean.

Honoko PLAGIO honekin amaitzen da sariketa literario hau. Ez hala ere sari banaketa. Datorren KOXKArekin jakinaraziko ditugu X, XI eta XII. plagioen asmatzaileen artean egindako zozketan irabazle gertatu direnen izena. Animatu zaitezte oraindik ere liburu sorta bat dohainik eskuratzeko aukera bait duzue. Hauek dira VII, VIII eta IX. plagioen asmatzaileen artean irabazle gertatu direnak:

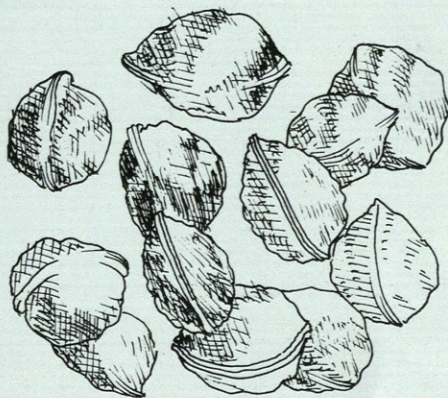
- VII.— plagiaturia: Arantxa Urretabizkaia.
irabazlea: Mikel Azurmendi (Donibane Garazi).
- VIII.— plagiaturia: Xabier Amuriza.
irabazlea: Amaia Mentxaka (Amurrio).
- IX.— plagiaturia: "Basarri".
irabazlea: J. Astorkia Loidi (Deba).

EZETZ ASMA

Zenbat intxaur hainbat pertsona

Dozena bat intxaur dugu alde batetik, bestetik hamabi pertsona. Honoko banaketa hau egitea proposatzen digute: hiru intxaur ume bakoitzari, intxaur erdia emakume bakoitzari eta intxaur laurdena gizon bakoitzari.

Banaketa horrela egin dezagun arrazoi bakarrq hau da: zuek zailago izan dezazuen zenbat gizonezko, zenbat emakumezko eta zenbat haur dagoen asmatzea. Ea bai! Saiatu behintzat.

OSASUNAREN ARDURAZ

Marmoka-plagak

Berandu bada ere, herritar arrunten kezka iristen dira nazioarteko erakundetara. Horrela gertatu berri da Mediterraneoko itsas-ertzetan iazko udaran ibilitakoek gehiago edo gutxiago jasan behar izan zuten marmoka-plagarekin.

Atenasen bildurik, AEB-etako eta Europako hamasei herritako injineru eta zientzizigonez osatutako batzorde batek, Nazio Batuen Ingurunerako Programaren babesean, marmoka-plaga horien arrazoiak eta suntsiketa aztertu ditu.

Batzurentzat arrazoiak ur mediterraneoen kutsadura den bitartean, beste batzurentzat (M. Aubert esate baterako, Nizako Ikerketa Ozeanografikoetarako Zentruaren zuzendaria), arrazoiak itsas dortoken desagertzean bilatu behar litzateke, animalia hauek marmoken berezko harrapariak bait dira.

Soluzioei dagokienez, oraingoz ez da ezer berririk aipatu. Marmoken garroen ukipena jasan duten alderdi minduak tratatzeaz aparte, itxuraz, erremediorik onenak di-soluzio amoniakal bigunaz edo itsasoko urez egindako gutziketak direla esan behar.

Jabier AGIRRE

Dameraoa

D-3	F-22	B-24	H-23		B-10	D-21	C-41	C-43	E-7	A-4
	C-28	E-36	A-39	D-42	B-12	E-27	D-16	G-8	C-1	
A-20	E-29	H-37	C-26	B-40	C-5		I-9	A-25	D-14	B-18
	C-35	B-44	F-15	A-14	C-32	A-31		H-6	H-12	F-33
	F-11	D-13	D-45	E-2	C-38	G-30	B-34			

- $\frac{4}{4} \frac{25}{20} \frac{31}{39} \frac{4}{4}$
- B. — $\frac{10}{10} \frac{18}{18} \frac{40}{40} \frac{24}{24} \frac{34}{34} \frac{12}{12} \frac{44}{44}$
- C. — $\frac{32}{32} \frac{5}{5} \frac{1}{1} \frac{41}{41} \frac{26}{26} \frac{35}{35} \frac{38}{38} \frac{28}{28}$
- D. — $\frac{3}{3} \frac{16}{16} \frac{21}{21} \frac{45}{45} \frac{13}{13} \frac{42}{42} \frac{19}{19}$
- E. — $\frac{27}{27} \frac{36}{36} \frac{7}{7} \frac{2}{2} \frac{29}{29}$
- F. — $\frac{11}{11} \frac{22}{22} \frac{33}{33} \frac{15}{15}$
- G. — $\frac{30}{30} \frac{8}{8} \frac{43}{43}$
- H. — $\frac{6}{6} \frac{23}{23} \frac{17}{17} \frac{37}{37}$
- I. — $\frac{9}{9}$

Xarma.

Samin, mingar.

Ipar Euskal Herriko hiria.

Landareen zatia.

Kardinal izendatu berria.

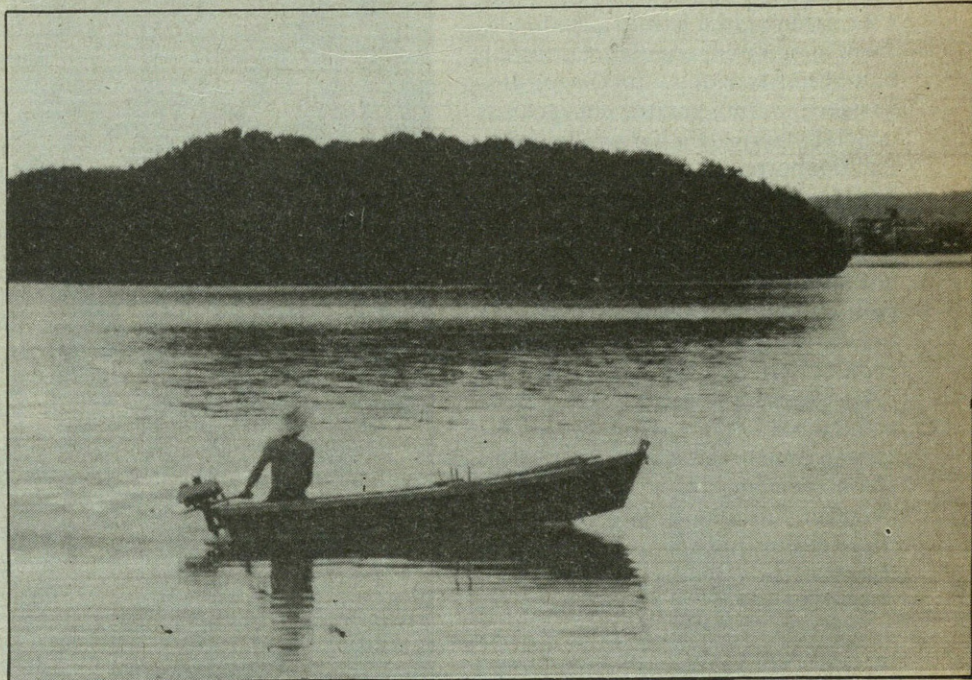
Difuntoa.

Alternatiba.

Ukan aditzaren flexioa.

Kontsonantea.

Irla
zoragarri baten
etorkizuna,
drogaren
problematikak
lainotuta

Puerto Rico, drogak hipotekatzan duen irla paradisiakoa

**Puerto Rico-n drogaren egoera aztertzeke asmoz nere mahai
ttiki honen aurrean eseritzen naiz. Nere ezker aldean ikurrina
ikusten dut eta... askotan bezalaxe begirada luze bat bota
ondoren indarra sumatzen dut nere baitan hemen jarraitzeko.
Bai, irla paradisiako batean nagoela konturatzen - aiz baina
bizimodu gogorra drogazale giroan 24 ordu eguna joan
eguna etorri bizitzeko... Hemen nago eta aurrera egin behar
dudala atzera gehiegi begiratu gabe ere garbi daukat
oraingoz noski.**

Herri ttiki honetan 3.200.000 biz-
tanle bizi dira eta estatistika ofizialak
kontutan hartuz (1984-n «Departa-
mento de Servicios Contra la Adic-
ción» argitaratuak) 1962-n Puerto ri-
con 10.000 heroinazale zeuden, 1984-n
92.000 milara igo omen dela diote.
92.000 heroinazale horietatik %50 San
Juan-en bizi, droga erosi-saldu eta la-
purketan ibiltzen direnak dira.

%75ek kartzeletan bukatzen dute
drogaren arazoa dela medio, eta pixka
bat gehiago aztertzen badut hemengo
egoera benetan latza dela dudarik ez

dago: kartzeletan 3.000 drogazale
aurkitzen dira. DSCA-k (Departa-
mento Contra la Adicción) eskeintzen
dituen zerbitzu anbulatorio eta komu-
nitate terapeutikotik beste 3.000 dro-
gazale pasa ziren joan den urtean ze-
har. Eta CREA-n (bizi naizen komu-
nitate terapeutikoa) beste hainbeste.
Baina kontutan eduki behar duguna
hau besterik ez da: 82.000 drogazale
kalean zehar daudela eta hauetatik
%75ek lapurtuz lortzen duela heroina
erosteko dirua. Lapurketaren ondo-
rioak dolarretan neurtuz gero,

7.600.000 eguneko jotzen du.

Heroinazale hauetatik aparte
100.000 drogazale legal-ilegalak dau-
de, adibidez barbiturikoak, L.S.D.,
kokaina, metadona eta pastilazaleak
kontutan edukiz, gehi 200.000 alko-
holiko.

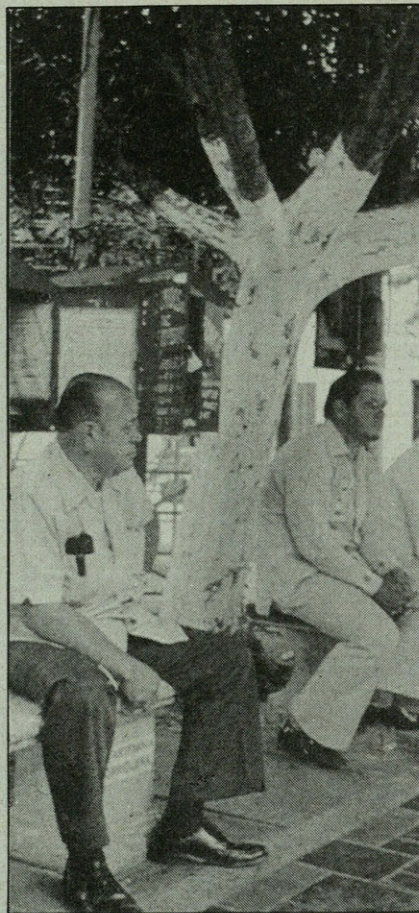
Gaixotasun psikosozial honen on-
dorioak herri ttiki batean latzak direla
dudarik ez dago. CREA, komunitate
terapeutiko honetbn egoeraz ardura
hartuz beuren alternatiba aurrera ate-
ratzeko hasi ziren lanean nere lehe-
nengo artikuloan aipatzen nuen beza-
laxe.

Drogazaleen izakera garatu eta egokitu

CREA-ren prespektiba psikiatriko-
tik izakera ttikitatik eta norberaren
esperientziaren bidez lortzen dena
izango litzake. Temperamentoa berriz
jatorrizko alderdi bat bezala definit-
zen da. CREA-n drogazaleen izakeraz
arduratzan dira gehien bat. Zer adie-

razi nahi dudan honekin? Ba, CREA-ren marko teorikoa eta hamaazpi urtetako esperientziaren buruan hau besterik ez dugu aurkitzen: drogazaleen izakera garatuz eta egokituz benetako berreziera lortzen dela. Bai, esaldi laburra eta arrunta ezta? Baina drogazale batek esaldi labur honek adierazten duena lortzeko 3 urte guttienez komunitate terapeutiko honetan pasa behar ditu. Hiru urte hauek pasa ondoren eta pertsona berrezitua bezala beste bost urte segimentuan egon beharko du azkeneko berrezierako eskutitza lortu arte. Drogazale izandakoak segimentuan dagoen bitartean ezin du ez marihuana erre ezta alkoholik edan.

Izakera hitza hartu-ta pixka bat gehiago terapia mailan lantzen den modura aztertuko dizuet. Izakera, lehen erraten nuen bezala, itiki itikitik eta norberaren esperientziaren bidez lortu, landu eta garatzen duguna izango litzateke. Bestalde, izakera gure nortasunaren zati bat besterik ez da. Beste zatia eta gure nortasuna osatzeko tenperamentua izango litzake. Tenperamentua jatorrizkoa bezalaxe definituta dago. CREA komunitate terapeutiko honetan izakera patologikoa eta tenperamentuaren alderdi negatiboak

aldatzeko 14 terapia mota erabiltzen dituzte.

Gaitasunetan oinarritutako terapiak

Hamalau terapia mota hauek aipatu aurretik, izakera eta tenperamentu barruan azaltzen zaizkigun gaitasunak erran behar dira: izakera osatzen duten zortzi gaitasun nagusiak hauek hira: konfidantza, autonomia, ekimena, hobekuntza, norberatasuna, konponbidea, sortzailetasuna eta traszendentsia. Tenperamentua osatzen duten gaitasunak hauek dira: agresibitatea, axolagabetasuna, sexualitatea eta berabetasuna. Azkeneko gaitasun hauek nahiko zailak dira osorik aldatzea jatorrizkoak izanez lehen erraten nuen bezala.

Eta bukatzeko aipatuko ditut komunitate terapeutiko honetan drogazaleekin erabiltzen diren terapi motak:

- Konfrontazio terapia: terapia honen helburu nagusia norberaren errealitatea eta akatsekin topo egitea eta honen ondorioz konponbiderako jarrera lantzea da.

- Talde terapia: Bakoitzak bere benetako problema guztiak azaltzeko lekua izango litzateke. Terapia honen

Kokak ere baditu bere

Duela aste batzuk, drogari eskaini diogun artikulo sail honetan, kokainaren erabilera gero eta handiagoa izango zela atera zen. Aste honetantxe argitaratu dira prentsan estatu espainoleko Plan Nacional sobre Toxicomanias-ek egindako azterketa bat.

Hor ematen diren datuen artean gaur egun ia ia parekatu egiten da normalean kokaina erabiltzen duen jende kopurua eta heroina erabiltzen duena. 80.000 eta 125.000 artean omen dira estatu espainolean heroina kontsumatzaile ohizkoak. Kokainarenak berriz 60.000tik 80.000 bitartean.

Zifra ofizialak dira eta ez gehiegi fidatu.

Estatu Batuetan bost milioi lagun ziren 1974. urtean kokaina, behin besterik ez bazen ere, probatu zuen jendea. Iaz 22 milioi ziren probatuta zeukatenak eta lau milioitik gora di-

ra hilean behin gutxienez hartzen dutenak.

Koka erabiltzen dutenen kopurua gora dator.

Ez da kasualitatea gainera. Ba da faktore bat baino gehiago horretara bultzatzen dutenak. Artista, musikari, diseadore... elite jende batek promozionatutako droga izatea; gero eta merkeago izatea; eta nola ez, kokak bereziki jaso duen prentsa ona.

Zaldiaekin denok dakite zer gertatzen den. Anfeta eta tripiekin pasaz gero ere bai. Kokak berriz ez zeukan inolako eragozpenik. Garesti izatea besterik ez.

Hasiak dira ordea bestelakoa dioten zenbait eritzi mediko agertzen. Hauen ustez «Kokaina da merkatu beltzean dagoen drogari arriskutsuenetako bat. Fisikoki ahuldu egiten zaitu nahiz esnifatu, indizio bidez sartu edota erre. Gutxienezkoa sudurreko rinitis atrofika bat izatea edo eztarria izorratzea. Erre gero biriketako zelulak hondatzen ditu zenbait prozesu ezin eginez gero».

Dukeko unibertsitatean egin dituzten ikerketa batzutan aurkitu dute arratoien gibelako zelulak hil egiten direla kokaina inyeztatu baldin ba zaie.

Gerlad Rosen da hori aurkitu duen medikua eta berak dioenez koka eta morfinaren arteko nahasketa da okerreina. Gibela erabat alperrik galtzeaz gain bihotzekorik daukate nek arrisku handiagoa omen dauka-

bidez norberaren autonomia lantzen da.

— Indibidual terapia: Terapia mota hau gehien bat hasieran erabiltzen dena da eta indibidual terapiaren bidez konfiantza lantzen da.

— Salmenta terapia: terapia honen bidez bs helburu lortzen dira: bat egiten dituzten gauzak salduz bizi aiteztela. %60ak honelaxe lortzen du. Eta bigarren helburua drogazaleen jarrera berria gizaritari azaltzea. Terapia honen bidez norberatasuna lantzen da.

— Gizabide terapia: CREA-n giza-bide terapia bezala jarrita daukate naiz eta ni oso ados ez egon. Identitatea edo norberatasun berria lantzea da terapia honen helburu nagusia. Drogazaleak terapia honen bidez harreman eta jarrera egokiak erabiltzen ikasten du.

— Lan terapia: drogazalea komunitate terapeutikoan egiten diren lan mota guztitan aritzera behartua dago. Terapia honen bidez ekimena lantzen da.

— Laketa terapia: terapia honen barruan jolas mota guztiak sartzen dira eta jolasen bidez drogazalea bere barruko sentipen guztiekin topatzen da. Terapia honekin ere norberatasuna lantzen da.

— Famili terapia: hain ezaguna izanik terapia honen bidez sortzailetasuna lantzen dela erraz dezaket.

— Maratoi terapia: hilabetean behin eta ostiralatik igande gaua arte irauntzen duen terapia da honela deitzen diotena. Hiru egun hauetan terapia guztiak erabiltzen dira baina askoz intensibokiago.

— Kapazitzazio terapia: terapia honen helburu nagusia liderrak sortzea da.

— Mobilizapen terapia: terapia honen bidez lantzen diren alderdiak asko dira baina garrantzitsuenak bakarrik

aipatuko ditut; etxean, kalean, gizarte aurrean lortu dituen jokaera berriak azaltzea izango litzateke terapia honen helburu nagusia. Esperientzia berri hau drogazaleentzat oso garrantzitsua da honen bidez konturatzen delako gizarateak ez daukala ezer pertsona horren kontra drogazale aktiboaren jokaerekin azaltzen ez den bitartean.

Eta guzti honekin CREA-n erabiltzen dituzten terapiak hauek direla erranez gaurkoz bukatzen dut.

Maite ERRO JAUREGI

arriskuak

te koka erabiliz gero atakeak gertatzeko.

Ikerketa hauen arauera burmuiparen eritasun kroniko batzuren sortzaile izan daitekela pentsatzen da.

Gero eta garbiago dirudi luzarora burura atakatzen duela kokainak. Dosis bat hartu ondoren lehendabizi euforia une bat izaten da —hamar minututik orduerdi batetara—, gero ordea depresioa dator. «Aste batzuk edo hilabete batzuk segidan hartuz gero kokaina zalea pott eginda geratzen da. Depresioa kronikoa bilakatzen da eta psikosis sintomak ematen hasten dira».

Baina ez da hau okerreina. Horrela ikusita badirudi askotan kontsumatzen dutenak daudela nolabaiteko arriskuan. Beste gauza bat ikusi da orain ordea, pare bat rayatik gora esnifaturako edozein dago hiltzeko

zorian. Egia esan oso heriotza gutxi eman dira probatu duten guzien proportzioan baina itxura guzien arauera edozein dago hiltzeko arriskuan: behin besterik probatu ez duena, edota denbora pilo batetan dosis berbera hartzen ari dena.

Azkenengo hau litzateke harrigarriena. Nahiz eta dosis berbera hartu beti ailegatuko litzateke momentu

bat zeinean dosis hori bera sobredosis bat bait den.

Ez du merezi horren zergati zientifikoetan sartzeak. Kokagaitik gertatzen diren heriotzetako zergatirik handienetako bat dela uste da.

J.M.

Sindikalgintza eta ekologiaren

arteko loturak

Torfinasa, zianuroa eta Arga ibaia

Egun hauetan ospatu berri da Arga ibaiaren 5. Ibilaldia. Bere lema orokorra «ibai eder baten alde» baldin bada ere, aurten «Ibai garbi eta BIZI bat» eskatuz zehaztu dute. Ibai honek amaika eraso jasaten du, eta horietako bat isurketa industrialena dugu. Kutsadura mota honetaz sarritan sortzen badira ere albisteak, azken denboran Torfinasako zianuroa izan da komentatuenetakoa. Isurketa honen salakuntzan Ekologista Komiteak eta entresakoko batzorde eta ESK-CUIS erakundeak bat egin zuten, sindikalgintzak eta ekologigintzak badutela zer ikusia ageriaz. Nahiz eta sarritan bestela badirudi ere.

Joan den Martxoaren bukaeran Iruñeaherriko Ur Mankomunitateak agindu bat zuzentzen zion Torfinasa entresakari bere isurketa sistiman zenbait zuzenketa egin zitzaion. Batez ere, isurketa zianoratuen tratamendurako zeuzkan instalazioak konpontzeko edo berritzeko eskatzen zitzaion entresakari horretako zuzendaritzari. Bazegoen zergatia: Mankomunitateak zioenez, litroko 526 miligramoko zianuro kontzentrazioa ematen zuen isurketan egindako azterketa batek. Hau da, ia 9.000 bider Isurketa Arautegiak seinalatzen duen neurri gorenekoa...

Iskanbila eta zer esan ugari sortu zuten txosten honek. Izan ere, gauza jakina baldin bada ere Argaren ertzean kokaturiko industriak ez dituztela gordetzen salbuespen batzu ezezik, indarrean dauden arauak, ezin ukatu zianuro horren isurketa gehiegizkoa zela. Are gehiago kontutan hartzen badugu zianuroaz gain beste zenbait hondakinek (koipeak, metalak, detergenteak...) bide bera egiten zuela: Torfinasatik Arga ibaira.

angileak zuzendaritzaren aurka

Torfinasako entresakari batzordea eta bertako ESK-CUIS talde sindikala izan ziren zuzendaritzaren jokabidea

salatu zuten lehenbizikoenetakoa. Eta esan beharra dago salakuntza horrek bestelako nobedadea suposatzen zuela, honelako zenbait kasuetan sindikatu eta entresakari batzordearen jarrera nolakoa izan den ikusirik. Zeren, krisi egoera dela eta lanpostuak kolokan jarriak ikusteko beldurrak eraginda edo, behin baino gehiagotan bultzatu ditu honelako atentatu ekologikoak gordetzera, isiltzera, eta sarritan onartzera ere.

Behar bada horregatik sortu da halako susmo txar bat talde ekologisten zenbait partaiderengan langile mugimenduetatik. Kutsadura industrialaren arazoarekiko sensibilitate eza bizkarreratzen diote, kutsatzaileen kideztat jotzen dutelarik batzutan. Ekologisten eta sindikalisten artean, elkar laguntza izan beharrean, elkar ulertezina zabaldu izan da.

Ongi etorria eman beharra zaio, beraz, Torfinasako entresakari batzordeak harturiko posizioari, entresakari horretako langileengan badagoela ekologiarekiko kontzientzia adierazten duen neurrian. ESK-CUISek, momentuan ezagutzera eman zuen agiriaren esaten zen bezala: «Gaitzesten dugu zuzendaritzaren jokabidea. Arga ibaiara oso toxikoak diren produktuak, zianuroa adibidez, isurtzen ihardun denean». Eta jarraitzen zuen: «Egia da

badagoela garbiketarako instalazio txiki bat; bainan egia ere urteak direla instalazio hori erabiltzen ez dela, eta hondakin kutsatzaileak, ustez hortik pasa behar zutenak, zuzen zuzenean ibaira doaz».

Agintariak errudun ere

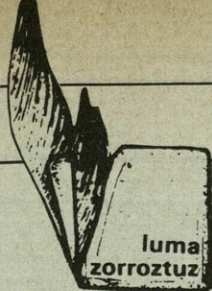
Entresakari batzordeak eta ESK-CUISek, zuzendaritza aipatuz gain, Udaletxearen erruak haizatzen zituzten: «Harritzekoa da (edo behar bada ez) Udaletxeak zazpi hilabete pasatzen utzi dituela azterketa egin zenez geroztik. Badago erru bat, egilearena; baina baita ere erantzule da, egoera nolakoa zen jakinik, orain arte deus egin ez duena». Hitz hauekin bat datoz.

Hitz hauekin langile hauek Ekologista Komiteen alde berean jartzen dira, zeren azken hauek ere, «Arga ibaiaren 5. Ibilaldia» dela eta argitaratu duten txostentxoan gauza bera diote: «Aurten ere agintarien ardura eza eta pasibotasuna salatu beharrean aurkitzen gara, kutsatzen duten entresakari berean jarraitzea uzten zaizenean». Eta «kutsatzen duenak paga dezala» eritziarekin ados ez daudela esanaz, aldiz «alde aurreko kontrola» exijitzen dute, ibaia estolda kanala bezala ibilia izan ez dadin.

Aurrerapauso bat bezala onartuko dute beraz, seguraski, Torfinasako langileek orain denbora gutxi bere presioari esker lorturikoa: isurketa zianoratuen garbiketarako instalazioa berriz martxan jarrita eta erabilia ikustean. Sindikalistek eta ekologistek badute hor elkar lanera bultzatzen dituen jokabide.

J.M.G.

A CORUNHATIK ETORRI ONDOREN

TXILLARDEGI

Beti joan ohi naiz ni Galizara bihotz osoarekin, nolabait esateko. Arrazoi biografikoak izan daitezke honen kakoa, nire irakurleren batzuk soma dezaketenez. Ferrolen pasa bainituen nik gaztaroko sei hilabete, eta hantxe idatzi bainuen neure lehendabiziko liburua. «Leturiaren egunkari ezkutua».

Joan den hilabetean Ferrolen bakarrik egon ondoren, beraz, oso sentsazio biziak izan ditut, munduan sentitzeko baldintza nagusia, ezaguna denez, bakarrik ibiltzea delako. Agian horretaz mintzatzeko «parada» izango dut aurki, hemen edo beste nonbait. Herri itsusi hiper-militar hartan hozitu baitzen nire lehenengo literatur saioa, Euskal Herriko egoera erabat desberdina zelarik.

Giroa, dena dela, ez zen lehengoan batere Suez-ko arazoaren garaikoa... Hasteko, eta ni Ferrolen gertatu nintzen egunean, sekulako manifestazioa topatu nuelako. Han ere krisian dago ontzigitza, eta lanpostuen galtzea gora doanez, kalera irten da langileria.

Paretetan ere gauza bera somatzen zen. «Astano non se cerra». «Non ao paro».

Baina Galiza zapaltzen duen beste alderdia ere, nabarmen zegoen. Aurki zetorren «Dia de las Fuerzas Armadas» delakoa, eta Corunha-ko erdi-erdian, barne aldeko kolkooaren aldean, tribunak eta aldamioak ziren nagusi. Frankismoaren garaian bezalaxe, Corunha izango zen espainiar armadaren festagunea.

Galizar adiskideak tristerik aurkitu ditut. Jendea etsita topatu dut. Orain dela lau urte Paco Rodriguez-ekin halako erronda bat egin nuelarik, eta herri askotako jendea mintzatu, esperantza bazegoen. Borroka giroa ere bai.

Orain aldiz, baita «Astano»ko istilua bere gorian dagoelarik ere, beharbada denen oroimenean Sagunto dagoelako, etsipena da nagusi. Ene ustez. Eta ia-ia turista batek atera dezakeen inpresioari dagokionez.

Ni, nolanahi ere, Euskal Herriko hizkuntz egoeraz hitz egitera eraman ninduen Corunhako Unibertsitateko irakaslea den Antonio Gil Hernandez adiskideak. Eta bertako «Colegio Universitario» delakoa bertatik ezagutzeko okasioa izan dut.

Galizako egoerak eta gureak ezer gutxi dute elkarrekin. Hizkuntza borroka dago han, egia da, eta asimilazioa, hemen bezala, aurrera doa. Galegoa baztertua dago, eta espainiera da nagusi eta beharrezkoa. Hori guztia egia da.

Baina Galizako arazoa Portugal-Espana binomioan funtsatzen da. Galiziarrek hau erabaki behar dute: «portu-

galdarrak gara gu, ala espainiatarrak?». Hauxe da galdera bakara: ia Portugal «joan zitzaigun Galiza» ote den, Castelaoren hitzez esateko; ala Portugal atzerria ote den.

Hizkuntzaren mailan erantzunak ez du zalantzarik: Galiza eta Portugal gauza bera dira. Beharrezko standardizazioaren aldetik ere ez: Galiziak ez dauka bertan «batu» berezirik asmatu beharrik. Flandretarrek Holandako hizkera onartu duten bezala, aski dute galiziarrek Portugal-goia onartzea.

Hauxe da Antonio Gil-en borrokakideek proposatzen dutena. Baina zeharbidez baizik ez dute esaten: «Gallego reintegrado» (?). Alegia: portugesa. Corunhako «Colegio Universitario»ko buruzagia den Jurjo Torres irakaslea ere, joera berekoa da; eta ni egondako ikasguko aginduak eta abisoak «ortografía reintegracionista» delakoan daude. Portugesez, garbikiago.

Baina badago han halako mespretxua-edo portugeseziko; eta ikasle askok ez du joera hori maite. Paretetako aginduetan, horretara, behin eta erruz ikusi ditut borraketak eta pintaketak: «vete a Portugal», «esto no es Portugal», eta halakoak. Arazo nagusia han era horretara agertzen da, hizkuntzaren aldetik.

Abertzale jendea, dena dela, arrazoi praktikoengatik omen, ez dator bat. Eta Colegio horretantxe Dekanoa den Xose Dobarros bera, UPGkoa, ez dago «integracionista» delakoen artean. «Nahi ez badugu ere —diote hauek— pisu handia du gure herrian Espainiak; eta kontuz ibili behar dugu, jendea erabat aihenatuko ez badugu».

1983ko «Normalizazio-Legeak», dena dela, ez du ezer konpondu. Honetan denak dira ados. Gertatzen ari den ordezkapena legeztatzeak bestetarako ez du balio. Gauzak 1983 baino lehenago bezalaxe daude.

Jendeak, dena dela, ez du ezer ikusten. Aldakuntza girorik somatzen ez duela esan nahi dut. Orain dela urte batzu gogor zegoen jende berbera, etsita dago gaur. Han mirespenez begiratzen dute bertako abertzaleek Euskadi aldera: «Alli hay un movimiento formidable. Los vascos son cojonudos». Behin eta berriz entzun dut. Eta gauza noizean behin bederen entzutea, pozgarria da.

Paretetan «sempre en galego» irakurri dut bazter guztietan. Letreroak ere beltzez estalita, mila lekutan. «Xuntak» berak ere, «falalle galego» leloa zabaldu du han eta hemen.

Baina aldakuntza iraultzaileak nahi lituztekeenek, nora jo ez dakite. Erreformak deskalabro gaitza ekarri du Galizan. Eta euskaldun abertzaleoi ere min ematen digu horrek.

Kirol berri bat dastatu nahiean

Piragua baten barruan balantzaka

Nori ez zaio atsegin ura?
Nor ez da ibili udaberriko egun
euritsuetan plisti plasta putzu
handienetan sartuz? Nork ez
du bere burua etxeko baineran
submarinistatzat hartu?
Udako egun kiskalgarrietan
zer, ur presko basokada bat
baino hoberik? Ura handik eta
hemendik, ura nonahitik; lurra
baino askoz ur gehiago homen
munduan, eskolan erakutsi
zigutenez.

Badira ia uretan jaio direnak ere, uretan bizi direnak ere. Eta ezin ukatu itsasoko, erreketako, ibaietako, aintziretako urak erakartzen ez gaituenik. Lur sendoan omen gaude seguruen, baina arrisku, plazer, mugimendu, izaki misteriotsu den horrengana hurbiltzeak sortzen due? zirrara berezi hori...

Baina bestelakoak ditugu oraingo Kontuok. Kirol berri bat dastatu nahiean, losuren abenturek animatuta, eta hori bi i. ikastaroa merkea zela eta, piragua baten barruan ikusi nuen nire burua udako lehen eguzki printzek berotzen zuten goiz haren atarian.

Piragua, batela, Kayak, banku mugikorra, kanoa ... guztietan gogor ekin behar arraunei baina bakoitzak baditu bere berezitasunak.

Hara bada, piragua zein den oharrezko beiko eskimalen irudia gogoratzea nahikoa duzu; luzea da, herstua eta zulo bat besterik ez du, bertatik hankaka sartzeko. Egia esan, horrela-

ko traste batetan sartzean, hankamotz sentitzen da bat, baina ohitu egin behar guztietara. Arrauna, bakarra da, hau da, makil bat ertz bakoitzean pala banarekin, beraz alternatiboki esku-bian eta ezkerrean sartuko dugu. Tira, materialea ez da konplexua, ez eta piraguaz ibiltzea ere. Baina bertan sartu baino lehen komenigarri litzazuke burubabes edo kasko bat eta txaleku bat jaztea, bada ez bada ere...

Eta prest zaude lehen ur tragoa egiteko. Beno, oso egarri ez bazaude, ez da beharrezkoa.

Proba ezberdinak

Ura baino elurra ezagunagoa baizaizu, erraz ulertuko dituzu piraguaz egin daitezkeen proba mota ezberdinak, eskiarekin gonbara bait daitezke. Horrela, beraz, slaloma, jaitsiera edo «descenso»-a, abiadura, ur geldoetako eta guztietan ikusgarriena den «ur bizietakoa» egin daitezke, beste batzuren artean. Espezialitate guztietan

bakarka joatea da ohizkoena, baina bakarrik sentitzen bazara, bikote bat osa dezakezu. bikotekako piraguak ere aski zabalduak bait dira, eta egia esan, ez da ideia txarra, nekaturik zoazenean disimulu piska batekin indar guztia besteak eginez mugitzeko!

Baina, goazen proba bat egitera. Imajina ezazu Hondarribiako hondartzan zaudela, edo Lekeitiokoan, edo, zuk aukera. Eta hor goaz piragua esku batetan, arrauna bestean dindili danbala balantzaka. Ur ertzean gelditu eta, nola arraio dakit nik ez nautela olatuek irauliko? Hortxe zegok gakoa, motel, norberaren abilitatean!

Lehen olatuak eta lehen ur litroak piragua barruan, batzutan barruan kanpoan baino ur gehiago dagoela dirudi, eta hortarakoxe dago esponja, eta txop txop, jsss, jsssss... ura ez da inoiz bukatzen! eta piragua hustutze-rako berri hondartzan aterrizatu dut.

Pazientzia, animo eta abilitate piska batekin berehala gaude hondartzatik

urrun xamar. Ea piraguz ibiltzeko sekretua zertan datzan? Ekilibrio edo orekan, eski gainean bezalaxe.

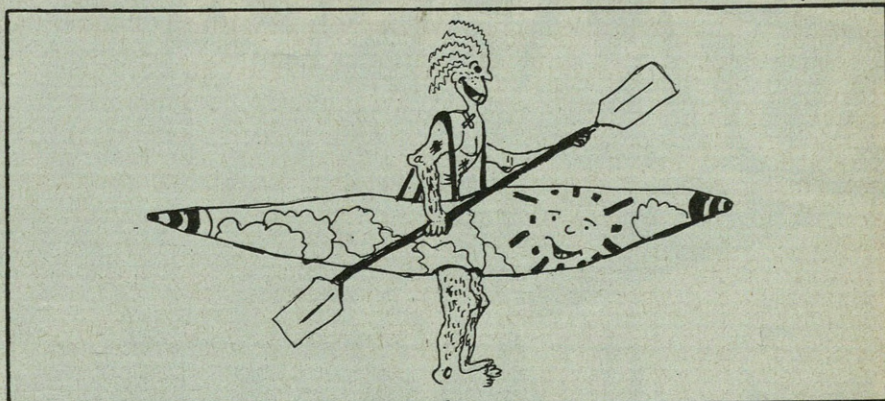
Eta ia ohartzeke, olatuen erasoari uko eginez lasterketatxoa ere botako diozu irakasleari, eta agian irabazi ere, aurretik kiroldegian pisuekin gora eta behera aritua basara bederen. Itsasoa bare eta lasai denean, jaun eta jabe zarela usteko duzu, baina kontuz gero haserretzen denean... gurasoak edo klaseko irakaslea kqbreatzen denean baino amorru biziagoaz mugitzen hasten da eta piragua eta zu edota zu eta piragua, ez zarete unibertsoan galdutako izartxo bat baizik!

Kristoren afia da hartu nuen behin eta bapatean «*zupla*», arrainen eta itsas-azpiko izakien auzokide gertatu nintzen, egia esan, ez nuen guzti hori hatzmateko astirik izan eta nola edo hala piragubtik atera eta itotzeko zorian nengoexakoan, urgainera atera nintzen; izan ere bakadizu, gauzak azkarregi ikasi nahi izateagatik zer gertatzen den! Beraz aJazoa patxaran hartu eta «*eskimotatzea*» zer den ikustea hobe.

Beno, hasteko piragua iraultzen bazezu, errazena bertatik atera eta gero piragua berriro buruz gora jarri ondoren, bertan sartu eta jarraitzea da, baina ez da ez dirudien bezain ximplea! Ezin ibiliko bait gara aldiero bainutxo bat hartzen eta piragua igeri tokia baltiz bezala eramaten! Bi pertsonen artean, bata bigarrenari bere arraunaz piragua entsiz gero, abilitate piska batekin berehala sartu ahal izango duzu, baina bakarrik bazaude, ah zer kome-riak! Beraz, horra hor, erremedioa: eskimotatzea. Piragua iraultzean ez dugu bertatik atera beharko, arraunaz eta besoaz baliatuz eta gerriko kolpe bortitz batez alde batera edo bestera bultzatuko dugu geure burua, berriro martxan jartzeko moduan aurkituz. Ariketa ez da erraza, sarritan bizpahiru aldiz saiatu beharko dugu baina entrenamendu piska batekin, «*altza Pelipe trulalai trulalai...*»

Ez zaitugu ikasle txarra, kontxo! Donostiako hondartzatik uhartera, Pasaiara, laster zaude Ingalaterrarentz joateko moduan!

Tira, piska bat esajeratu dut baina irudimena azkar doa eta abentura bila hasteko gogoak ere.... Beno, ez joan azkarregi! Oraindik lurreratzeara ere ikusi behar: eta gogora ezazu, azken kontseilua bait da, konfiantza gehiegi hartu eta itsas-ertzeko olatu xumeetan hankaz gora eror ez zaitezen!

Eta Euskal Herriko itsasotik Espainiauo erreketara.

Ur biziak

Fu nsean, itsasoa nahiz erreketan piraguz ibiltzea antzekoa dela esatea ez da gezurra, baina badira bai ezberdintasun zenbait.

Itsasoa norabide bakarreko olatuak aurkitzen bagenituen, erreketan, nahiz ura beti zentzu batetan joan. zu. Zenbide ezberdinetako korronteak topatuko ditugu. Erdian noski korronte nagusiak izango du bere bidea, baina harri bakoitzak, oztopo bakoitzak aurkako korronte bat sorraraziko du, bai eta erreken alboetara ere, non ertzaren presioagatik uarkako korronte motel edo indartsuago batzuk sortuko diren. Guzti hau kontutan harturik norberaren aukeran legoke errekan goruntz, hala beheruntz abiatzea. Eta beheruntz joatea logikaz errazagoa dela pentsatu baduzu, oker zaude. Horrelaxe pentsatu nuen nik ere, baina damuxu nintzen bai, Azaroako egun hotz haretan Tajo-ren gaoikalde haretan lehen bainutxo hartu nuenean. Azaroan, bai, urteko edozein erotan ibil bait zaitezke piraguz; noski udako bainu jantziarne ordez neoprenozko jantzi bat erabili beharko duzu edo horrelakorik ez baduzu artilezko galtzerdi eta jertse lodi bat eta behar izanez gero artilezko eskularru batzuk ere, nahiz busti berotasuna gort etzen bait dute.

Ikusgarria da benetan udaberriko elur urtzearekin hazten diren erreken zurrumbilo beldurgarri an piragua eta pala batez uraren i urka borrokan dabilen piraguazalea ikustea. Eta ez uste, saltoak matxinsaltoek bakarrik ematen dituztenik, hortxe zeundeke zu piraguaren barruan presa batetara hurbilduz, zer egin? Ausardia pittin bat

eta salto behera. Ez duk hain zaila motel! Teknika egokia ikasiz metro batzutako presak salta ditzakezu, eta Niagara bezain handiak badiq, zeuk aukera, lurrera atera eta oinez jaitsi, edota jausigailu edo parakaidasa ezarri piraguari. Ez, ordea zurrumbilo batetan sartu, zorabiatuko bait zara eta arin ez ibiliz gero, aho ilun batek irentsiko zaitu, tira, ez da hori ohizkoena, noski baina gertatuz gero bertatik ateratzeko teknika ikastea ere ez letorkizu gaizki. Badakizu, hobe aurrez prest egotea, gero nigarrez aritzea baino.

Ibilaldiak

Aipaturiko itsas-ontzia inongo motorriwedo oihalik gabekoa den arren, ez da ez tresna desegokia ibilalditxoak egiteko, abentureroen ase egarria baretzeko. Honelako mobidaren bat egitekotan konpartimendu edo k (oi antzeko) batzuk dituzten piragua mota aukeratu beharko dugu, bertan oinarritzko eta beharrezko lau gauzatxoak eraman ditzagun.

Zein fidaia egin? Hori norberaren aukeran dago noski baina tolosar abenturero batzuren bideak jarraituz hemen dituzu aukera zenbait:

- Euskal itsas-ertza, Bizkaiko muturretiw Baionaraino.
- Britainiako kanaletako uharteetan zehar.
- Aldizkari honetan argitaratu berria den Ebroren jaitsiera.
- Alkercheko urtegitik ibaian behera.

Eta mila eta mila gehiago.

Piragua ibilgailutzat, arrauna depentsa bakartzat, urezko galaxia batetan norberaren ausardiaz baliatuz, noraezean. Dasta ezazu zeuk ere!

Amaia ELOSEGI

SASTRE

AUZMENDI

DONOSTIAKO
ESTILOA

MODARI HOR KONPON

ALA AUZMENDIRI TXANPON

VERGARA, 1-DONOSTIA

kirolzaleen
zerbitzutan

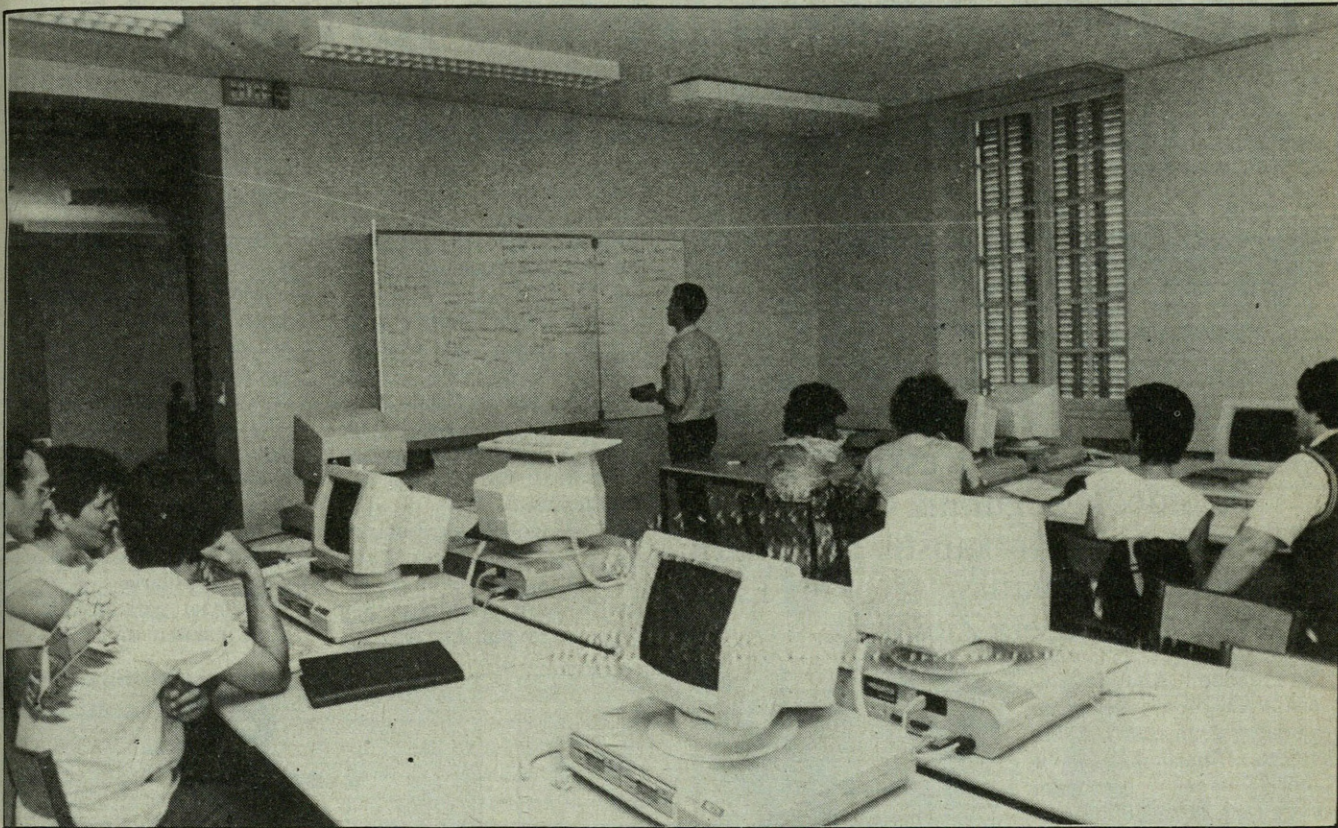

miner

donostia

271050 eta 270447

UEU berriro ere Iparraldeko deratu da zortzi urteko hutsunearen ondotik. Aurten Seaska, AEK, IKAS eta Euskal Ikasketen Institutoari esker, betiere UEUekin estuki loturik, antolatu da. Iparraldeko UEUn ehun bat ikasle arituko dira, matematika, informatika eta euskararen irakaskuntza, beste zenbait gairen artean, ikastarotan. Uztailaren 1etik Seta luzatu den Iparraldeko adarrak. Datorren astetik, uztailaren 15etik, aurrera Iruñeako Larraona ikastetxean bere egoitza izango duen UEUri ireki dizkio ateak. Bestalde udazken aldean Donostian ere ikastaro batzuek izango direla azpimarratu behar da. Argazkian informatika sailekoak lanean.

“Lekeitioko VIII. Zinema Bileraren sariak banaturik.— Ekainaren 27, 28 eta 29an ospatu den “Lekeitioko Zinema Bileraren” sariak ezagutzera eman, eta hauek dituzue banan-bana: Argumentu oneneko filmea Koldo Leniz lekeitiarraren “Ate zuloak” filmari; dokumental onenari Jose Antonio Gamiz arriotarrari “Puntuz puntu” filmeagatik; argazki hobereeneko filmea, Gernikako “Sei ekipo”k egindako “Erabakia” filmari; eta soinu hobereneko filmea, Nerea Leniz lekeitiarraren “Ametsa” filmari. Hogeitairu urtetik beherakoentzat beste sari bat zegoen eta batera eman zitzaizkien Patxonen “Jertsi misterioak” eta Nerea Lenizen “Ametsa”-ri. Argi dago sariak etxeko artean gelditu direla, gehienbat, aurtengoan.

“Seaska” eta Frantziako ministraritzaren negoziatzera.— Ikasturteas amaitzearen delarik, ez dira “Seaska”ren arazoak amaitu, ez eta gutxiago ere. Ikasturtea amaitzerakoan irakasle talde batek bere lanpostua galduko duenez, “Seaska”koen helburua datorren ikasturterako horien itzultzea ziurtatzea da. Baionan eta Bordelen egingo diren bileretan garbitu daiteke auzia. Bestela, uda beroa tokatuko zaio Iparraldeko irakaskuntzari. Azkenaldiko manifestaldi jendetsuenak lortu dituen “Seaska”k buruhauste dextente ekar diezaiotke Frantziako gobernari.

Nafarroako ordezkariak inauguratu zuen Euskaltzaindiak.— Nafarroako ordezkariak inauguratu zuen pasa den hilaren 27an Euskaltzaindiaren goizetik egindako ekitaldi akademikoen bitartez. X. Biltzarreko txostenak eta, biltzen dituen liburua ere bertan aurkeztu zen, Euskal Gramatikarako lehen urrats gisa aurkeztua izan zelarik. Euskaltzainek bilera hori ere profitatu zuten Euskaltzaindiaren organigrama guztia berritzeko edota birraukeratzeko.

HABEko irakasleak berriro ere lanera.— Lerro hauek idazten ari garen unean dugun berri bakarra horixe da HABEko irakasleak lanera itzuli direla aurre-abisurik gabe. Aurretik izan den berria entzerronarena izan da, eta oraingoan grebarekin amaitu duen erabaki hau hartu dute irakasleek. Jakina denez, HABEko irakasleak errebindikazio nagusia ordutegia laburtzearena zen, orain astero ematen dituzten hogeitabi ordutatik hamabostera.

Herrien arteko bertso lehiaketan Segura txapeldun

Ekainaren 23an ospatu zen «Fernando Amezketarra» txapelketaren finalean Segurako taldea suertatu zen txapeldun, Zestuakoa gaindituz. Beotibar frontoia ia beterik zegoela bertso saio bikain bat eskeini ziguten bi taldeok. Seguratik Goiburu, Etexzarreta, eta Intxaustik parte hartu zuten, eta Zestuatik Uztapide 11.ak, Olalde, eta Ziolar-ek.

«Fernando Amezketarra» herri arteko bertso lehiaketak ekainaren 23an izan zuen azken eguna finala jokatzeko. otsailaren 1ean Itsasondan emandako haserari bukaera ospetsu bat emanaz. Hogeitamar saioaren ondoren jokatu zen hau San Juan bezperan, jendetza ugari eta giro bero baten artean.

Segurarrei tokatu zitzaizkien hasera ematea, eta ohiturari jarraiki agur banarekin hasi ziren. Ondoren zortziko nagusian binaka ofiziala aritu ziren. Lehenik Intxausti eta Olalde irten ziren. Olalde apaiz izana zen eta neska batekin maitemindurik zegoen eta azkenik deklaratzera doa neska-rengana, noski neska Intxausti zen.

Ondoren Etexzarreta eta Uztapide 11.ak hartu zuten parte. Uztapide 11.a lehenago drogatzeko zen gazte bat zen, baina azkenik droga utzi eta etxera joaten da. Etexzarreta bere aita zen.

Ondoren Ziolar eta Goiburu aritu ziren. Ziolar morroi on baten bila zebilena zen, eta Goiburu nagusi on baten bila zebilena. Saio honetan biek bota zuten bertso ederrik.

Gero zortziko txikiko saioei ekin zioten. Lehenik Olalde eta Intxausti hasi ziren. Olalde arrantzan ari zen bat zen eta kaina botatzen du ahalik eta urrutien eta atzean zegoenaren

galtzetan eranstean da amua, hain zuzen Intxaustiren galtzetan.

Urrena Etexzarreta eta Uztapide 11.aren saioa izan zen. Etexzarreta 80 urtetako agure zahar bat zen eta sala de fiestas batetan aurkitzen zen. Uztapide 11.a berriz neska gaztea. Pentsatuko duzue noski gaia non zentratuko zen.

Hurrengo bikotea Ziolar eta Goiburuk osatu zuten. Ziolar haziendako inspektorea zen, eta Goiburu baserritarra. Saio hau oso txalotua izan zen.

Ondoren puntua erantzun eta gai bati hiru bertso botatzeko lana egin zuten. Intxaustirentzat gai hau izan zen: lan-gabezia dela eta emakume batzuk minetan lanean hasi omen dira. Olalderentzat berriz: zeu jaiotzean zeure amari lagunduzion enfermera edo matronari. Dudarik gabe bertso hauek izan ziren Beotibarren gehien txalotu zirenak. Etexzarrentzat gaia: zeu zara azkenengo bertsolaria. Uztapide 11.arentzat gaia: eskale bati dirua ematen diozu eta gero

**Zeu jaiotzean zeure amari lagunduzion
enfermera edo matronari Olalde botatako
bertsoak.**

Jaiotzean nun grazia,
orduak irabazia,
nere amaren parto huraxe
omen zen luzia,
komeni haurra kentzia,
edo bestela iltzia,
zuri zor dizut andre maitea
daukaten bizia. (bis)

Beraz ez zan partu motza,
ia gelditu ilotza,
naizta ni nengon lekuan ez zan
entzun negar otsa,
bazan odol ta orratza,
bazendun mediku antza,
eskeintzen dizut nere barruan
daukaten biotza. (bis)

Enfermera zuregana,
zintzo jokauak emana,
egin zenduan lanagatikan
badet zer esana,
gaur zuri zor dizut dana
ta esatera narama,
zuregatikan salbatu ginan,
semea ta ama. (bis)

tabernan Whiski edaten ikusten duzu. Goibururentzat gaia: igande arratsaldetan gazteak aspertu egiten omen dira. Azkenik Ziolarrentzat gaia: ezkondu zineneko trajea jantzi nahi duzu, baina ezin kabitut.

Azkenik puntukako saioei ekin zioten. Lehenik Segurarrak hasi ziren eta gaia Intxaustiren despedida de soltero zuten, ezkondu egiten zela eta.

Zestuako taldeari emandako gaia zen Ziolar zezena zela eta beste biak toreroak. Zestuarra ondo aritu baziren ere, Segurarrak askoz hobeto aritu ziren saio guztietan agertu duten bitartean eta ziria sartuz.

Txapelketaren balorazioa

Dudarik ez dago txapelketa honek arrakasta izugarria izan duela, eta atzetik jendetza handia izan duela, bai saioetara joanez, bai irratiz entzunez. Alde batetik herri giro bat bultzatu du eta herriak bertako bertsolariak hobetoago ezaugarri eraman ditu.

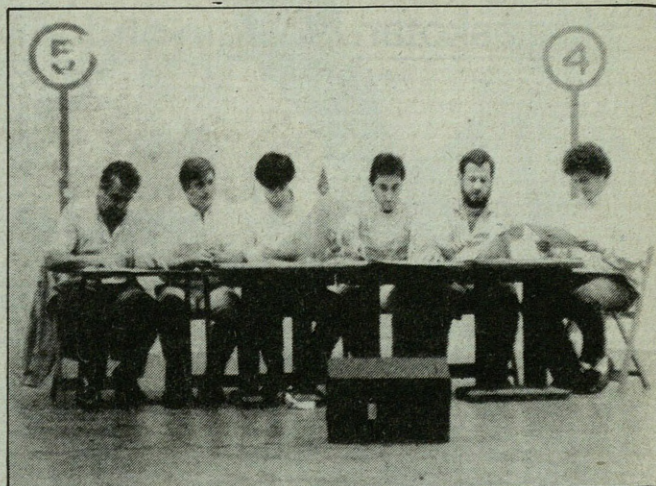
Beste puntu positibo bat du, herrietan zehar badira zen-

bait bertsolari ezagunak ez direnak, baina bertso onak botatzeko gai direnak. Edo baita ere gaztetan ibili zirenak eta ezkondu zirela eta edo beste arrazoiren batengatik plazetatik ezkutatu egin direnak, baina parte hartu dute eta oso goi mailako bertsolaritza agertu dute.

Baita ere guztiz lagungarria izan da zenbait bertsolari gazteri bideak zabaldu egin dizkiolako.

Beste aipamen bat ere egin behar dugu, eta epai mahaia- ren jokaera da. Denok dakigu zein lan zail eta labaingarria den epaile izatea, eta arik eta gehiago bertsoen epaile, oraindik ez bait dago araututa eta hartzen diren eritziak eztaba- dagarriak. Hala ere goratzekoa da epaile hauek eduki duten ausardia batpatean eta agerian puntuazioa emateko. Badirudi bertsolarien eta afizioaren nahia hortik dijoala, eta txaloga- rria da hartu duten jarrera.

Azkenik goratzea eta eskert- zea besterik ez zait gelditzen Joserra eta Pello Zabaleta har- tu duten lana eta konpromet- zuagatik.

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN DEITURAK

HELBIDEA

Telefonoa

Herria

Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

Zenbakia

SINADURA

Urte askotan lan egin ondoren orain ari dira arrakasta lortzen

“Jotakie”: «Jendeak ordubete ona pasa dezala gurekin»

ARGIA.— Betikoa bada ere, zergatik ez duzue kontatzen taldearen hasiera nola izan zen?

Jotakie.— Larogeitabateko udaran elkartu ginen. Soldaduskatik etorri berri zen batek animatu gintuen, eta horrelaxe hasi ginen: tresnak erosi, prestamoak eskatu, eta herrian eta ingurutan jotzen hasi ginen. “Gipuzkoa Star” izeneko lehiaketara aurkeztu, eta handik aurrera.

A.— Orain ez zaudete hasierako berak.

J.— Ez, lehen beste batzu geunden: Juani baterian, Patta kitarra erritmikoan, Pello punteoan, Elortxa kantatzen eta Luka baxuan. Gero Pello soldaduskara joan zen eta Maolo sartu zen bere orde. Hark soldaduska bukatzerakoan taldean berriz sartzeko gogoa zeukan, eta teklatu batzu erosi zituen. Baina handik hilabete pare batera-edo, bateriak aldegin zuenek. Pello hasi zen bere orde. Pattarekin ere arazoren batzu izan genituen eta alde egin zuen berak ere. Eta sei hilabete badira oraingo formazioarekin ari garela: Maolo kitarra, Pello baterian, Elortxa kantatzen eta Luka baxuan.

A.— Historia alde batera utziz, zuen kasua nahiko berezia izan da, asko kostatu izan zaizue ateratzea, ezta?

J.— Hori agian euskaraz kantatzen dugulako izango da, ze bestela ez da entenditzen, talde bat lau urtetan han jo eta bestean jo aritzea. Normalean talde bat ez bada ezagutarazten hautsi egiten da eta beste batzu sortzen dira. Guk segi egin dugu lau urte horietan eta halare ez gara ezagun-ezagun horietako talde bat. Orduan gure ustez

Azpeitiarrak dira. “Jotakie” ez da talde berria; “Gipuzkoa Star” izeneko lehiaketa hartan grabatu zuten kanta bat, gaztelaraz. Orain berriz euskaraz kantatzen dute, eta “Soñua”k beste hiru talderekin batera grabatutako diskoan lau kanta sartu dituzte. Zuzenean ere orain ari dira lortzen arrakasta. Beraiek behintzat sekula baino gustorago jotzen dute. Hori esan ziguten Maolo eta Luka taldeko bi partaideek.

euskaraz kantatzen dugulako edo horrelako lerdokeri bategatik izango da. Gurekin jotzen zutenetik talde bakarrak eriten du. “Hertzainak”, beste denak, azkar eriten dutenak gaztelaraz kantatzen dutenak izan dira. “Zarama”ri ere asko kostatu zaio ertetzea...

A.— Eta zuek nola esplikatzen duzue, orain bapatean, entzunagoak eta ezagunagoak izateak?

J.— Diskoagatik. Eta gainera jendea orain gehiago konturatzen da hemengo taldeekin, kasu gehiago egiten die.

A.— Orduan, egoerak ere lagundu duela uste duzue?

J.— Bai, jendea espabilatzen hasi da, lehenago jendeak pasatu egiten zuen hemengo taldeak ari zirenean. Kontzertuak izaten ziren ehun pertsonakoak, nahiz eta “Zarama”, “Hertzainak” eta gu joan. Orain berriz...

A.— Aldaketa hori aurten eman da, ezta?

J.— Bai. Ez dakit zenbat iraungo duen.

A.— Eta gaztelaraz kantatzen dutenek zergatik duten halako arrakasta?

J.— Estatu mailan irteera gehiago dute. Eta hemengo irratiek ere diskriminatu egiten dute euskaraz kantatzen bada. “La polla” asko jartzen da, eta zenbait irratitan “Hertzainak” ez dute jartzen. Hori inkreiblea da. Gurekin ere antzekoa gertatu da. “Kortatu” eta “Cicatrizar” jartzen dituzte gehien.

A.— Garai batean Euskal Herrian euskaraz kantatzea beste erremediorik ez zegoen, orain berriz hori aldatu egin da rockarrekin edo...

J.— Orain mensajea ematen baduzu balio du. Poliziaren aurka eta horrela, «mi novia se ha escapao» kantatzen badute ez da onartzen. Letra fuerte bat

badakate berriz...

A.— Zuen musikara itzuliz. Hasi zinenetik gaur egun arte aldaketa nabarmenik izan al da musika mailan?

J.— Mogida aldatzen joan den heinean aldatu dugu gure musika.

A.— Taldearen mogida ala hemengo mogida?

J.— Guztia. Hemen egiten denak ez du gudan eragin haundiegirik izan, agian teknika mailan. Baina bestela kanpoko taldeak izan dira, ingelesak-eta. Hori musika mailan. Gero guk geure eboluzia izan dugu zegoenetik abiatuta. Guk ez dugu reggae bat egiten horretara jartzen garelako, ateratzen zaiguna egiten dugu.

A.— Nola planteiatzen duzue lan egiteko modua?

J.— Ensaioira joaten gara, bat zerbait jotzen hasten da, eta gustatzen bazaigu denak hasten gara jotzen eta kitto. Barrutik ertetzen duena da, batere prolemarik gabe.

A.— Eta horri hitza jartzen zaio? Edo nola egiten duzue?

J.— Bai. Lehendabizi musika egin eta gero letra egiten dugu. Gu, dirudienek, letra asuntoan diferentek gara. Katxondeo gehiagorekin hartzen dugu. Jendeak gauza batzu badakitza, guk egiten duguna da kontzertu batetan gauza horiek ahaztu arazi. Jendeak ordubete on bat pasa dezala da gure asmoa. Horixe bakarrik. Letretan ironia bilatzen dugu, patxaran botila bat edo whisky botila bat hartu, pare bat trago eman eta hasten gara tonteriak esaten.

A.— Orduan, denen artean asmatzen dituzue hitzak?

J.— Azken aldian borrokalari bat sartu zaigu, abertzale bat.

eta zenbait letra egin digu. Adibidez badago bat "Gomazko pilotak" izenekoa; hor kontatzen da lehenago pilotariak frontoietan aritzen zirela, eta orain berriz kaletan aritzen direla pilotan "jokatzen". Hemengo egoera ironikoki tratatzen dugu.

A.— Zuen zaleak Urola aldean ibiliko dira gehienbat...

J.— Azpeitia aldean oso mogida txiroa dago. Esatea badago gurekin gutxien enroilatzen den jendea Azpeitia aldekoa dela. Enroilatzen den jendea mogitzen den jendea da "Kakaflash" irratia "Gaztetxean" eta horrela. Horiegatik ez balitz Azpeitian ez legoke ezer, ez eta ezer ere.

A.— Zuen musikara itzuliz, nik entzun dudak kritika bat bigunak zaretela izan da.

J.— Guk sonorizazioarekin arazo teknikoa dugu. Gure jotzeko era oso basatia da, baina ez dugu mediorik. Guk egiten duguna grabatu eta gero entzutean ez da apreziatzen, adibidez, kitarraren indarra, ez dakit zergatik izango da. Ez da ateratzeko guk nahi bezain gogorra. Ensaioetan eta gogorrako egiten dugu. Gure musika ez da narratza. Agresiboa da baina kalitate minimo batekin. Baina ez da biguna, ez da poperoa.

A.— Kalitatea, eta musika eta asuntxo guzti hori nola ikusten duzue?

J.— Hori norberak ikusiko du. Baina orain ikusten da, denek, baita punkiak badira ere, asko begiratzeko dietela sonidoari, kalitateari. Grabatzerakoan ere garbitasunarekin eta doaz, desafinatua badago ez die utziko grabatzen. Kalitateari denek begiratzeko diote. Batzuk posibilitate tekniko hobeak izango dituzte eta besteek okerragoak. Ez du zerikusirik hobeago edo okerrago jotzeak, batzuri espresatzeko nahikoa zaizkie lau akorde eta mensaie eder bat eta musika eder bat egiten dute. Beste batzuek berriz, "Errobi" eta horiek, oso ondo jotzen dute, baina ez dute jendearekin konektatzen. Horixe da, kalitate eta komunikazio arteko puntua aurkitzea.

A.— Eta zuek aurkitu al duzue puntu hori?

J.— Nik uste dut baietz. Tipo bat ateratzen bada eszenariora geldigeldi, kitarra jotzen ezin

asmatu, larri dabilen seinalea, eta gu saltoka ibiltzen gara, eta hori erraz jotzen den seinalea da. Orain lehen baino sinpleagoa egiten dugu.

A.— Diskoari garrantzia haundia ematen diozue, zertan gauduzen da garrantzi hori?

J.— JJendeak ezagutu egiten duela taldea. Promozioa da. Elepe bat ateraz gero kontzertutara doan jendeak kanta ezagutzen du eta lagundu egiten zaitu. Beste taldeei ere hori gertatu zaie.

A.— Disko bat ateratzeko asmorik baduzue?

J.— Asmo hori mundu guztiak du...

A.— Baina zuek proiektu konkreturen bat ba al duzue?

J.— Bai... Baina "Soñua"koekin hitzegin behar dugu. Ziur aurten ertengo dela.

A.— Errepertorio aldetik arazorik bai?

J.— Ez, sobera kantu badugu. Errepertorio piloa utzi dugu atzean. Gaztelaraz kantatzen genituenak-eta. Gero guztia euskaraz kantatzea erabaki genuen.

A.— Eta hori zergatik?

J.— Kanta batzuk euskaraz eta beste batzuk erdaraz, hori momentuan ezin da egin. Eta orduan ikusi genuen alde batek aukera gehiago genuela: "Gipuzkoa Star"eko horretan euskaraz grabatu behar genuen eta teknikoarekin izan ziren eztabaidak zirela eta gaztelaraz egin genuen, eta irratietan eta jendeak euskaraz egin behar izan genuela esaten zigun. Garai hartan euskaraz egiten zena askoz sinfonikagoa bait zen. Beste alde batetik inkosziente samarra ere izan da.

A.— Lehen zerbait aipatu dugu hemengo mogidaz, nola ikusten duzue?

J.— Nire ustez hemen gertatzen ari dena beste leku batzutan gertatu izan dena da. 70etan Bartzelonan zegoen mogida. 80az geroztik Madrilén kokatu zen. Eta orain ipar aldean dagoela dirudi, "Polla Records", "Barrikada", "Hertzainak", gero "Ilegales", "Golpes Bajos". Ipar aldean hau da, ene ustez, erakargunea. Bizpahiru urtez iraungo du, eta gero beste bat izango da mogida.

A.— Eta Euskal Herrian musika mailan eman den eboluzioa?

J.— Jende askok Euskal Herriaren imajin folklorikoa du. Eta talde rockeroen informazio gutxi dago, eta talde piloa dago gaztelaraz kantatzen. Euskaraz berriz oso gutxi gara, eta ez dirudi asko arduratzen direnik hori ezagutarazten. Hemengo letrak beste lekutakoak baino askoz gogorrak dira.

A.— Kanta batek dio «rokanrolak ez du dirurik emanen»?

J.— Ez eta behin ere. Orain arte ez behintzat. Hemen ez. merkatu txikia da. Urte baterako, bitarako eman dezake. Baina kanpora ertetzen ez bada...

A.— Zuek musikan ematen duzue zuen denbora?

J.— Taldeko besteak ez dira etorri horregatikanxe, lana egiten dutelako, gu biok langabezian apuntatuak gaude.

A.— Musikaz bizitzea posible ikusten duzue?

J.— Ondo legoke, nire ametsa behintzat hori da. Lortzen den edo ez, jendearen arabera dago.

A.— Orain udaran sartuz gero, ze plan duzue?

J.— Ahal den gehiena jotzea. Udar ahal duguna jo, jendeak ezagutu gaitzan, zuzenean ze posibilitate dugun ikusi eta ahal baldin bada elepea preparamen hasi.

Bost artistak erakusketa txit interesgarria burutu dute

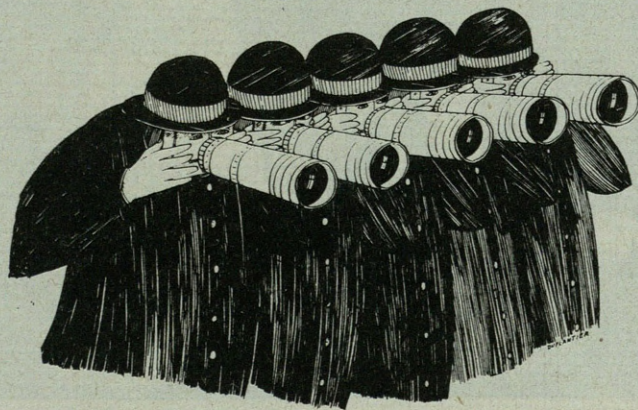
Bardoze: herri bat argazkitan

Bardoze non dago Euskal Herriko kartan? Bueno, denak esplikatu beharrean aurkitzen gara: Donapauetik Baionara joaten Oragarren gaindi pasatzean, bortxaz Bardoze trekeskatzen da, baita ere Bidaxunetik etortzean Lapurdiko hiri nagusiruntz. Horiek oro errateko Bardoze bide kurutze inportante batean zabaltzen dela, herrialde kurutzetan hein berdinean, hor nahasten direlakoan euskaldun, bearnese eta landestar kulturak...

Zazpigarren urtez

Erakusketan ikusi ditugun argazkiek kurutzeta kultural hori ederki agertu dute: artesia (kadera egileak Akamarren bezala), antzara engisatzea edo galkatzea (Bearnoan eta landesetan bezala), eta denen gainetik artoaren egiteko tradizioa (erabat ohargarriak dira zeru urdinpean luzatzen diren arto horiz bete kribak: gure eskualde hauetako mitologian parte handia daukan artoaren ohorez). Bestalde, bistakoak ziren elurturik edo udaberriko fleitean hartu mendi orlegi umil eta apalen argazkiak. Laborantza ere bai: makinak, traturrak, behi deizteko tresna miresgarriak... Arnes horiek argazkitan beste harrera artistiko bat ardiesten dute, erabiltzean, egunero egunero arras ahanzten duguna.

Aperitifia hartu ondoan, estreinaldi arratsean, antolatzaile batekin mintzatu gara: Corbineau jaunarekin hain zuzen. Zioen «Zazpigarren urtea da erakusketa bat antolatzen dugula Bardozen, urtero gaiez aldatzen gara: iragan urtean adibidez Ameriketatik itzultzen zen Delaubadere landestar tindalariak bere taulak erakutsi zituen, duela bi urte umorezko marrazkilarik bildu genituen etab... Baina, lehen aldia da bost argazkilariri Bardoze argazkitan hartzea eskatzen dugula!»...

Ekainaren 22tik uztailaren 8ra Bardoze Foyer rural delakoan gertatzen da argazki erakusketa interesgarri bat. Inguruko bost argazkilarik profesionali eskatua izan zaie herri hori itxuratan jartzea. Olivier Penaudek, Jakes Tuquiek, Pierre Peyronnet, Francis Laharraguek eta Kepa Etxandyk ezin hobeki burura eramane dute lana...

Gero guk auzo bezala. Oragarrren, azken hamar urte hauetan senditzen dugu ezohizko bizi kultural, hobeki erranik asoziatibo bat Bardozen: «Bai, Bardoze gazteen biletzean zenbait aktibitate proposatzen dira: dantza, «Lagunekin» taldearekin, musika (berrehun ikasle genituen aurten) eta kirola mailan rugbya (U.S. Bardos-ekin), pilota «Uhaldean» batasunarekin. Gaueskola bat ere badugu. Finitzeko erran dezagun gure herriak kanpoko bi herrirekin kanbioak egiten di-

tuela: Gipuzkoako Aiarekin, eta Alemaniako Souabe probintziako Bad-Ditzenbacherekin, dantza eta pilota taldearen bitartez...»

Urtebeteko bizitza agertzeko asmoz

Erakusketa honen helburua, Euskal Herriko herri txiki bat urte batez nola bizitzen den agertzea da. Ondotik, gure erreportero lana etzedin eliza aintzineko ostatuan buka, Kepa Etxandy argazkilaria zen-

bait galdera egin dizkiogu. Adibidez eskakintza hau: zuri zer ekarri dizu lan honek? «Lan konplituaren aurrean satisfakzio handi bat. Asko ikasi dut, kanpanako edo baserriko jendeekin kontaktu asko izan dudalakoan. Ikusi dut ere euskarak ze nolako lekua zuen Bardozen, arras galtzen ari dela ohartu naiz, zaharretan 60ek mintzatzen badute hogeitaz petikoe ari dela ohartu naiz, zaharretan 60ek mintzatzen badute hogeitaz petikoe ari dela ohartu naiz, zaharretan 60ek mintzatzen badute hogeitaz petikoe ari dela ohartu naiz... Bestalde hemengo gazteek diote bled usteldu bat dela Bardoze, ez dela sekulan deusik egiten; animazioa sortzeko da. Guk egin dugunarekin jende pila bat mugitu da, herriko bizia- rentzat pixkai elektroxoke bat bezala izan da. Herriko auzoen artean ere erakusketa honek garrantzi frango ukan du: nehoiz ateratzen diren batzu etorri dira honaraino egun, gertakariak zirelakoan... Inportantea jendeekilako kontaktua izan da ondarrean...»

Back to mister Corbineau: «Erakusketa honek lau milio zahar gostatu du, eta eskualde hauetako instituzio batzuren laguntzarik gabe ez genezakeen proiektu hau egizta; horregatik esker bereziak emango ditugu Euskal herriko kultur etxeari, M.S.A.ri, Credit agricoleari, Akitaniako kulturaz arduratzen den etxeari eta «jeunesse et sport» delakoari... Erakusketa hau organizazio hauek herri herri ibilaraziko dute beren zirkuitoen barnean...»

«Bardoze argazkitan hartu dute» derritzaion erakusketa honen bisita balio du, bi arrazoi- nen gatik: bat, argazkiak kolorezkoak ala xuribeltzezkoak ederrak baitira, eta bi, molde berezi batean. Bardoze inguru- ko herrixka gehienak identifi- ka ditzakeelakoan foto horetan (mito berdinak dauzkagu gogoan eta...)

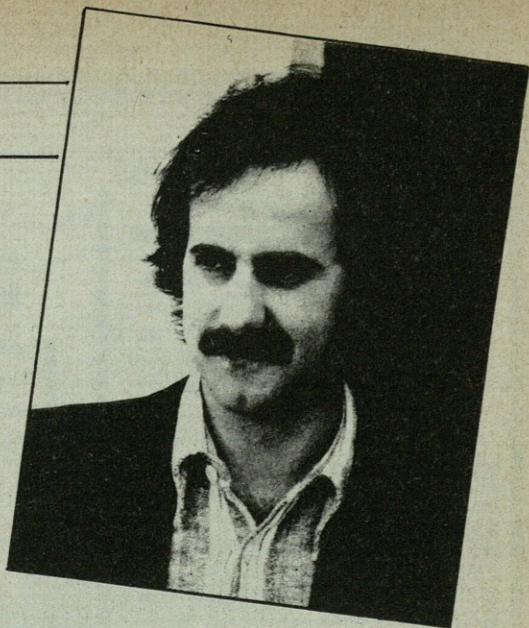
Itxaro BORDA

Aintzin solasean, hiru hizkuntzetan dioten bezala, giza zientzietako arlo askoren kurutzeta izan nahi zuen kolokio horrek: liburuaren xedea berdina da, egun haien ondorio edo ume delakoan: historia, soziologia, kultura, etnologia, politika etab. Derragun hastetik, edozein ikerlarientzat kurutzeta hori bistakoa dela, lan sakon eta serio bat atera nahi baldin badu behintzat. Gero, hau eranstea zilegi bekigu: behar bada ongi agertuko zen guretzat, kolokioan parte hartu dutenen aurkezpen zehatz bat egin izan bazen, zeren eta mintzatu direnak mintzatu diren eran ez baitira kaos politiko, sozial edo kultural batetarik sortuak. Beren ingurumenaren produktoak dira, horrexegatik, nahiz eta objektibitatea (ze utopia!) helburu nagusitzat eduki, osoki, beren buru zokoe-tan nonbait agian, subjektiboak baitira... Xehetasun horiek, partizipanteen diplomoen eta tituluen zerrendak baino interesgarriagoak derrizkigu...

Gaitik hasita

Liburuaren tema orokorra tradizioaren aztarnen eta modernitatearen muskilen artean murgiltzen da, tema arras klasikoak, ordea gutitan aztertua Euskal herrian prozesus bezala. Lehenik historia: ikuspondu soziala, kulturala eta politikoa, Garcia Carcamoren, Desplaten (honek beti berezten du «elita» eta «populua», bitartekotzat dauzkala arartekoak, metisak) Aguirreazkuenagaren eskutik. Bigarrenik: aldaketa sozio-kulturalak: Bidartek eskaratz erakustoki bilakatuak aipatzen ditu (tradizioen kontserbatzea, tresna zaharrak beren funtzioak galtzen dituztela); Fourquetek ziberotar kulturaren krisisa aztertzen du eta Paeucellek Ziberuko dinamika kulturala. Iduritzen zaigu, hainbat kultur gizon-emazteentzat bezala euskal herrian, Ziberua jakintsunen iker terreno baten erara erabili dela. Gainera, Txomin Peillenek (nolaz ez) Miranden poesian, Kintanaren eta Hartzabalen (?) lanen bidez ikusten du paganismoaren bigarren oldarra, Discoveryren garaiko Euskal Herri honetan. Baditeke, baina ez genuke en-gainatu behar, gure jainko(sa)

«Ibilbide sozialak,
ideologikoak eta
ekintza kulturalak
Euskal Herrian»

Pierre Bidart soziologoa, tradizioa eta modernitatearen artean

Titulu luze bezain barbaro honekin, liburu mamitsu batean, Pierre Bidart Baigorriko soziologoa, 1984eko ekainaren 1ean eta 2an Baionan gertatu kolokio internazionalako komunikazioak agertzen ditu, Paueko unibertsitatearen ardurapean. Uda guzia beharko dukegu obra honek dakarzkin erakaspenen asimilatzeke, gutiago menturaz...

zaharrak edo inposatu dizkiguten jainkoak berdin tiranikoak dira... Ziberua alde utzirik, J. Goyhenetxek Euskalzaleen Biltzarren eraiki zearen historio interesgarri bat eskaintzen digu eta Mathyk Ameriketako euskaldunen oihuturen bizikortasuna dudan jartzen du: birsorketa ala no talgiaz?

Razionalizatu beharrez

Kultura konbiventzia da, edo behintzat kulturak orokor-ki (politikak, iraultzak, gizar-teak) jende arteko harreman bereziak sortzen ditu. Eta gai mamitsu horren etsaminatzen aritu dira Ramirez Goikoetxea,

J. Arpal (kuadrillen, txokoen, batasunen eraginak argira emanez) Perez-Agote (Franco-ren denborako biolentzia politikoaren funtzioaz Hegoaldean) eta F. Jaurregiberri..

Tradizio horiek nola sortu ziren, nola organizatu ziren hobeto erranez, nola kontserbatzen diren, edo muspoetan edo kalean oraindik, kusirik kolokio hortako jakintsun batzuek ikertu dute aberastasun finkatu hori nola transmiti zitekeen: euskal kulturak eta euskarak zein moldetan mundu modernoak eskaintzen dizkion medioak erabil ditzakeen galderatzat pausatuz. Adibidez Querek aztertzen du hizkuntza tra-

dizionalak ze neurritan espresa dezaketen modernitatea, bir-moldaketa sakon batetik iragan gabe ezin dela agertzen duela... Razionalizatu behar da lehen bait lehen, gero ageriko...

Erroa ala hostoa?

Liburu hau interesgarri da, alde batetik kultura pratikatzen dutenen galderak «razionalki» (bis) planteatzen dituelakoan, eta bestetik gure «aitorren semen tradizioen behar krudela» garbiki azaltzen duelakoan. Problematika ximplea dugu: arbola batean zein da inportante-na, erroa ala hostoa? Oiloaren edo arraultzearen premiatus-na bezala...

Guk, inongo zerutako jainkoen behargorririk senditzen ez dugunontzat, eta debaldetan hilkor garenontzat, noski, arbolan hostoak nahiago ditugu, beraz «zientifikoki» mintzatuz modernitatea. Horrek erran nahi du, kolokio hortako aktoetan, geroari buruz irekiak diren bideak gehien gustatu zaizkigula. Ordea, atzoa eta geroa baino gehiago interesatzen zaigu oraina: obra hortan hain zuzen ere, orain egiten ditugun pentsamenduak daude «razionalki»(ter) agertuak....

Itxaro BORDA

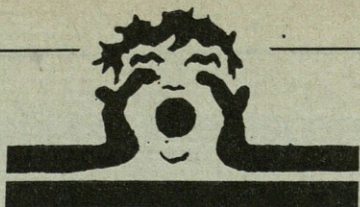
euskalgintza

● **Jon Kortazar, "sobresaliente cum laude" tesi dokto-ralean.**-- Koldo Mitxelenaren zuzendaritzapean burutu zuen Jon Kortazar kritikoa mundakarrak Lauaxeta poetari buruz tesi dokto-rala, baita epaira eramanez ondoren "sobresaliente cum laude" lortu ere. Deustuko Unibertsitatean aurkeztu zuen tesia, kontutan hartu behar bait dugu Jon bertoko irakaslea dugula. Berrehun orrialdeetatik gora jo du bere azken lan honen, nahiz eta poeta berri buruz beste hainbat lan eginda zituela gogorarazi behar dugun. Izan ere, poeta bizkaitar honen hainbat lan bildu dituzten antologia batzu ere Labayru Ikastegia eta Kortazarren ardurapean argitaratu izan dira, eta aurki ere tesi honen muina jasoko duen liburua ere kalera irtengo dela seguru gaude.

● **Gipuzkoako euskararen erabilpenari buruzko datuak ez dira argitaratuko.**-- Duela gutxi samar aurkeztu dira prentsarako Gipuzkoako euskararen erabilpenari buruz Siadecok egin-dako azterketaren emaitzak, eta emaitza horiek biltzen dituzten hiri tomoak ez dira argitaratu emango, oso jende mugaturen artean banatutako ale bakan batzu kenduta. Publiko zabalak, beraz, ezingo du modu errazean eskuratu, honen aurretik eta Diputazioaren enkar-guz Siadecok egin dituen beste azterketekin gertatu den bezalaxe. Ez dakigu zein izango den beroriek ez argitaratzeko leudekeen arrazoi-nak, baina datuen interes falta be-hintzat ez da izango.

irratia

● **Militar ohia, Adour Irra-tian.**-- Jazoera polita aste ho-netako "Enbata" astekariak daka-rrena. Halako batetan, Iparraldeko Errefuxiatu Politikoen babeserako Batzordeetako partaide batek Adour Irratira telefonatu du, mani-fa batetara jendea joan dadin deia egitearren, eta hara non irratiko ahots batek esaten dion: "Neu mi-litar ohia naiz, eta beraz joan zai-tezke zeuon errefuxiatuekin popa-tik hartzera". Ez du aldaketa ttirik egin, ez, Radio Adour FM dela-koak.

TXU
TXU
MU
TXU
KA

prentsa

● **"Egunon" aurtengoz ere luzatuko da.**-- Oraindik ere guztiz segurua ez bada ere, badirudi "Egin" egunkariaren barruan argi-taratu ohi den "Egunon" delako osagarria aurtengoz ere argitaratu ahal izango dela, orain arte Gipuz-koako Diputazioak eman izan duen dirua aurtun Gasteizko gobernuak emango duelarik. Halere, berria se-gurtatzen ez den bitartean "Egin"eko zuzendaritzak "Egu-non"eko lau orrialde horiekin egin nahi dituen aldaketa batzu egin ezinik izango dira, halanola lau orrialde horiek egunkarian zehar banatzea eta egunkari normaleko tratamenduz osatzea. Subentzioa-rena segurtatu ere ez dago batere argi aldaketa horiek egin ahal izan-go dituztenik. Gogora dezagun ja-sotzen den diru-laguntzarekin pa-perarena kitatzeko eta ia deus ge-hiagorako ez dela iristen.

musika

● **"Zarama", hirugarren ele-pea irailerako.**-- AHV eta Curielekin agertu berriko espe-rientzia oraindik ere dendetako es-kapareteetan dagoenean. Ibarrez-kerreko "Zarama" k disko berri bati ekiteko asmoari tinko heldu dio, dagoeneko erreperorioa zehaztuta eta irailerako kaleratzekotan edo. Taldekoak berak oso pozik omen daude aterako denaren projektua-rekin eta adierazi dutenez hauxe izango da beren talde gisako kon-sakrazioa edo. Haiek behintzat gustokoenik egindako diskoa hauxe litzateke. Beste titulu berri bat "Discos suicidas" en eskutik.

● **Euskal musika ezagutaraz-teko diskoa Baionan.**-- Baionako Kultur Zentro polemi-koak asmo berri bati ekingo omen dio musikaren atalean: euskal mu-sika ezagutarazteko disko bat egitea alegia. Betekizun horren burut-ze-lanak "Euskal Herriko artixtak" izeneko batasun bati emango ote zaizkion ere entzunak gara, eta au-rretik iragarri behar da nahikoa disko eztabaidatsua gertatuko dela honoko hau, batik bat Iparraldeko gaur egungo musikariak kontutan hartu gabe normalean eguneroko dinamika ez daude musikari bat-zuri enkargua eman zaielakoz. Ber-rriz ere Iparraldeko mugida bizi-e-tatik urrunegi gertatuagatik kriti-katua izan liteke Baionako Kultur Zentro zorionekoa.

liburuak

● **"Xaramela", birrargitara-turik.**-- Gogoan izango duzue agian duela hamar edo hamabost bat urte zelan Iparraldean "Xa-ramela" zeritzon kantu-bilduma ar-gitaratu zen. Bertan garai guztietako kantuak ageri ziren, tradizio-nal nagusi zirelarik. Makina bat al-ditan kantatu izan dugu frankis-moaren garaitik datorigun kantute-gi horretan edanda. Oraingoan zu-zendurik eta berrizturik datorkigu, gozamen berrien eskaintzen. Oroit-zapen berezi bat merezi luke liburu horrek mementu honetan, Pierre Lafitte abadearen joatea oraindik ere oroimenean hain fresko dugu-nean, bera izan bait zen kantutegi hoen jatorrizko bertsioan animat-zaille eta bultzatzaille nagusia.

OINARRIZKO EUSKARAZKO
ALDIZKARIA

aizu!

Bi (2) bidaia **dohain**
lau (4) pertsonarentzat!

HARPIDEDUNEN ARTEKO ZOKKETA

IZAN ZAITEZ AIZUren
HARPIDEDUN

AIZUk oporraldia antolatzen eta
pagatzen lagundu nahi dizue eta
horretarako BI BIDAIA BI oparitzeko
prest dago, bat GREZIAra eta beste bat
KORZEGARA, bakoitza bi pertsonentzat.
Ekainaren 21ean, arratsaldeko 7etan,
zozketa egingo dugu AIZU!ren egoitzan
harpidedun guztien artean. Oraindik
ez bazara harpidedun, ez utzi gerorako.
Bete ezazu ondokoa eta bidali AIZUra
lehenbaitlehen.

Harpidedun izan nahi dut

Izen Abizenak

Tinoa

Helbidea

Probintzia

Hema

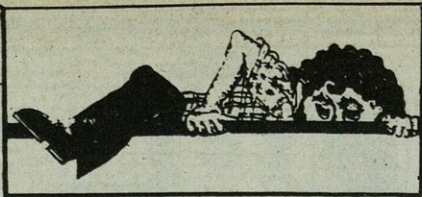
Bankua/Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

Kontu zenbakia

Izenpea (Firma)

AIZU
Astarloa kalea, 2-3. esk.
Tinoa: (94) 424 14 80
BILBO 48001

JAUNGOIKOA KONPROMISOAN

Alcoyano futbol ekipo andaluze-koek zerbaiten fama badute ekipo txarra eduki eta sekula moralaren jabe izatearena da. Badakizu gainera andaluzak zein jende katxondo eta adarjolea den.

Igande hartan ere ez zeukaten oso partidu erreza. Bilboko Athletic-en konotra aritu behar bait zuten. Ordu-rako dozena bat partidu galduz zera-mazkien errenkan Alcoyanok. Beti bezala atera dira jokalaria irribarre zabal batekin, eta atezainak «Aitaren» egiten du. Baita jokalaria gehienek ere. Hala entzun omen zen jende artetik:

—Kiyo! Konpromiso ederrean jarri duzue Jainkoa!

METEREOLOGO USTEKOA

Asteasuko Antoniok meteorologo fama zeukan, fama ona alegia, batean erdiz erdi hanka sartu zuen arte: sekulako lehortea anuntziatu eta hurrengo astean eurite gogorrak. Harrez gero adarra jotzen zion jendeak. Bai berak ere malizia hartu.

—Bihar ze eguraldi egin behar du, Antonio?

—Bihar? Laino gainetik ona.

AZKENETAN

Baserri hartako aitona oso gaiso zegoen, baina bere humorea azken orduan ere ez zuen galtzen. Halako batean bere ondoezak okerregora jo omen zuen, eta familiakoek apaizari deitu zioten.

Han azaltzen da apaiza bere monagilo eta guzti, Elizakoak emateko olioak dakarzukiela, igurtzi eta oleazioak egiteko asmoz. Eta ohean zetzan aitonak zaharrak irribarrez:

—Koño, On Migel! Olio ta guzti gurdia engrasatzera badator, bidaia aguro den seinale!

ETXAURREREN INFORMEAK

Etxaurre katapaza zen teilegindegi hartan, egoskorkeriatik ere puska bat bazuen katapaza. Eta zenbat eta gehiago haserretu orduan eta erdaraka-

da haundiagoak botatzen omen zioten. Behin, esate baterako, enkargu bat eman eta konplitu nahi ez zuen langile kastilano bati hala bialdu omen zion abisoa:

—Dile ke te bete, si no a kasa martxaras!

Beste batean mutil gazte bat ekarri omen zioten, lan eske zebilena, eta itxura jatorra hartu omen zion Etxaurrek.

—Ño! —pentsatu zuen bere artean— Mutil majoa zirudik honek. Lanerako itxura ona eta gainera «pastel» aurpegia.

Ez zuen ordea ematen zuen bezain pastela izan behar, eta erremintari heltzea baino neska gazteei eskua botatzea gehiago gustatzen nonbait, eta lanorduetan horretan behin eta berriro harrapatu omen zuten horretan. Behin katapazak bere alabarekin ziriak eginez ari zela aurkitu zuen arte: kalera bota zuen.

Etxaurtek ordea hori ere hileroko informean argitu beharra zeukan eta argi bezain garbi idatzi zuen:

—«Miguel Echeverria. Despachado por mano de obra».

AITA KRUDELA

—Aita, aita, ibili nahi dut eta bueltaka ari naiz.

—Isilik egon hadi, beste hanka hiltzekatuko diat bestela eta!

ITSUA ETA BEGI-BAKARRA

Badoaz itsua eta begi-bakarra bateltxo batetan, itsua arraunka, begi-bakarra nondik-nora joan behar duen esaten diola.

Halako batetan itsuari arrauna irristatzen zaio eta taka! begi-bakarrari bere begi sanoa atera egiten dio.

—Bagaituk! —oihu egiten du begi-bakarrak.

Orduan itsuak aup! salto egin eta piraina batek koska egiten dio.

OSTRAS!

Ailegatu da forastero west-eko herri kaxkarrera, eta han tripaz gora egoten den mexikano horietako batek aholkua ematen dio: —Argi ibili manito, saloonean matoi bat dago hogi-ta-zazpi tipo zepilatu dituen, aho handia zeukatelako.

—Ostras! —esaten du gureak, eta zaldiari pentsua ematera doala pelikuletan agertzen den bibote luzedun horietako batek esaten dio:

—Kasu eman ezak, hor saloonean tipo bat aho-handi guztiak akabatzen ari da-ta.

—Ostras! —esaten du gureak, eta handik pasatzen den neska kope-ta-tente horietako bat ligatu nahi du. Hark esaten dio:

—Kontuz gero saloonean, mamotreto batek ahoa zabaltzen diotenei bang!-bang! egiten ari zaie-ta!

—Ostras! —esaten du gureak, baina egarri nola den, saloonera sartu egiten da; hantxe dago matoia, esaten duela:

—Zeinek zabaldu du ahoa? Zeinek zabaldu du?

—Ostras!

«Koxka» n ateratako denborapasen soluzioak:

DAMEROA:

Zeru griska euritsuan lanbro fina azaldu zen zotinka.
(Kepa Fdz. de Larrinoa)

itxaropenarenak

Jesus M. ETXEZARRETA
«IZAZPI»

doinua: Ikusten duzu goizean...

Bizitzaren bi aurpegi,
aldakorrak errezegi,
kantatzea dut zilegi.
Pozkidak labur, saminak luze
bihurtzen badira egi,
gurutzea astunegi,
gertatutzen da maizegi,
baina heldu eta segi.

Mingaina daukat kantari,
eta bihotza jauzlari.
poza dutela nabari.
Herri triste bat gerala beti
esaten dihardunari,
eskerrak eman Jaunari,
eta berdin bizitzari,
bada arrazoi ugari.

Egunsenti pozgarria,
eguzkiak ekarria,
guk gozatzeko jarria.
Loak uxatu, sendi maitea,
badator egun berria,
semetxoen far-irria,
eta kariño garbia,
dira munduko argia.

Ardiak goiztar larrean,
goiko mendi bizkarrean,
eta zugaiz adarrean,
bi birigarro amodiozko
beren kantu ederrean.
Hau ikusirik aurrean,
aitortu derrigorrean:
«Ez gaude leku txarrean».

Itxasoa bare bare,
uhinik batere gabe,
zingira mantsoen pare.
Gure arima, liluraturik,
edertasun hauen jabe,
baina sarritan halare,
ustez gera dohakabe,
ta triste bizi gerade...!

Pozaren haide tristura,
negar malkoa ezkura,
da bizitzaren mixtura.
Zorionaren une goxoak
behar ditugu eskura,
ta goibel dagoen hura,
dohakabeen modura,
etorri bedi kantura.

Bi amorosen dirdira,
beti elkarri begira,
begietako ninira.
Maitasunaren lore politak
zimelduko ez balira...
maiteminduen segira,
bertsotatik olerkira,
hain zoragarriak dira...!

Ez zaite izan alperra,
landuaz zeure bazterra,
harriangatik, sobera!
Zapaldukan daudenak jaso
eta zuzendu okerra,
gorrotoa eta gerra,
otoi, mesedez, desterra!
Oi! bizitzaren ederra! I

Herri mendratu bat hola,
ixuriz bere odola,
zertaz poztu eta nola...?
Yainkoagatik! nik ere badut
herri minaren axola,
baina ez ahanzi inola,
txoriak preso dagola,
alaitutzen du kaiola.

Esaerak dion legez,
penak sortzen dira errez,
algara gozoak nekez.
Haundizki eta pobreak berdin,
gaur zerbait... bihar ezerrez.
Erruki eske mesedez,
ta laguntzarik inon ez,
hori etortzen da berez.

Sortu ginenak biluzik,
ez dugu beste amesik,
tristeak alaitu baizik.
Gure munduko egunak dira
gehientsunak geza-gazik,
ez da loteri errezik,
baina sufrimentu ezik,
ez dago munduan pozik.

Nahasturik datozenak,
dira pozak eta penak,
guk dastatzeko daudenak.
Alaitu denok, zapaldu eta
asperenez zaudetenak,
herri baten etsipenak,
uxatzen dizkigu denak,
biharko itxaropenak.

BIRMOLDAKETA IRITSI DA ANTZERKIRA

Mikel ANTZA

LABAIEN jaunak sortu zuena, Etxenike eta Arregi jaunen agintaritzak kulturala jasan zuena, azkenik Luis Mari Bandresen agindupean aldatuko omen da. Hori jakinarazi ziguten bere menpeko batzuk, duela ez asko, prentsaurreko batetan. "Antzerti"ren aldaketa, Eusko Jaurlaritzaren politika teatralaren aldaketa. Eta antzerki munduan sartu samar dabilen lagun batek galdetu zidan: «A!, ez nekien Eusko Jaurlaritzak antzerki politika konkreturik egiten zuenik».

Hain zuzen ere, "Antzerti" martxan jarri zenetik lau urte igaro dira. Lau urte horietan antzerkilarien artean sortutako giro txarra aski ezaguna da. Aski ezaguna da, bai Etxebeste eta, batez ere, bai Arozena jaunaren burua birritan gutxienik eskatu dutenak gehiengo direla. Nik esango nuke zenbaitetan sintoma patologikoak soma daitezkeela dagoeneko. Baina gizon horien larruzalaren kalitatea, batez ere bigarre-

narena, eta agintari izan dituztenen begiak isteko trebezia, benetan paregabea izan da lau urte hauetan.

MAKINA bat aldiz harrapatu dute Arozena gezurretan (hau gezurra dela esango balu ere gezurretan arituko litzateke). Bere bigarren esaldiak lehenengoa ezeztatu ohi du.

Arazo guzti honetan pertsonalizatzen aritzea da okerrrena, baina Erdi Haroa ikasten denean ere, parte bat behintzat garaiko jauntxoei eman behar zaie, nahiz eta gero garai hartako biztanleen arazo eta buru-hausteekin interesatu.

Goazen bada aztertzeraz zertan oinarritzen den Eusko Jaurlaritzaren antzerki politikaren "aldaketa".

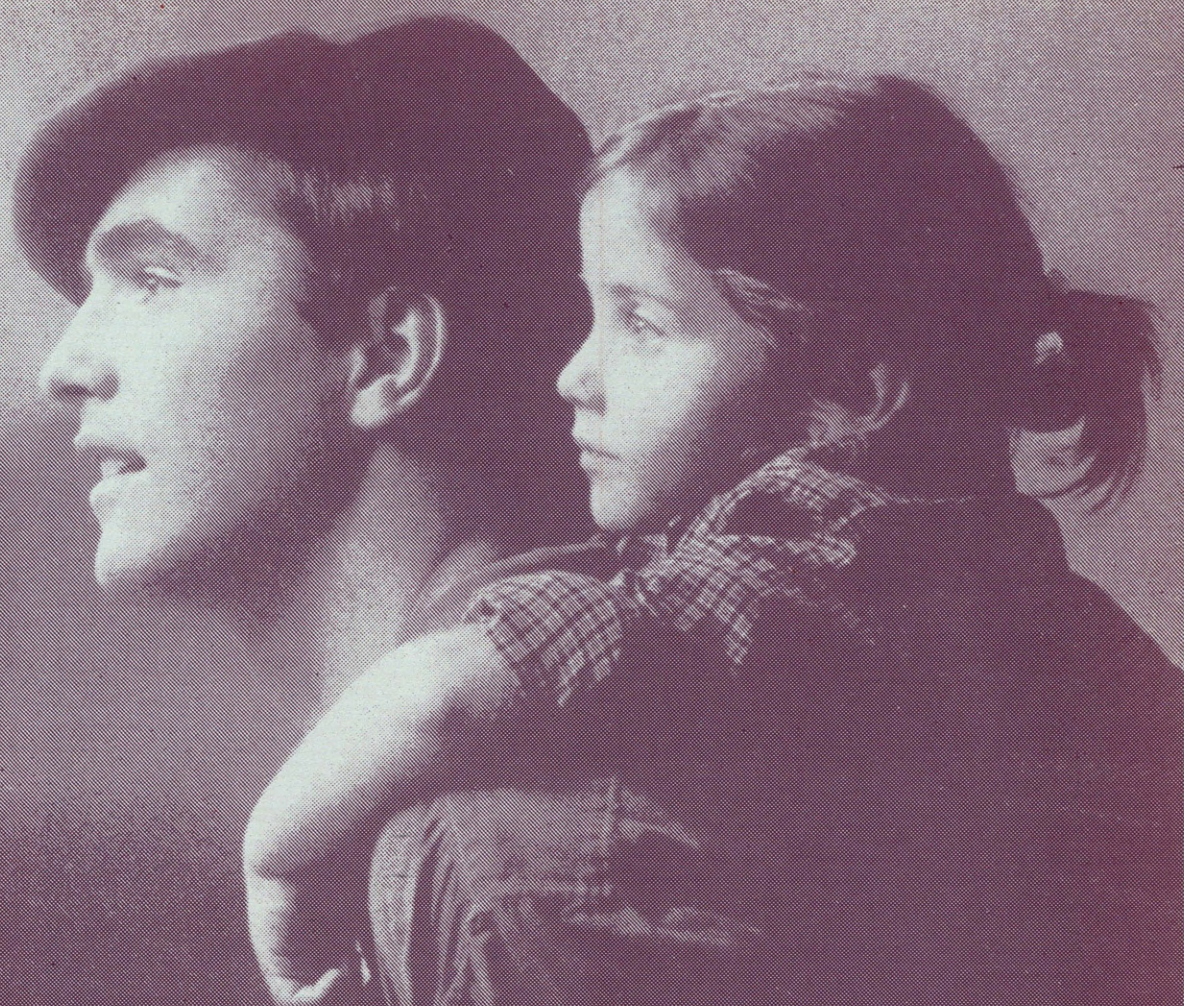
Orain artean zutabeotan finkatzen zen ekinaldi hori. Antzerki eskola nahiko desastrosoa, zeinaren jestioa eta zuzendaritza teknikoa ez sinesteko modukoa zen. Aldian behineko,

eta inolako koherentziarik gabeko (eskola bezala beraz) antzerki muntaia eta produkzio garestiak. Argitalpen sail bat. Pikutara, inolako traszendentziarik gabe, joan zen "Kattalingorri" izeneko haur antzerkia zaintzeko proiektu bat. Bertako taldeei limosna moduan eskeintzen zitzaizkien dirulaguntzak. Eta bar luze bezain triste bat.

ORAIN aldaketa datorkigu. Ez da muntaiarik egingo. Eta hiru zutabetan finkatuko ekinaldia: udal antzerki lantegiak bultzatuko dira, bide batez "Antzerti" eskolarako zubi izan daitezen. Hiru probintzietan antzerki zirkuito bat antolatuko da. Eta taldeei laguntzen jarraituko, orain arteko hein berean. Hau da, eskaski.

Aldaketa mirakuloso honen gakoa honetan datza: ez dela ezer aldatzen. Orainarteko jestio desastroaren erantzule direnak bere aulki erosoan daude, nahiz eta jaurlaritzakoei aitortu ez duela "Antzerti" oso ondo funtzionatu. Guk ulertu behar duguna zera da, "Antzerti" eta administrazioetik gidatutako antzerkigintzak gaizki funtzionatu badu, ez dela izan hastapenetako planteiamenduak gaizki zeudelako, ez eta ere projekturik ez zegoelako, ez eta "Zerbitzu dramatiko" horretako poltronaz aprobetxatzen direnengatik... Ez keba!

ORAIN, birmoldatzeko tenorea iritsi zaio antzerkiari. Esperantza izatea ezin daiteke debeka. Ez eta ere uka "Antzerti" ez duela sekula galduko dirijismoako joera hori. Eta argibide gisa adibide guztiz tendentzioso bat translatatuko dut, "Antzerti"k "Herri Taillerrei" bidalitako "gomen-dioetatik": «b) Muy pocos actores aficionados saben abrir y cerrar bien una puerta dentro del escenario. Gran parte de la vida consiste en abrir y cerrar puertas importantes». Hertsiz dezagun atea lehenbaitlehen, birmoldaketak harrapa gaitzan baino lehen.

GAZTEA. BIZIA. ZIURRA.

25 urte Elkar Lanean

CAJA LABORAL

Plan de Ahorro para la Jubilación.

La Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa presenta el PLAN DE AHORRO PARA LA JUBILACION. La forma más sencilla de preparar, mes a mes, un futuro feliz. Porque el PLAN PARA LA JUBILACION ofrece interesantes ventajas. Y ninguna complicación. Es el modo de asegurarse esos años de tranquilidad que todos deseamos. Cada persona decide cuánto dinero quiere ahorrar al mes, el número de años que desea hacerlo y el modo en que quiere recuperar el capital constituido, una vez finalizado el Plan. Además, se puede suscribir un Plan de Ahorro con desgravación fiscal. Y obtener, de modo gratuito, un seguro de vida. Todo esto con la tranquilidad que da el pensar que su dinero está administrado y garantizado por la Caja de Guipúzcoa. Venga a cualquier sucursal de la Caja y le informaremos, personalmente, sobre el Plan de Ahorro que mejor responda a sus necesidades y expectativas. Vaya preparando desde ahora su Jubilación. Poco a poco, conseguirá mucho.

Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak ERRETIORAKO AURREZKI-PLANA eskaintzen du. Hauxe da hilez-hile etorkizun zoriontsuago bat preparatzeko joateko modurik errazena.

ERRETIORAKO PLANAK abantaila interesgarriak eskaintzen dituelako. Eta inolako konplikaziorik ez. Geroko lasaitasun-urte horiek aseguratzeko modua da, horixe bait da guztiok nahi duguna.

Bakoitzak erabakitzen du hilean zenbat diru aurreratu, zenbat urtetan aurreratzu joan eta, Plana bukatzean, metatutako kapitala nola berreskuratu.

Aurrezki-Plan baten harpidetza ere egin daiteke zergarinketa fiskalarekin. Eta, honela, bizi-aseguru bat lortu dohan.

Eta guzti hau zure dirua Gipuzkoako Kutxak administratzen eta bermatzen duela pentsatzeak ematen duen lasaitasunarekin.

Zatoz Kutxako edozein sukurtsaletara eta bertan pertsonalki esango dizugu zure beharrian eta igurikapenei ondoen erantzuten dien Aurrezki-Plana zein den.

Oraintxe bertan has zaitez zeure Erretiroa preparamen. Piskanaka-piskanaka, asko lortuko duzu.

POCO A POCO CONSIGA MUCHO.

Empiece hoy

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA